

Krizai nejednakost na tržištu rada

Rezultati istraživanja
mjere Stručnog
osposobljavanja za
rad bez zasnivanja
radnog odnosa

Baza za radničku
inicijativu i
demokratizaciju

Kriza i nejednakost na tržištu rada

Rezultati istraživanja
mjere Stručnog
osposobljavanja za rad
bez zasnivanja radnog
odnosa

AUTORICA:
Dora Levačić

Baza za radničku inicijativu
i demokratizaciju

Zagreb, 2015.

IMPRESSUM

NASLOV: Kriza i nejednakost na tržištu rada: rezultati istraživanja mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa

AUTORICA: Dora Levačić

NACRT ISTRAŽIVANJA: Dora Levačić
Jelena Ostojčić

STRUČNI SURADNIK: Izvor Rukavina

LEKTURA: Goran Pavlić

TISAK I UVEZ: Tiskara Zelina

IZDAVAČ Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju,
Trg kralja Petra Krešimira IV, 2
10 000 Zagreb, Hrvatska
www.brid.coop

ZA IZDAVAČA: Tina Tešija

GRAFIČKO OBLIKOVANJE: Karla Paliska

NAKLADA: 200

Istraživanje je provedeno u okviru udruge BRID uz financijsku potporu Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000914779.

ISBN 978-953-58721-1-5

**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG
SOUTHEAST
EUROPE**

B | baza za
R | radničku
I | inicijativu i
D | demokratizaciju

SADRŽAJ

Predgovor, 7

////////////////////

Uvod, 9

////////////////////

Populacija i uzorak istraživanja, 21

////////////////////

Rezultati i interpretacija, 27

////////////////////

1. Pristup stručnom osposobljavanju – obilježja korisnika mjere, 27

- 1.1. Socio-ekonomski status korisnika stručnog osposobljavanja, **28**
- 1.2. Radno iskustvo korisnika prije ulaska u mjeru, **35**

2. Financiranje stručnog osposobljavanja – troškovi i prihodi korisnika, 37

- 2.1. Životni troškovi tijekom stručnog osposobljavanja, **38**
- 2.2. Prihodi tijekom stručnog osposobljavanja, **42**

3. Položaj korisnika mjere na tržištu rada nakon završenog stručnog osposobljavanja, 46

- 3.1. Trenutni položaj korisnika na tržištu rada, **47**
- 3.2. Profili korisnika prema položaju na tržištu rada nakon završenog stručnog osposobljavanja, **54**
 - 3.2.1. PROFIL 1 — Korisnici koji nisu radili nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja, **55**
 - 3.2.2. PROFIL 2 — Korisnici koji su nakon izlaska iz mjere radili, a trenutno su nezaposleni, **56**
 - 3.2.3. PROFIL 3 — Korisnici koji su trenutno formalno zaposleni u struci, **59**
 - 3.2.4. PROFIL 4 — Korisnici koji su trenutno zaposleni izvan struke ili neformalno, **62**

4. Stavovi korisnika o mjeri stručnog osposobljavanja, 65

Sažetak rezultata i zaključni komentari, 77

////////////////////

Popis literature, 82

Prilog 1: O mjeri Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, **85**

Prilog 2: Anketni upitnik, **86**

Predgovor

O istraživanju
mjere Stručnog
osposobljavanja za rad
bez zasnivanja radnog
odnosa

Istraživanje mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa provedeno je u okviru udruge Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju (BRID) od siječnja 2014. do lipnja 2015. godine. Projekt je financirala zaklada Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe u sklopu šireg projekta udruge BRID pod nazivom „Expanding the field of cooperation among civil society organizations in Croatia”.

Poticaj za istraživanje ove teme stvorio je iznimno velik broj mladih koji su u posljednjih nekoliko godina, u nedostatku drugih prilika za rad uslijed tekuće ekonomske krize, odlučili sudjelovati u mjeri Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa (dalje u tekstu: mjera stručnog osposobljavanja). Budući da je mjesečna novčana naknada za korisnike u vrijeme provođenja istraživanja iznosila 1600 kn uz troškove prijevoza (od početka 2015. godine povećana je na 2400 kn uz troškove prijevoza), namjera istraživanja bila je ispitati na koji su se način korisnici uzdržavali tijekom tog razdoblja. Jedan od ciljeva bio je i dopuniti službene podatke Hrvatskog zavoda za zapošljavanje o strukturi korisnika mjere s naglaskom na njihov socio-ekonomski status te položaj na tržištu rada nakon završetka mjere.

U ožujku i travnju 2014. godine provedene su dvije fokus grupe u kojima je sudjelovalo deset bivših i trenutnih korisnika mjere stručnog osposobljavanja, nakon čega je konstruiran anketni upitnik za kvantitativni dio istraživanja koji je testiran provedbom pilot istraživanja na prigodnom uzorku korisnika mjere (N=28). Istraživački tim zaključio je sporazum o suradnji u znanstveno-istraživačkom projektu s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje (HZZ) po dobivenoj suglasnosti Povjerenstva Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za prosudbu etičnosti istraživanja. Kvantitativni dio istraživanja proveden je u drugoj polovici prosinca 2014. godine na reprezentativnom uzorku bivših korisnika mjere stručnog osposobljavanja koji su mjeru završili u cijelosti do kraja rujna 2014. godine (N=790).

Vjerujemo da podaci dobiveni u ovom istraživanju predstavljaju vrijedan izvor informacija koji može poslužiti pri planiranju buduće aktivne politike tržišta rada, kao i promišljanju problema nezaposlenosti mladih u širem smislu. Kako bi se samo uvođenje mjere stručnog osposobljavanja stavilo u širi kontekst, prije samog izvještaja o rezultatima uvodni dio donosi opširniju analizu uzroka nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj i sažetak znanstvenih spoznaja o učincima mjera aktivne politike tržišta rada.

Zahvaljujemo na suradnji Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, a posebne zahvale upućujemo Teu Matkoviću i Jeleni Ostojčić za čitanje i komentiranje pojedinih dijelova teksta.

Uvod

Ekonomska
kriza i uzroci
nezaposlenosti

Utjecaj globalne ekonomske krize na zemlje istočne i jugoistočne Europe pokazao se jačim i dugotrajnijim nego što se moglo očekivati na temelju inicijalnih prognoza. Rastuće stope nezaposlenosti zasigurno se mogu uzeti kao ključni indikatori dubine tekuće krize. Od 2008. do 2014. prosječna stopa anketne nezaposlenosti za EU28 porasla je od 7% do 10%, pri čemu postoje značajne razlike između pojedinih zemalja. Tako se, primjerice, stopa nezaposlenosti u Njemačkoj smanjila sa 8% na 5% u razdoblju od 2008. do 2014., dok se u istom razdoblju u drugim zemljama, ponajviše onima smještenima na europskoj periferiji, značajno povećala. U Španjolskoj je stopa nezaposlenosti od 11%, koliko je iznosila 2008. godine, narasla na čak 25% u 2014. Među zemljama istočne i jugoistočne Europe stope nezaposlenosti zabilježene u Hrvatskoj su među najvišima te su se u 2014. popele do godišnjeg prosjeka od 17%.¹

Društvena skupina koja je posebno pogođena rastom nezaposlenosti od početka krize su mladi, odnosno radno aktivno stanovništvo u dobi od 15 do 24 godine.² Stopa anketne nezaposlenosti mladih na razini EU28 iznosila je 24% u 2013. godini. U Grčkoj i Španjolskoj stopa nezaposlenosti mladih dosegla je gotovo 60% iste godine, dok je Hrvatska zauzela visoko treće mjesto unutar EU-a sa stopom od 50% (slika 1).

Slika 1—Stopa nezaposlenosti mladih (15-24 god.)—Hrvatska, Španjolska, Grčka, EU28 (2014.)

Izvor: Eurostat (lfsa_ergan).

¹—Izvor: Eurostat (une_rt_a).

²—Pri računanju stope nezaposlenosti mladih uzima se u obzir radno aktivno stanovništvo. Stopa aktivnosti za dobnu skupinu od 15 do 24 godine u Hrvatskoj 2014. godine iznosila je 34% – ostalih 66% mladih je uglavnom u obrazovanju (izvor: Eurostat: lfsi_act_a). Međunarodno usporediva kategorija mladih obuhvaća osobe između 15 i 24 godine starosti, no s obzirom na prosječno trajanje tercijarnog obrazovanja u Hrvatskoj od šest godina u kategoriju mladih uključuju se uobičajeno i osobe u dobi do 29 godina.

Najveći su pad razine zaposlenosti od izbijanja krize zabilježile one zemlje čiji se razvoj u pretkriznom razdoblju temeljio na investicijama u građevinskom sektoru praćen rastom cijena nekretnina i kreditnom ekspanzijom. U Hrvatskoj, čija je ekonomska aktivnost u razdoblju od 2002. do 2008. godine bila potaknuta kreditiranjem kućanstava i ne-financijskih poduzeća, bilježimo rast građevinskog sektora koji je u istom razdoblju bio djelatnost s najvećim realnim rastom investicija i zaposlenosti.³ Izbijanjem krize dotok kredita drastično je smanjen, što je utjecalo na ukupnu razinu potražnje zbog čega su brojna poduzeća završila u stečaju ili su bitno smanjila svoju investicijsku potrošnju. Važnost građevinskog sektora za ukupnu razinu zaposlenosti jasno se očituje u nesrazmjerno velikom gubitku radnih mjesta u tom sektoru u usporedbi s njegovom veličinom, odnosno udjelom zaposlenih: dok je prije izbijanja krize sektor građevinarstva zapošljavao 9% ukupne radne snage u Hrvatskoj, izgubljena radna mjesta u tom sektoru čine čak 22% od ukupno izgubljenih radnih mjesta od početka krize 2008. do 2014. godine.⁴ Zamjetan doprinos izgubljenim radnim mjestima u Hrvatskoj u istom razdoblju imaju također sektori poljoprivrede, ribarstva i šumarstva (28%), trgovina na veliko i malo (24%) te prerađivačka industrija (23%). Pored specifičnosti sektora koji su izrazitije pogođeni ekonomskom krizom, presudni faktori visoke nezaposlenosti u Hrvatskoj dugoročnije su naravi. Naime, razmjerno visoke stope nezaposlenosti zabilježene su u Hrvatskoj (osobito u pojedinim regijama) i tijekom prividno prosperitetnog razdoblja od 2000. do 2008. godine. Možemo reći kako čitavo tranzicijsko razdoblje karakterizira niska potražnja za radom uslijed učinaka privatizacijskih procesa, (pogrešne) makroekonomske politike i novog pozicioniranja Hrvatske u globalnoj podjeli rada.⁵ Proces deindustrijalizacije, uz prilagođenu monetarnu i fiskalnu politiku otvorio je prostor povećanoj ovisnosti o uvozu, a transferiranjem bankarskog sektora u privatne ruke odustalo se od koordiniranog financiranja domaće industrijske proizvodnje.⁶ Jednako tako, privatizacijom proizvodnih resursa, koja je za cilj imala rasprodaju imovine i inovčavanje vrijednih zemljišta tijekom devedesetih godina, došlo je do značajnog gubitka radnih mjesta u industriji koja nisu nadoknađena novim radnim mjestima u rastućem uslužnom sektoru.⁷ Drugim riječima, sredinom 1990-ih donesen je niz političkih odluka koje su rezultirale visokom nezaposlenošću koja se čak ni u periodu izraženijeg ekonomskog rasta nije mogla suzbiti. Čitava tranzicijska putanja zorno svjedoči tome kako se primarni razlozi nezaposlenosti nalaze u nedostatnoj potražnji za radom, a ne u problemima na strani ponude.

3—Marić, Z., Maletić, I., Rukelj, D. (2011) Analiza agregatnih investicija i perspektiva njihova kretanja u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na mogućnost korištenja Europskih fondova, u: *Ekonomski pregled* 62 (1-2): 3-34; o sociološkim aspektima zaduženosti vidi Burić, I. (2010). *Nacija zaduženih: od komunističkog pakla do potrošačkog kapitalizma*. Zagreb: Jesenski i Turk i Hrvatsko sociološko društvo.

4— Izvor: Eurostat (lfsa_egan, lfsa_egan2), vlastiti izračuni.

5— Usp. Radošević, D. (ur.) (2010). *Kriza i ekonomska politika: Politika i ekonomija razvoja Hrvatske*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

6— Usp. Družić, G. (2004). *Hrvatska obratnica: stanje i perspektive hrvatskog gospodarstva*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga; posebno 3. poglavlje.

7—Usp. Penava, M. (2014). *Makroekonomija hrvatske deindustrijalizacije*. Doktorska disertacija. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.

Ipak, u javnim raspravama u Hrvatskoj, osobito kada je riječ o ekonomskim stručnjacima i predstavnicima poslodavaca, dominiraju interpretacije koje nezaposlenost tumače kao posljedicu neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada. Pritom se rasprave uglavnom fokusiraju na stranu ponude rada, dok se nedostatna potražnja za radom smatra posljedicom rigidnog radnog zakonodavstva i loše „poslovne klime“. U tom se okviru kao jedan od ključnih problema navodi i manjkavost radne snage u pogledu znanja i vještina potrebnih za dostizanje željene razine konkurentnosti. Shodno tome, kao lijek za nezaposlenost predlažu se intervencije u samo tržište rada i/ili obrazovni sustav kako bi se ponuda uskladila s „potrebama“ tržišta rada koje se tretiraju kao zadatak. Međutim, iako je u Hrvatskoj detektiran problem neusklađenosti ponude i potražnje rada prema regiji, razini obrazovanja i sektoru djelatnosti⁸, analize pokazuju da ovi faktori imaju zanemarivu ulogu u objašnjenju ukupne razine nezaposlenosti u Hrvatskoj. Procijenjeno je da bi se u slučaju eliminacije neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada stopa nezaposlenosti smanjila za svega 0,2-0,8%.⁹ Drugim riječima, kada bi se prekvalificirali svi oni za čijim kvalifikacijskim profilom na tržištu rada nema potražnje, to ne bi imalo većeg učinka na ukupnu razinu nezaposlenosti. Drugim riječima, koncept neusklađenosti ponude i potražnje nije osobito uspješan u ulozi objašnjenja za uzroke nezaposlenosti jer ne uzima u obzir manjkavosti na strani potražnje za radom. Kao što je navedeno ranije, upravo niska potražnja za radom, odnosno nedovoljan broj radnih mjesta, predstavlja primaran faktor u objašnjenju visoke nezaposlenosti u Hrvatskoj, posebice u vrijeme krize. Iz istog razloga ne iznenađuje da dosadašnja istraživanja ne pronalaze dokaze u prilog deregulaciji tržišta rada kao prikladnom instrumentu za povećanje razine zaposlenosti u uvjetima visoke nezaposlenosti uzrokovane krizom i ranije određenom ekonomskom putanjom.¹⁰

Kada je riječ o nezaposlenosti mladih, njezini se uzroci također učestalo jednostrano promatraju iz perspektive ponude rada. U pokušajima objašnjenja više stope nezaposlenosti među mladima naglasak se često stavlja na njihove karakteristike poput nedostatka radnog iskustva ili osposobljenosti za rad nakon izlaska iz obrazovnog sustava, pri čemu empirijsku potvrdu čine analitički neutemeljene generalizacije žalbi pojedinih poslodavaca. Međutim, upravo je kontekst potražnje za radom onaj koji određuje u kojoj će mjeri manjak radnog iskustva i navodno nedovoljna stručnost predstavljati prepreku mladima za pronalazak posla. U uvjetima visoke nezaposle-

8—Matković, T. (2011). *Obrasci tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet; Obadić, A., Oršolić, D. (2012). Kvalifikacijska (ne)usklađenost ponude i potražnje visokoobrazovanih osoba na tržištu rada Grada Zagreba. *Ekonomski pregled*, 63 (12): 681-71

9—Tomić, I. (2014). Structural unemployment in Croatia – How important is the occupational mismatch?. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1): 346-365, DOI: 10.1080/1331677X.2014.966969.

10—Myant, M., Piasna, A. (2014). *Why have some countries become more unemployed than others? An investigation of changes in unemployment in EU member states since 2008*. Brussels: European Trade Union Institute; Van Eyck, K. (2003). *Flexibilizing Employment: an Overview*. Geneva: International Labour Office; Barbieri, P., Scherer, S. (2009). Labour Market Flexibilization and its Consequences in Italy. *European Sociological Review*, 25(6): 677–692. DOI:10.1093/esr/jcp009.

nosti, posebno izraženima u vrijeme krize, mladi se nalaze u relativno nepovoljnijem položaju iz nekoliko razloga: pored činjenice da se nova radna mjesta ne otvaraju ili se otvaraju znatno sporije nego inače (odnosno smanjuje se zapošljavanje novih radnika), pri konkuriranju za mali broj radnih mjesta mladi se nalaze u lošijoj poziciji s obzirom na rastući broj kandidata sa znatnim radnim iskustvom. Mladi su također natprosječno izloženi gubitku posla s izbijanjem krize, s obzirom na to da poslodavci prvo otpuštaju one koji su privremeno zaposleni te one s manje radnog iskustva. Dakle, uzroci viših stopa nezaposlenosti među mladima ne potječu iz njihove generacijske specifičnosti kao takve, već odražavaju stanje tržišta rada koje je saturirano viškom radne snage.

Također je bitno naglasiti da mladi ne čine homogenu skupinu te da nisu podjednako izloženi riziku nezaposlenosti, o čemu svjedoče podaci o nezaposlenosti različitih skupina mladih prema završenom stupnju obrazovanja. Veliku većinu nezaposlenih u Hrvatskoj čine osobe sa završenom strukovnom školom u trajanju do tri godine, zatim osobe sa završenom četverogodišnjom strukovnom školom ili gimnazijom te osobe sa završenom osnovnom školom.¹¹ Prema najnovijim podacima Eurostata, stopa nezaposlenosti najviša je među mladima s najnižim stupnjem obrazovanja (bez ili sa završenom osnovnom školom), nakon čega slijede mladi sa srednjim obrazovanjem te na kraju mladi s tercijskim obrazovanjem.¹² Također, niz je istraživanja ustanovio vezu između viših razina obrazovanja i viših stopa zapošljavanja – u pravilu mladi s visokim obrazovanjem imaju značajno više mogućnosti zapošljavanja te brže i lakše pronalaze prvi stabilni posao nakon izlaska iz obrazovnog sustava u usporedbi s mladima s nižim razinama obrazovanja.¹³ Kako bi se dobio uvid u skupine pogođene krizom, ispitana je struktura mladih koji su od početka krize ušli u nezaposlenost, odnosno novoprijavljenih u evidenciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) od početka 2008. do kraja 2014. godine.

Izračunato prema podacima baze Statistika
on-line Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
(statistika.hzz.hr).

¹¹— Tomić (2014).

¹²— Izvor: Eurostat (lfsa_urgaed).

¹³— Matković, T. (2009). *Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati?*, Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj; Obadić, A. (2004). Usporedba osnovnih makroekonomskih indikatora na tržištu rada odabranih zemalja, u: Bejaković, P., Lowther, J. (ur.) *Konkurentnost hrvatske radne snage*. Zagreb: Institut za javne financije.

Tablica 1—Struktura novoprijavljenih u evidenciju nezaposlenih HZZ-a u dobi od 15 do 29 godina prema odabranim kriterijima, prosjek 2008.-2014., %

DOB	15-19	20-24	25-29	15-29 PROSJEK
Status prije ulaska u evidenciju				
Radni odnos i druge aktivnosti	25%	59%	69%	51%
Redovno školovanje	49%	12%	8%	23%
Neaktivnost	26%	28%	24%	26%
Prethodno radno iskustvo				
Bez radnog iskustva	73%	29%	16%	40%
S radnim iskustvom	27%	71%	84%	60%
Djelatnost prethodnog zaposlenja				
Prerađivačka industrija	18%	18%	16%	17%
Građevinarstvo	12%	10%	9%	11%
Trgovina na veliko i malo, popravci	22%	22%	21%	22%
Hoteli i restorani	24%	19%	15%	19%
Poslovanje nekretninama	8%	8%	8%	8%
Ostale uslužne djelatnosti	6%	6%	5%	6%
Ostali sektori zajedno	10%	17%	25%	17%

Većinu mladih koji su u navedenom razdoblju ušli u evidenciju HZZ-a čine oni s prethodnim radnim iskustvom – takvih je 71% u dobnoj skupini 20-24 godine i čak 84% u dobnoj skupini 25-29 godina. Unutar te dvije dobne skupine također većinu čine oni čiji je razlog ulaska u nezaposlenost prestanak radnog odnosa. Očekivana iznimka su mladi u dobi od 15 do 19 godina među kojima dominiraju oni bez radnog iskustva, kao i oni koji su u evidenciju ušli izravno nakon završenog redovnog školovanja.

Između 2008. i 2014. godine izgubljena radna mjesta među mladima koncentrirana su u nekoliko sektora: prema podacima Eurostata, u dobnoj skupini od 15 do 24 godine najveći dio radnih mjesta izgubljen je u sektoru građevinarstva (29%), trgovine (29%) i u sektoru prerađivačke industrije (25%).¹⁴ Slična slika dobiva se i prema podacima HZZ-a o ulasku mladih u nezaposlenost prema djelatnosti prethodnog zaposlenja (tablica 1): među mladima koji su u navedenom periodu ušli u nezaposlenost zbog prestanka radnog odnosa, najveći je dio prethodno radio u uslužnim djelatnostima (trgovina, hoteli i restorani, poslovanje nekretninama i ostale uslužne djelatnosti), u prerađivačkoj industriji te u građevinarstvu.

Izloženi podaci ukazuju na to da su izgubljena radna mjesta mladih koncentrirana u istim sektorima kao i u slučaju ukupno izgubljenih radnih mjesta od izbivanja krize. Iako je među mladima nezanemariv udio onih bez prethodnog radnog iskustva, velikom porastu nezaposlenosti mladih od izbivanja krize najviše su pridonijeli oni s radnim iskustvom – konkretno, oni koji su neposredno prije ulaska u nezaposlenost imali (i izgubili) posao.

Mjere aktivne politike tržišta rada namijenjene mladima

Nezaposlenost u mladoj dobi, pored odgođenog stambenog i financijskog osamostaljenja, može imati brojne negativne dugoročne učinke poput nižih plaća, otežanog napredovanja te povećanog rizika od dugotrajne nezaposlenosti.¹⁵ Stoga se u posljednje vrijeme u mnogim europskim državama posebna pažnja posvećuje nezaposlenosti mladih pri čemu najistaknutiju ulogu ima tzv. Garancija za mlade (*Youth Guarantee*) koja se usvajanjem preporuke Europske komisije provodi od početka 2014. godine. Cilj Garancije za mlade jest svim mladima u dobi do 25 godina u roku od četiri mjeseca nakon završetka školovanja ili gubitka posla ponuditi posao, pripravništvo ili nastavak školovanja. U Hrvatskoj se Garancija za mlade službeno provodi od početka 2014.

14 — Izvor: Eurostat (Ifsa_egan2).

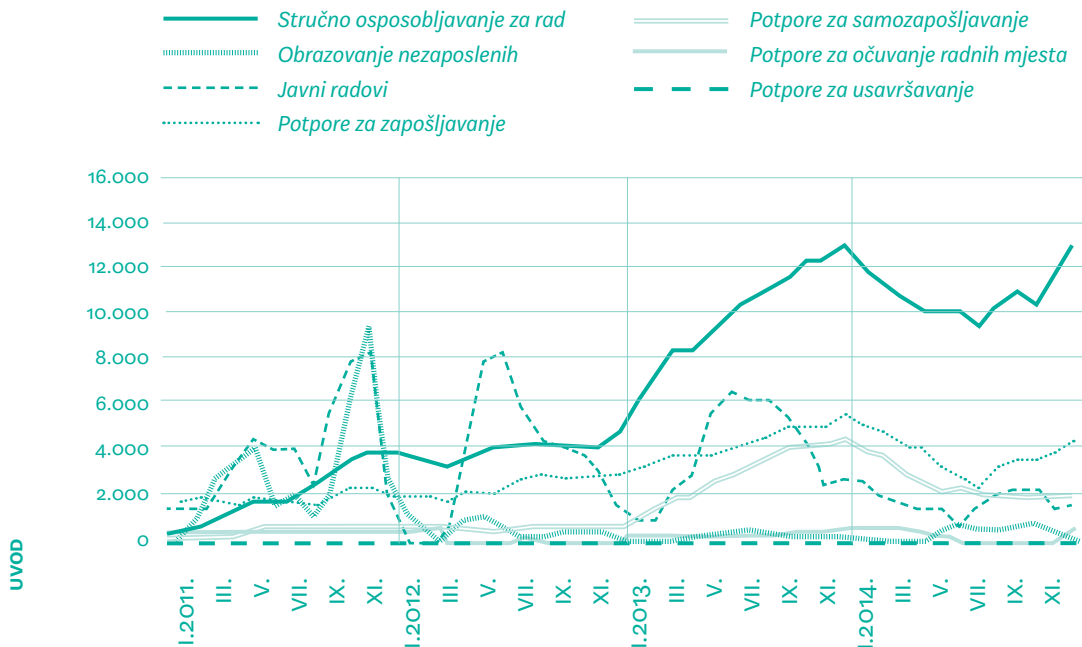
godine, a njezina primjena u punom opsegu očekuje se tek od 2017. godine. Međutim, i prije službenog pristupanja Europskoj uniji kao odgovor na nezaposlenost mladih uvedena je jedna od mjera koje pripadaju shemi Garancije za mlade. Radi se o mjeri Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, službeno nazvanoj „Rad, staž i prijevoz“. Cilj je ove mjere nezaposlenim mladim osobama ponuditi iskustvo privremenog rada u struci kako bi im se poboljšale šanse za kasnije zapošljavanje. Krajem 2010. godine, kada je mjera uvedena, ona je bila namijenjena mladima do 29 godina koji su bili obvezni položiti stručni, majstorski ili državni ispit kako bi mogli samostalno raditi u svojoj struci ili na svom radnom mjestu, no 2012. godine mjera je proširena na osobe s manje od godinu dana radnog iskustva u zvanju za koje su se obrazovale te je ukinuta dobna granica za ulazak u mjeru. Mladima sa završenim tercijarnim obrazovanjem ulazak u mjeru omogućen je bez dodatnih uvjeta, dok je ulazak mladih sa srednjim obrazovanjem ograničen na specifična zanimanja koja iziskuju polaganje stručnog ispita ili radno iskustvo (za detalje o uvjetima za ulazak u mjeru i njihovim promjenama kroz vrijeme vidi Prilog 1). U sklopu mjere mladi rade u punom radnom vremenu za mjesečnu novčanu naknadu koja je do početka 2015. godine iznosila 1600 kn, a nakon toga je povećana na 2400 kn. Mjera se uglavnom koristi u trajanju od 12 mjeseci, no ovisno o uvjetima koje korisnik ispunjava, može trajati i 24 ili 36 mjeseci. Mjera se financira iz državnog proračuna, a od početka 2014. godine sufinancira se sredstvima iz Europskog socijalnog fonda.

U narednom periodu ova je mjera doživjela izrazitu ekspanziju (slika 2) te je u 2013. i 2014. godini bila najzastupljenija po broju novouključenih korisnika i najizdašnije financirana od svih mjera aktivne politike tržišta rada. U njoj je do kraja 2014. sudjelovalo ukupno 38 927 osoba, a ulasci mladih u stručno osposobljavanje u 2013. godini činili su 12%, a u 2014. 13% ukupnog zapošljavanja osoba od 15 do 29 godina starosti.¹⁶

¹⁵— Global Employment Trends for Youth 2012 (2012). Geneva: International Labour Office.

¹⁶— Izvor: HZZ.

Slika 2—Aktivni korisnici mjera aktivne politike tržišta rada prema vrstama intervencija i mjesecima, 2011. - 2014.

Izvor: HZZ.

Izloženi podaci o ekspanziji mjere stručnog osposobljavanja svjedoče o važnosti koja joj se pripisuje u nastojanju smanjenja nezaposlenosti mladih. Međutim, kako bi se ocijenila njezina primjerenost i potencijalni učinci, korisno je razmotriti neke spoznaje o dosegima mjera aktivne politike tržišta rada.

Mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa polazi od pretpostavke da je osiguranje radnog iskustva za mlade ključ u rješavanju njihove nezaposlenosti. Riječima ministra rada i mirovinskog sustava Miranda Mrišića, ovom mjerom nastoji se pomoći mladima „(...) da na tržištu rada postanu konkurentniji stjecanjem dragocjenog radnog iskustva“. Međutim, povećanje „konkurentnosti“ mladih putem ove mjere upitan je način za borbu protiv njihove nezaposlenosti kojoj je najviše doprinio kolaps pojedinih sektora uslijed ekonomske krize. Funkcija aktivne politike tržišta rada, kao sastavnog dijela socijalne politike, jest poboljšati položaj najugroženijih skupina na tržištu rada. Ukoliko su uspješne u povećanju produktivnosti i zapošljivosti pojedinih skupina nezaposlenih, mjere aktivne politike tržišta rada mogu neposredno dovesti do povoljnih učinaka na makrorazini, poput niže stope nezaposlenosti i veće jednakosti na tržištu rada. Međutim, aktivna politika tržišta rada ima vrlo ograničen utjecaj na strani potražnje za radom. Iz tog razloga aktivna politika tržišta rada ne može

imati izravan utjecaj na razinu (ne)zaposlenosti, a njezina je uspješnost u velikoj mjeri ovisna o potražnji za radom, odnosno o tome nalazi li se ekonomija u fazi rasta ili stagnacije.¹⁷ Drugim riječima, u uvjetima krize kada su promjene u razini zaposlenosti uzrokovane padom potražnje, intervencije na strani ponude nemaju značajan utjecaj na (ne)zaposlenost.¹⁸

Ono što aktivna politika tržišta rada u uvjetima visoke nezaposlenosti može osigurati jest pravednija raspodjela tereta nezaposlenosti, odnosno privremeno pomaganje ugroženim skupinama na tržištu rada. Međutim, analize učinaka mjera aktivne politike tržišta rada ukazuju na to da su one uglavnom neuspješne u aspektu poboljšanja kasnijih šansi korisnika za pronalazak posla. Jedan je od češćih razloga njihovog neuspjeha nedovoljno precizno i preširoko određenje ciljane skupine, što dovodi do tzv. efekta mrtvog tereta nezaposlenih, odnosno selekcije kandidata koji bi se i bez sudjelovanja u mjeri lakše zaposlili. Iskustva pokazuju da među mjerama obrazovanja i osposobljavanja najbolje rezultate daju one mjere koje su namijenjene specifičnim skupinama nezaposlenih među kojima postoji potreba za stjecanjem određenih vještina i znanja, dok najlošije rezultate daju široki programi obrazovanja i osposobljavanja namijenjeni velikim skupinama te programi namijenjeni mladim osobama.¹⁹

U postojećim analizama mjera aktivne politike tržišta rada provedenih u Hrvatskoj kao jedan od glavnih nedostataka uočena je upravo njihova neselektivnost – mjere uglavnom nisu bile fokusirane na najugroženije skupine, već su ciljale velike skupine nezaposlenih među kojima su se nalazili i natprosječno zapošljivi, čime je otežano zapošljavanje najranjivijih skupina nezaposlenih. Iako su dosad mladi i osobe bez radnog iskustva redovito bili ciljana skupina, mjere ipak nisu bile namijenjene skupinama mladih s najvećim poteškoćama na tržištu rada, već onima s višom razinom obrazovanja.²⁰ U jednoj od evaluacija najveći efekt mrtvog tereta zabilježen je upravo kod subvencioniranja zapošljavanja visokoobrazovanih mladih osoba, što je i logično s obzirom na to da oni predstavljaju najzapošljiviju skupinu mladih.²¹

17— Babić, Z. (2003). Uloga aktivne politike na tržištu rada u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 27 (4): 547-566.

18— Škare, M. (2011). Priroda nezaposlenosti u Hrvatskoj i determinante potražnje za radom. *Revija za socijalnu politiku*, 8 (1): 19-34.

19— Kerovec, N. (1997). Uloga i dometi aktivne politike u reguliranju tržišta rada. *Revija za socijalnu politiku*, 4(3): 223-235; Maibom, J., Rosholm, M., Svarer, M. (2014). Can Active Labour Market Policies Combat Youth Unemployment?. Bonn: IZA, Discussion Paper No.7912; Mrnjavac, Ž. (2013). Aktivna politika tržišta rada: čačkalicom protiv zmaja, u: Zakošek N. (ur.). *7. Zagrebački ekonomski forum*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung; Babić, Z. (2012). Aktivna politika tržišta rada: europski kontekst i hrvatska praksa. *Socijalna ekologija*, 21 (1): 31-52.

20— Matković (2011); Matković, T. (2008). Politika zapošljavanja i nezaposlenost. U: Puljiz, V. (ur.), *Socijalna politika Hrvatske*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 163-219; Matković, T., Babić Z., Vuga, A. (2012). Evaluacija mjera aktivne politike zapošljavanja 2009. i 2010. godine u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 19(3): 303-336.

21— Babić, Z. (2003). Uloga aktivne politike na tržištu rada u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 27(4): 547-566.

Sudeći prema nalazima evaluacija sličnih mjera, mjera stručnog osposobljavanja najbolje bi rezultate mogla postići kada bi bila usmjerena na one skupine mladih kojima nedostatak specifičnih vještina i znanja predstavlja stvarnu prepreku u zapošljavanju. Međutim, korisnici ove mjere uglavnom ne odgovaraju tom profilu, s obzirom na to da primarnu ciljanu skupinu ove mjere od 2012. godine čine nezaposleni visokoobrazovani mladi s manje od godinu dana radnog iskustva u struci. Time ova mjera postaje privremenom opcijom za mlade koji ne uspijevaju pronaći posao uslijed ekonomske krize, a ne nedostatka znanja ili vještina, s obzirom na to da se radi o osobama koje su svojim formalnim obrazovanjem većinom osposobljene za rad te pripadaju najzapošljivijoj skupini mladih.

Budući da propisi o ulasku u mjeru ograničavaju ulazak mladih bez tercijarnog obrazovanja, postoji velika šansa za pojavljivanje efekta mrtvog tereta nezaposlenih, odnosno favoriziranja skupina mladih koji bi se lakše zaposlili i bez korištenja mjere. Kao što je istaknuto ranije, mladi s visokim obrazovanjem čine relativno malen udio među nezaposlenim mladim osobama te su značajno manje izloženi riziku nezaposlenosti u odnosu na one s nižim razinama obrazovanja, kako u pretkriznom razdoblju tako i od izbijanja ekonomske krize. Prema podacima HZZ-a veliku većinu korisnika mjere stručnog osposobljavanja čine osobe s visokim obrazovanjem, među kojima je ujedno daleko viši obuhvat mjerom u usporedbi s mladima bez tercijarnog obrazovanja.²²

Propisi o ulasku u mjeru koji favoriziraju mlade s visokim obrazovanjem mogli bi ujedno utjecati i na nejednakost šansi za korištenje mjere prema socio-ekonomskom statusu. Temelj za ovu pretpostavku pružaju rezultati istraživanja socijalnog profila studenata koji upućuju na vrlo nizak udio osoba nižeg socio-ekonomskog statusa među studentima. U tom je pogledu osobito važna činjenica da niska mjesečna naknada u iznosu od 1600 kn (kasnije povećana na 2400 kn) uz puno radno vrijeme korisnicima ne omogućuje financijsku samostalnost. Posljedično, za očekivati je da je ulazak u mjeru uvelike otežan osobama koje nisu mogle računati na financijsku potporu iz drugih izvora, što je posebno problematično s obzirom na to da osobe nižeg socio-ekonomskog statusa predstavljaju jednu od teže zapošljivih skupina. Dodatni problem čini i regionalni raspored korisnika mjere. Prema podacima HZZ-a za razdoblje između 2011. i 2014. godine, obuhvat nezaposlenih mladih ovom mjerom bio je najveći upravo u regijama s najnižim stopama nezaposlenosti u kojima je šansa mladih za zapošljavanje daleko veća, a manje razvijene regije Hrvatske, koje su u navedenom periodu uglavnom imale iznadprosječne stope nezaposlenosti, bilježe najniži obuhvat nezaposlenih ovom mjerom. Za pretpostaviti je da je ovakvim regionalnim rasporedom otežano korištenje mjere onima iz manje razvijenih regija Hrvatske koji bi radi stručnog osposobljavanja morali preseliti, a nisu u

²²— Dok je u 2013. godini među nezaposlenim mladima s visokim obrazovanjem gotovo polovica bila obuhvaćena mjerom (39% onih sa završenim prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem ili višom školom te 57% onih sa završenim fakultetom, magisterijem, akademijom ili doktoratom), obuhvat mladih sa srednjim obrazovanjem iznosio je svega 5% (izvor: HZZ).

mogućnosti osloniti se na znatnu financijsku podršku obitelji ili na sredstva iz drugih privatnih izvora.

Uzimajući u obzir masovne ulaske u mjeru od 2013. godine (slika 2) i financijske izdatke za njezino provođenje, njezina prethodno istaknuta problematična mjesta dobivaju na važnosti kao trenutni problemi ukupne politike tržišta rada. Postojeće evaluacije sličnih mjera i dostupni podaci o korisnicima mjere stručnog osposobljavanja pružaju uvid u neke od tih problema, poput dvojbene učinka intervencije na strani ponude rada te premještanja fokusa aktivne politike tržišta rada na lakše zapošljive skupine nezaposlenih. Međutim, iz službenih podataka nije moguće dobiti uvid u neke od ključnih aspekata mjere stručnog osposobljavanja, poput načina uzdržavanja korisnika uz iznimno nisku novčanu naknadu tijekom korištenja mjere, kao i njihovog položaja na tržištu rada nakon njezinog završetka. Stoga je ovim temama dodijeljeno središnje mjesto u istraživanju čiji rezultati slijede u nastavku.

Nakon poglavlja o populaciji i uzorku istraživanja, rezultati su predstavljeni sljedećim redoslijedom: pristup stručnom osposobljavanju (socio-ekonomski status korisnika te njihovo radno iskustvo prije ulaska u mjeru); financiranje stručnog osposobljavanja – troškovi i prihodi korisnika tijekom korištenja mjere; položaj korisnika mjere na tržištu rada nakon izlaska iz mjere; stavovi korisnika o mjeri stručnog osposobljavanja. U zadnjem su poglavlju izneseni sažetak glavnih rezultata istraživanja i zaključni komentari.

O populaciji i uzorku istraživanja

Rezultati prikazani u ovom izvještaju temelje se na anketnom istraživanju korisnika mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa provedenom u prosincu 2014. godine. Istraživanje je provedeno uz informirani pristanak svih ispitanika, a uzorak za anketno istraživanje konstruiran je u suradnji s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, u sklopu koje je realizirano i anketno istraživanje. Ispitanici su pozivi za sudjelovanje u istraživanju dobili putem e-mail poruke od HZZ-a koja je sadržavala poveznicu za pristup anketnom upitniku na *online* platformi Limesurvey na poslužitelju SRCE. Na taj način je omogućeno anonimno popunjavanje upitnika te su zaštićeni osobni podaci ispitanika, u što spadaju i adrese elektroničke pošte iz evidencije HZZ-a. Upitnik sadrži 60 pitanja, odnosno 105 varijabli, a očekivano trajanje ispunjavanja upitnika iznosilo je između 20 i 30 minuta.

Populaciju istraživanja čine korisnici mjere Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa koji su mjeru završili u punom trajanju te su iz nje izašli minimalno tri mjeseca prije provođenja istraživanja, odnosno do 30. rujna 2014. godine. HZZ je izdvojio populaciju korisnika mjere stručnog osposobljavanja (N =18506) koji su u cijelosti završili sudjelovanje u mjeri prije 30. rujna 2014. Prema HZZ-ovoj bazi osnovnih podataka o navedenim korisnicima, za njih 8206 zabilježena je kontaktna adresa elektroničke pošte. Pročišćeni popis e-mail adresa poslužio je kao okvir uzorkovanja (N=8167; obuhvat od 44,1%). Svaki korak uzorkovanja provjeravao se u odnosu na strukturu populacije prema sljedećim kriterijima: spolu, stupnju obrazovanja i godini ulaska u mjeru. Okvir odudara od populacije za više od $\pm 1\%$ samo u slučaju korisnika s najvišim i najnižim stupnjem obrazovanja, pri čemu su oni s najvišim stupnjem obrazovanja (završen fakultet, akademija, magisterij ili doktorat) nadzastupljeni za otprilike 5% nauštrb onih s trogodišnjim i četverogodišnjim srednjoškolskim obrazovanjem. Iz tog razloga, kao i zbog njihovog malog udjela u ukupnoj populaciji, odlučeno je okvirom dostupne korisnike koji su završili gimnaziju (N=71) i trogodišnju srednju školu (N=133) pokriti potpunim obuhvatom. Za ostale obrazovne skupine korisnika konstruiran je slučajni uzorak tako da je formiran popis korisnika s e-mail adresom po slučajnom redosljedu i u uzorak je izabrana prva četvrtina (≈ 2000). Takvim postupkom HZZ je za buduća istraživanja osigurao još približno tri četvrtine ciljane populacije nezahvaćene anketiranjem.

Sa službene e-mail adrese HZZ-a 17. prosinca 2014. ukupno je poslano 2195 poziva za sudjelovanje u istraživanju, a za 85 adresa se ispostavilo da su nevažeće (<5%). Nakon ponovljenog poziva 23. prosinca 2014., uz naznačen rok za ispunjavanje upitnika do 1.1.2015., evidentirano je ukupno 1032 pristupa upitniku, od čega je nakon kontrole i čišćenja prikupljene baze zadržano 790 valjanih unosa. Uz uobičajene postupke (npr. zadržavanje unosa sa zadovoljavajućim udjelom pitanja na koje je ispitanik dao suvisle odgovore; izbacivanje šablonskog ili dvostrukog ispunjavanja i sl.) postavljena su i dva kontrolna pitanja: ispitanici su morali potvrditi da su u cijelosti završili mjeru stručnog osposobljavanja do 30. rujna 2014. godine te da su do upitnika došli putem e-maila od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Statistička obrada podataka uključuje univarijatnu i bivarijatnu analizu, a sve predstavljene razlike testirane su primjerenim testom statističke značajnosti na razini rizika ,05. Zbog zaokruživanja decimalnih brojeva na cijele brojeve, u ponekim grafičkim prikazima suma postotaka ne iznosi točno 100%.

Valjani odaziv od 36% (obuhvat okvira 9,7%; obuhvat populacije 4,3%) ravnomjerno je raspoređen po svim navedenim podkategorijama ispitanika uz manja odstupanja koja će se komentirati u nastavku teksta koji donosi pregled i komentar demografskih obilježja korisnika mjere prema službenim podacima HZZ-a.

Demografska obilježja korisnika mjere

STUPANJ OBRAZOVANJA KORISNIKA MJERE

Prema podacima HZZ-a o korisnicima koji su završili sudjelovanje u mjeri do kraja 2014. godine, najzastupljeniji su oni s najvišim stupnjem obrazovanja, odnosno sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem ili doktoratom (49%), nakon čega slijede oni sa završenim prvim stupnjem fakulteta, stručnim studijem ili višom školom (26%) te oni sa završenom srednjom školom u trajanju od najmanje četiri godine (21%). Udio korisnika sa završenom srednjom školom u trajanju do tri godine iznosi 4%.

Kroz četverogodišnji period provođenja mjere smanjivao se udio onih sa srednjom školom u trajanju do tri godine te udio najbrojnije skupine s najvišom obrazovnom razinom, dok su ostale obrazovne skupine povećavale svoj udio u strukturi korisnika.

Nadzastupljenost osoba s tercijarnim obrazovanjem među korisnicima mjere posljedica je ranije navedenih propisa o korištenju mjere koji ograničavaju ulazak osobama s nižim obrazovanjem od tercijarnog. Mogućnost korištenja stručnog osposobljavanja nije predviđena za obrazovne razine niže od srednje, zbog čega se osobe bez srednjeg obrazovanja ne nalaze u populaciji korisnika.

Prema usporedbi s podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje struktura uzorka odgovara strukturi populacije korisnika mjere, uz blagu podzastupljenost korisnika sa završenom trogodišnjom strukovnom školom.

PODRUČJE ZAVRŠENOG ŠKOLOVANJA KORISNIKA

Prema podacima prikupljenima u ovom istraživanju²³, najveći dio korisnika školovao se u društvenom području (64%)²⁴, nakon čega slijede područje humanističkih znanosti i umjetnosti, biomedicinsko područje i tehničko područje s podjednakim udjelima od 8%.

Usporedba s posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku o strukturi diplomiranih studenata i učenika koji su završili školu upućuje na nadzastupljenost osoba sa završenim školovanjem u društvenom području među korisnicima mjere. Udio diplomiranih studenata u društvenom području među studentima diplomiranim na visokim učilištima u 2012. godini iznosio je 47%, u usporedbi sa 66% korisnika mjere s tercijarnim obrazovanjem.²⁵ Također, među učenicima koji su završili gimnazije ili tehničke i srodne srednje strukovne škole krajem 2012. godine bilo je 25% onih koji su završili školu u društvenom (ekonomskom) području²⁶ u usporedbi sa 44% korisnika mjere sa završenom srednjom školom. Osobe sa završenim obrazovanjem u biomedicinskom području također su nadzastupljene među korisnicima mjere stručnog osposobljavanja sa završenom srednjom školom: udio učenika koji su završili školovanje u biomedicinskom području 2013. godine iznosio je 12%, u usporedbi s 26% korisnika mjere sa završenom srednjom školom.

Faktore koji su oblikovali opisanu strukturu korisnika mjere prema području obrazovanja možemo podijeliti na one koji se nalaze na strani potražnje rada, odnosno obilježja poslodavaca koji su koristili mjeru te na faktore na strani ponude rada, odnosno obilježja korisnika koji su iskazali interes za sudjelovanjem u mjeri stručnog osposobljavanja. Međutim, opravdano je pretpostaviti da su u uvjetima visoke nezaposlenosti daleko veću ulogu u oblikovanju obrazovnog profila korisnika imali faktori na strani potražnje. Potrebe poslodavaca zacijelo su bile odlučujuće u oblikovanju opisane strukture korisnika prema području završenog školovanja s obzirom na to da se većina

23— Usporedivi podaci HZZ-a o području završenog školovanja korisnika nisu dostupni za sve korisnike koji su završili mjeru do kraja 2014. godine, već samo za novouključene korisnike u 2013. godini, među kojima također dominiraju oni sa završenim školovanjem u području društvenih znanosti, obrazovanja, poslovanja i prava (48%). Prema podacima HZZ-a o djelatnostima u kojima su se korisnici stručno osposobljavali, najzastupljenije djelatnosti potječu iz skupina javne uprave i obrane te obveznog socijalnog osiguranja (29%), obrazovanja (22%) te djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (19%).

24— U društveno područje uključeno je završeno obrazovanje u području ekonomije, prava, psihologije, sociologije, informacijskih znanosti te odgojnih, obrazovnih i srodnih znanosti.

25— Izračunato prema: *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2014* (2014). Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Radi što bolje usporedbe, odnosno kako bi društveno područje što je moguće više odgovaralo odgovorima ispitanika na pitanje o području završenog školovanja u anketnom upitniku, u izračun studenata diplomiranih na visokim učilištima u društvenom području iz službenih podataka ubrojena su sljedeća područja studija: obrazovanje odgajatelja i učitelja, znanost o obrazovanju, društvene znanosti, novinarstvo i informacije, pravo, poslovanje i administracija.

26— Izračunato prema: *Statistička izvješća: Srednje škole i učenički domovi*, kraj šk. g. 2012./2013. i početak šk. g. 2013./2014. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Pod društvenim područjem među korisnicima sa srednjoškolskim obrazovanjem podrazumijeva se završena ekonomska škola.

korisnika osposobljavala u tijelima državne i lokalne uprave te javnim institucijama (detaljnije u 3. poglavlju, slika 25). Međutim, da bi se sa sigurnošću utvrdili razlozi zbog kojih su tijela državne i lokalne uprave te javne institucije pokazali najveći interes za korištenjem mjere, bilo bi potrebno istražiti i motivaciju poslodavaca za korištenje ove mjere, što nije bio predmet ovog istraživanja.

REGIJA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Prema podacima HZZ-a, prosječan obuhvat nezaposlenih osoba između 15 i 29 godina mjerom stručnog osposobljavanja u razdoblju između 2011. i 2014. godine najveći je u Gradu Zagrebu (19%), Primorsko-goranskoj (14%), Zadarskoj (14%), Istarskoj (13%) te Varaždinskoj županiji (12%). U istom razdoblju najmanji je obuhvat mladih mjerom zabilježen u Vukovarsko-srijemskoj (5%), Bjelovarsko-bilogorskoj (6%), Sisačko-moslavačkoj (6%), Dubrovačko-neretvanskoj (6%) te Splitsko-dalmatinskoj županiji (6%). Dakle, mjera stručnog osposobljavanja najviše je korištena u razvijenijim regijama koje imaju ispodprosječnu stopu nezaposlenosti, a najmanje je korištena u manje razvijenim regijama, odnosno regijama s iznadprosječnim stopama nezaposlenosti.

Struktura uzorka uglavnom prati podatke HZZ-a i prema regionalnom rasporedu korisnika, uz iznimku nadzastupljenosti Grada Zagreba u uzorku.

DOB KORISNIKA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA PRI ULASKU U MJERU

U strukturi novouključenih korisnika mjere stručnog osposobljavanja između 2011. i 2014. godine većinu čine korisnici u dobi od 25 do 29 godina (41%), iako se njihov udio od 2012. smanjivao. Druga dobna skupina po brojnosti je ona u dobi od 20 do 24 godine (36%). Korisnici između 15 i 19 godina treći su po brojnosti s prosječnim udjelom od 16%. Iako je dobna granica za korištenje mjere ukinuta 2012. godine, u dobnoj strukturi korisnika i dalje dominiraju mladi koji su imali između 15 i 29 godina pri ulasku u mjeru. Udio korisnika u dobi od 30 do 34 godine iznosi 8%, a s godinama se njihov udio povećavao. I u starijim dobnim kategorijama, iako su u pitanju znatno manji apsolutni iznosi, udio korisnika se povećavao, što je odraz povećanja dostupnosti ove mjere nakon ukidanja dobne granice za korištenje mjere.

Usporedba s podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) ukazuje na to da uzorak prati dobnu strukturu populacije, uz blagu pristranost s obzirom na manji odaziv mladih korisnika mjere.

STRUKTURA KORISNIKA MJERE PREMA SPOLU

Prema podacima HZZ-a veliku većinu korisnika mjere stručnog osposobljavanja čine žene (72%), što uz blago odstupanje odražavaju i podaci istraživanja (76% žena). Usporedba s posljednjim podacima Državnog zavoda za statistiku o spolnoj strukturi studenata i učenika upućuje na nadzastupljenost žena među korisnicima stručnog osposobljavanja, posebno među korisnicima sa završenom srednjom školom među kojima je 75% žena, u usporedbi s 51% žena u populaciji osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem. Među korisnicima s tercijarnim obrazovanjem je 76% žena, dok je u populaciji studenata koji su diplomirali na visokim učilištima 2012. godine bilo 60% žena.²⁷

Većinski udio osoba sa završenim školovanjem u području društvenih znanosti među korisnicima mjere objašnjava nadzastupljenost žena, s obzirom na činjenicu da žene čine 72% diplomiranih studenata u društvenom području, te 70% učenika koji su završili srednju školu u društvenom području, odnosno u području ekonomije.²⁸ Znatan udio osoba koje su završile školovanje u biomedicinskom području među korisnicima sa srednjoškolskim obrazovanjem objašnjava nadzastupljenost žena i u ovoj obrazovnoj skupini – žene čine 79% učenika koji su završili četverogodišnju srednju školu u području zdravstva.²⁹

27—Žene i muškarci u Hrvatskoj (2014). Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

28—Ibid.

29—Statistička izvješća: Srednje škole i učenički domovi, kraj šk. g. 2012./2013. i početak šk. g. 2013./2014. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Rezultati i interpretacija

1.

Pristup stručnom osposobljavanju —obilježja korisnika mjere

Mjera Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa uvedena je kao odgovor na porast stope nezaposlenosti mladih kojima se na taj način nastoji omogućiti stjecanje radnog iskustva u struci koje bi im dugoročno trebalo povećati šanse za zapošljavanje. Kao što je istaknuto u uvodu, neki od propisa o ulasku u mjeru stručnog osposobljavanja čine njezinu socijalnu osjetljivost upitnom zbog zaobilazanja najugroženijih skupina nezaposlenih mladih. Također, mjesečna novčana naknada za osposobljavanje, koja je u razdoblju osposobljavanja ispitanika ovog istraživanja iznosila 1600 kn (uz troškove prijevoza za one koji su u mjeru ušli nakon lipnja 2013.), pretpostavlja oslanjanje na druge izvore prihoda tijekom korištenja mjere.

Pod pretpostavkom da bi ovi faktori mogli neizravno stvoriti i pristranost prema socijalnom profilu korisnika, fokus ovog dijela upitnika stavljen je na njihov socio-ekonomski status kako bi se utvrdilo je li pristup mjeri stručnog osposobljavanja jednak za sve unutar ciljane skupine nezaposlenih. Također, neki od daljnjih rezultata će se interpretirati s obzirom na razlike među korisnicima prema njihovom socio-ekonomskom statusu.

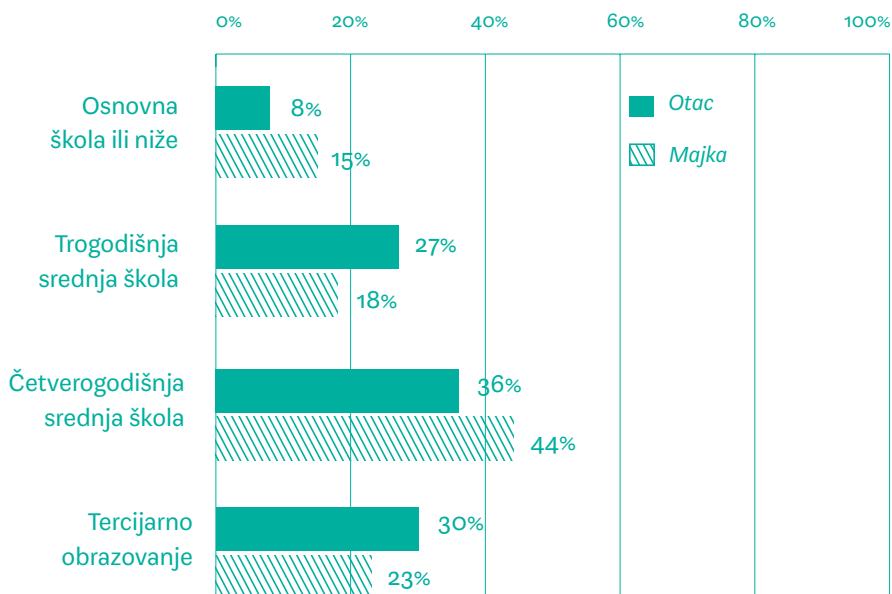
U ovaj dio upitnika uvrštena su i pitanja o radnom iskustvu prije ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja kako bi se dobio uvid u motivaciju za ulazak u mjeru i razlike među korisnicima u prethodnom položaju na tržištu rada.

1.1. Socio-ekonomski status korisnika

Socio-ekonomski status korisnika mjereno je korištenjem objektivnih indikatora - stupnja obrazovanja i radnog statusa roditelja korisnika mjere kao i korištenjem subjektivnih procjena ispitanika o vlastitom klasnom i materijalnom statusu. Stupanj obrazovanja roditelja blisko je povezan s obrazovnim i radnim ishodima njihove djece te stoga predstavlja jedan od važnijih i najčešće korištenih pokazatelja socio-ekonomskog statusa mladih. Radni status roditelja u vrijeme dok su njihova djeca koristila mjeru stručnog osposobljavanja uvršten je kao djelomični indikator postojanja prihoda na koje su se korisnici mogli oslanjati u tom razdoblju.

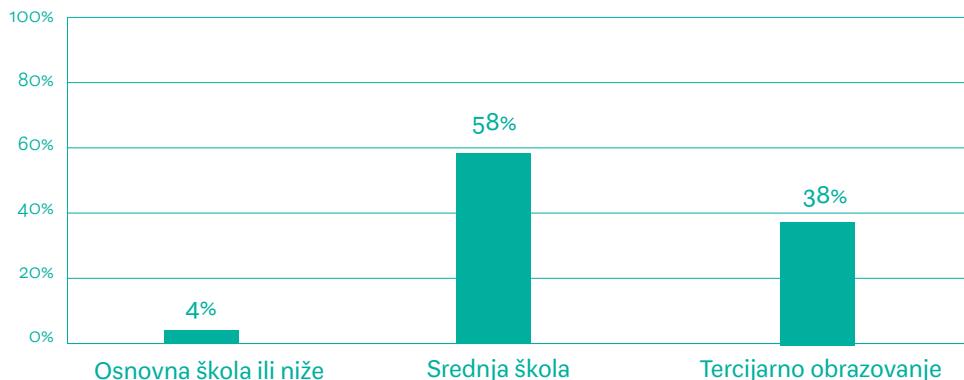
Slika 3—Obrazovanje roditelja korisnika mjere

REZULTATI I INTERPRETACIJA—1.1.

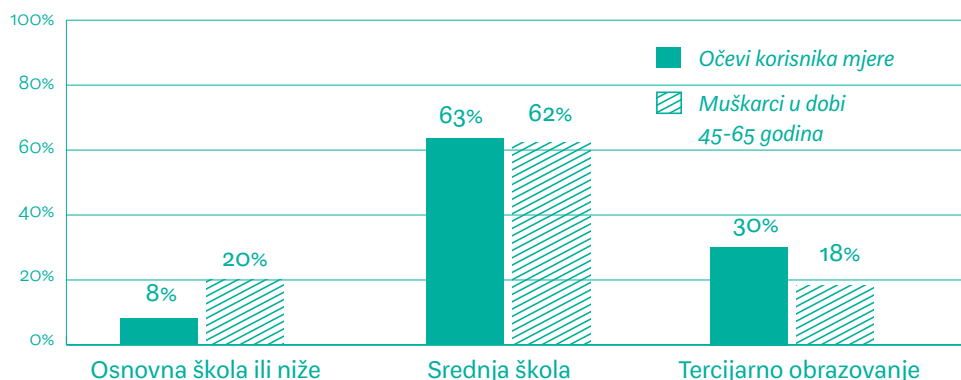
Među roditeljima korisnika najviše je onih sa završenom četverogodišnjom srednjom školom: 44% majki i 36% očeva. Završeno tercijarno obrazovanje ima 23% majki i 30% očeva korisnika, a završenu trogodišnju srednju školu 18% majki i 27% očeva. Među roditeljima korisnika najmanje su zastupljeni roditelji s najnižim stupnjem obrazovanja (osnovna škola ili niže): 15% majki i 8% očeva.

Slika 4—Zajednički prikaz stupnja obrazovanja roditelja korisnika mjere

Kako bi se u daljnjoj analizi olakšala usporedba ispitanika prema stupnju obrazovanja roditelja, ispitanici su grupirani u tri skupine prema kombinaciji stupnja obrazovanja oca i majke. Ispitanici su svrstavani u skupine prema najvišem stupnju obrazovanja roditelja na način da se u skupini korisnika čiji je obrazovni status roditelja „tercijarno obrazovanje“ nalaze korisnici koji imaju barem jednog visokoobrazovanog roditelja (38%), u skupini čiji je obrazovni status roditelja „srednja škola“ nalaze se korisnici kojima je barem jednom od roditelja najviši obrazovni status srednja škola, dok drugi roditelj ima isti ili niži obrazovni status (58%), a u skupini čiji je obrazovni status roditelja „osnovna škola ili niže“ nalaze se korisnici čija oba roditelja imaju najniži stupanj obrazovanja. Udio korisnika u posljednjoj skupini izuzetno je nizak (4%).

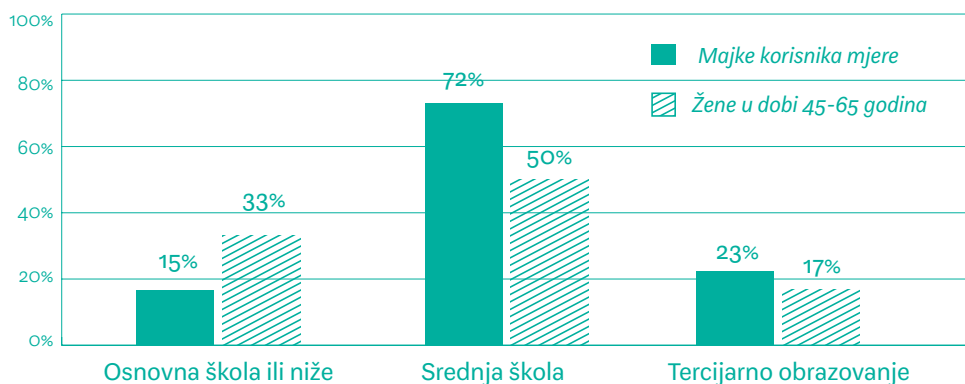
Slika 5—Stupanj obrazovanja oca – usporedba podataka istraživanja s populacijom muškaraca u dobi od 45 do 65 godina³⁰

³⁰—Izvor podataka o populaciji: Popis stanovništva 2011., Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.

Podaci o obrazovanju oca korisnika stručnog osposobljavanja uspoređeni su s podacima o obrazovnoj strukturi populacije muškaraca u dobi od 45 do 65 godina (slika 5). Usporedba pokazuje da su djeca očeva koji imaju tercijarno obrazovanje nadzastupljena među korisnicima mjere stručnog osposobljavanja, dok su djeca očeva koji imaju osnovnoškolsko obrazovanje ili niže uvelike podzastupljena.

Slika 6—Stupanj obrazovanja majke – usporedba podataka istraživanja s populacijom žena u dobi od 45 do 65 godina

Kao i kod očeva, među majkama korisnika u usporedbi sa ženama u dobi od 45 do 65 godina nadzastupljene su majke sa završenim tercijarnim obrazovanjem, a podzastupljene su majke s najnižim stupnjem obrazovanja (završenom osnovnom školom ili niže).

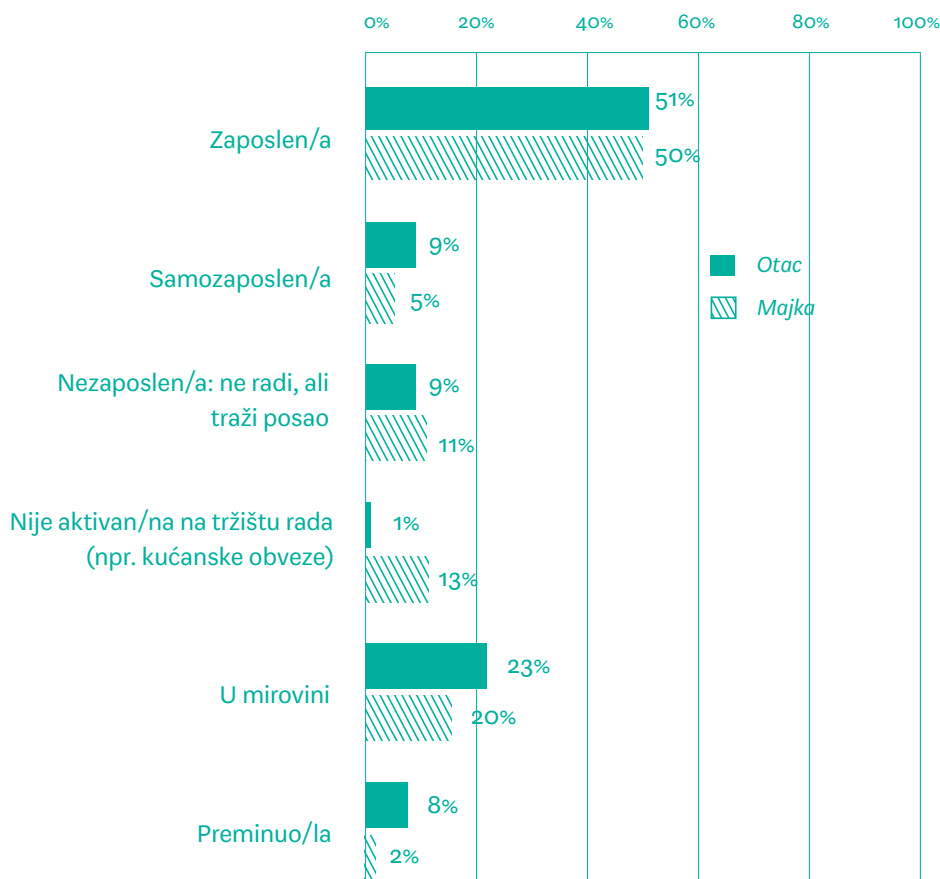
Iznesene usporedbe sugeriraju da su šanse za korištenje mjere stručnog osposobljavanja veće za djecu roditelja s višim stupnjevima obrazovanja (odnosno roditelja s tercijarnim obrazovanjem), a znatno su niže za djecu roditelja s nižim stupnjem obrazovanja (odnosno roditelja sa završenom osnovnom školom ili bez završene osnovne škole). Ovi podaci ne iznenađuju imajući u vidu da velika većina korisnika mjere ima tercijarno obrazovanje. Istraživanja studentske populacije pokazuju da su studenti češće djeca roditelja koji i sami imaju više stupnjeve obrazovanja, dok su djeca slabije obrazovanih roditelja podzastupljena među studentima.³¹ Usporedba podataka o visokoobrazovanim korisnicima mjere stručnog osposobljavanja s općom populacijom studenata (prema podacima EUROSTUDENT istraživanja) pokazuje da je obrazovna struktura roditelja visokoobrazovanih korisnika mjere vrlo slična obrazovnoj strukturi roditelja studenata u Hrvatskoj. Drugim riječima, socio-ekonomski status

³¹—*Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj: Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku (2011)*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.

korisnika mjere stručnog osposobljavanja uglavnom je odraz kompozicijskog efekta, odnosno većinskog udjela onih s visokim obrazovanjem među korisnicima mjere.

Kao što je naglašeno u uvodu, iznimna ekspanzija prema broju korisnika i uložnim sredstvima u mjeru stručnog osposobljavanja uvjete za njezino korištenje čine problematičnima zbog toga što ograničavaju pristup upravo onima čije su šanse za zapošljavanje najmanje (osobama s nižim razinama obrazovanja od terciarnog). Međutim, izneseni podaci pokazuju da se premještanjem fokusa aktivne politike tržišta rada na visokoobrazovane neizravno stvara i nejednakost u pristupu mjeri temeljem socio-ekonomskog statusa.

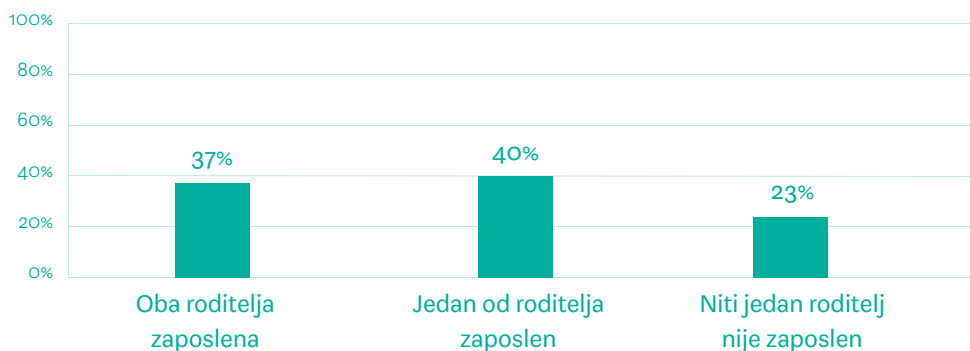
Slika 7—Radni status roditelja korisnika

Velika većina roditelja korisnika ostvarivala je prihod od rada ili mirovina u periodu u kojem su njihova djeca koristila mjeru stručnog osposobljavanja (83% očeva i 76% majki). Većina roditelja korisnika mjere bila je zaposlena ili samozaposlena u periodu

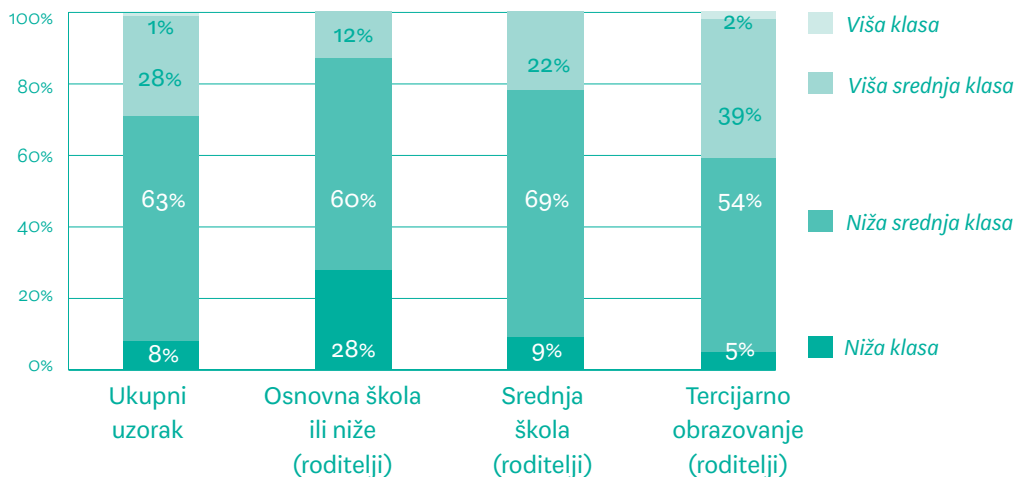
dok su njihova djeca koristila mjeru stručnog osposobljavanja (60% očeva i 55% majki korisnika) ili su bili u mirovini (23% očeva i 20% majki), a najmanji je udio onih koji su u tom periodu bili nezaposleni (9% očeva i 11% majki) ili ekonomski neaktivni (1% očeva i 13% majki). U pogledu razlika između očeva i majki korisnika mjere, majke su rjeđe samozaposlene, a češće ekonomski neaktivne u usporedbi s očevima korisnika.

Slika 8—Kombinacija radnog statusa roditelja

Ispitanici su grupirani u tri skupine prema kombinaciji radnog statusa oca i majke (slika 8). Tijekom stručnog osposobljavanja približno je podjednak udio korisnika imao oba zaposlena roditelja (37%) ili jednog zaposlenog roditelja (40%), a 23% korisnika u tom periodu nije imalo niti jednog zaposlenog roditelja. Potrebno je naglasiti da otprilike polovicu skupine „niti jedan roditelj nije zaposlen“ čine oni čiji roditelji ne ostvaruju nikakve prihode od rada ili mirovina, dok se u drugoj polovici te skupine nalaze oni čiji jedan ili oba roditelja primaju mirovinu.

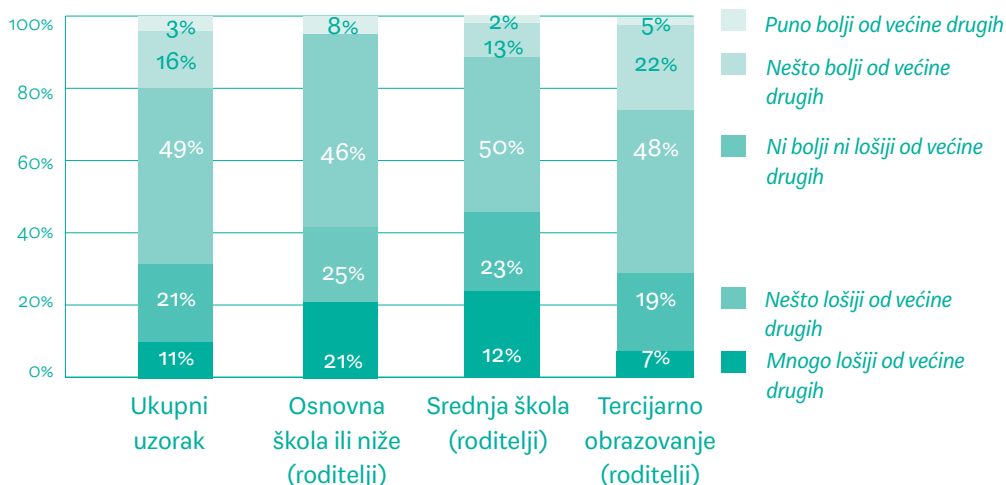
Slika 9—Procjena obiteljske klasne pripadnosti

Pored objektivnih pokazatelja socio-ekonomskog statusa korisnika mjenjenih putem stupnja obrazovanja i radnog statusa roditelja, u upitnik je uvršteno i nekoliko pitanja u kojima su se ispitanici sami trebali smjestiti u jednu od ponuđenih kategorija. U pogledu procjene obiteljske klasne pripadnosti, većina korisnika mjere smatra sebe i svoju obitelj pripadnicima niže srednje klase (63%), približno trećina korisnika smatra se pripadnicima više srednje klase (28%), 8% korisnika smatra se pripadnicima niže klase, a udio korisnika koji se smatraju pripadnicima više klase iznosi samo 1%.

Subjektivna procjena klasne pripadnosti povezana je s objektivnim pokazateljima socio-ekonomskog statusa: korisnici mjere čija oba roditelja imaju najniži stupanj obrazovanja češće se smatraju pripadnicima niže klase, a rjeđe pripadnicima više srednje klase. Korisnici mjere kojima barem jedan od roditelja ima tercijarno obrazovanje češće se smatraju pripadnicima više srednje klase.

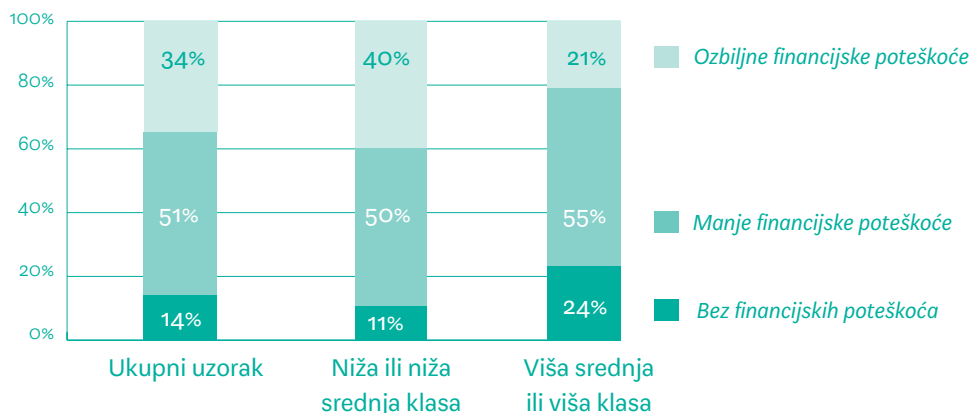
Slika 10—Procjena materijalnog statusa u usporedbi s vršnjacima

Kao drugi subjektivni pokazatelj socio-ekonomskog statusa ispitanicima je ponuđena procjena vlastitog materijalnog statusa u usporedbi s većinom vršnjaka. Svoj materijalni status većina korisnika procjenjuje ni boljim ni lošijim od većine drugih (49%), oko trećine korisnika ga procjenjuje lošijim od većine drugih (32%), a najmanji je udio onih koji vlastiti materijalni status procjenjuju boljim od većine drugih (19%). Kao i u slučaju procjene klasne pripadnosti, pokazuju se razlike prema stupnju obrazovanja roditelja – među djecom roditelja s nižim stupnjem obrazovanja veći je udio onih koji svoj materijalni status procjenjuju lošijim ili puno lošijim od većine drugih, a među djecom roditelja s tercijarnim obrazovanjem veći je udio onih koji svoj materijalni status procjenjuju boljim od većine drugih.

Zanimljivo je da se većina korisnika smatra pripadnicima niže srednje klase, a istovremeno većina svoj materijalni status procjenjuje ni boljim ni lošijim od većine drugih. Ovi rezultati mogu se tumačiti kao indikatori percepcije hrvatskog društva među korisnicima mjere kao onoga u čijoj klasnoj strukturi dominira niža srednja klasa. Međutim, pri procjeni klasne pripadnosti ispitanicima nije ponuđen neutralni stupanj kao u slučaju procjene materijalnog statusa, što je vjerojatno utjecalo na rezultate.

Slika 11 — Procjena financijskih poteškoća prije ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja

Procjena ozbiljnosti vlastitih financijskih poteškoća u periodu prije stručnog osposobljavanja poslužila je kao dodatni subjektivni pokazatelj socio-ekonomskog statusa korisnika. Polovica korisnika procjenjuje da je u periodu prije stručnog osposobljavanja imala manje financijske poteškoće (51%), nešto više od trećine imalo je ozbiljne financijske poteškoće, a udio onih koji procjenjuju da su nisu imali financijskih poteškoća iznosi 14%.

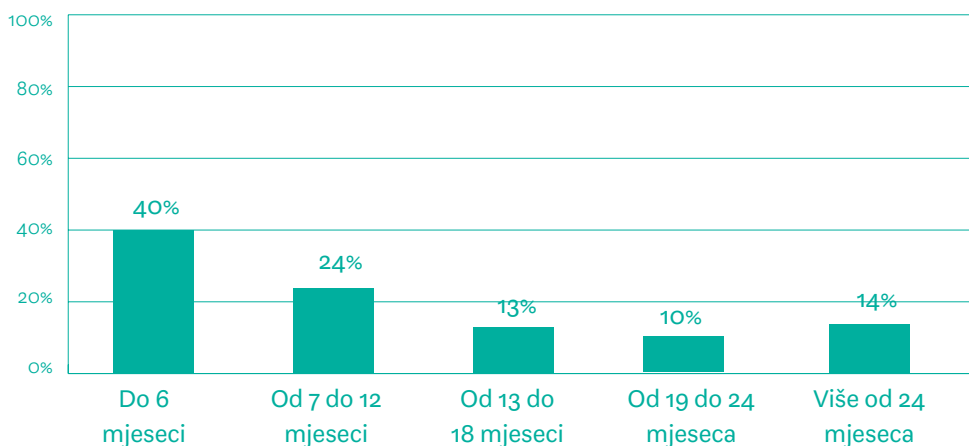
Među korisnicima koji se smatraju pripadnicima niže ili niže srednje klase udio onih s ozbiljnim financijskim poteškoćama dvostruko je veći nego među korisnicima koji se smatraju pripadnicima više srednje ili više klase.

Predstavljene indikatori socio-ekonomskog statusa korisnika pokazuju da zbog dominacije osoba s tercijarnim obrazovanjem među korisnicima mjere socijalni profil korisnika stručnog osposobljavanja preslikava socijalni profil studentske populacije. Time je potvrđena pretpostavka da je ograničenjem ulaska u mjeru onima s nižim obrazovanjem od tercijarnog neizravno stvorena nejednakost u pristupu mjeri temeljem socio-ekonomskog statusa: među korisnicima su podzastupljeni oni čiji roditelji imaju niže stupnjeve obrazovanja, a iznimno je nizak udio korisnika čiji roditelji u razdoblju stručnog osposobljavanja nisu primali neki oblik prihoda. Međutim, korisnici mjere ne čine homogenu skupinu, već se međusobno razlikuju prema indikatorima socio-ekonomskog statusa. Stoga će se neki od daljnjih rezultata interpretirati s obzirom na razlike među korisnicima prema njihovom socio-ekonomskom statusu.

1.2. Radno iskustvo korisnika prije ulaska u mjeru

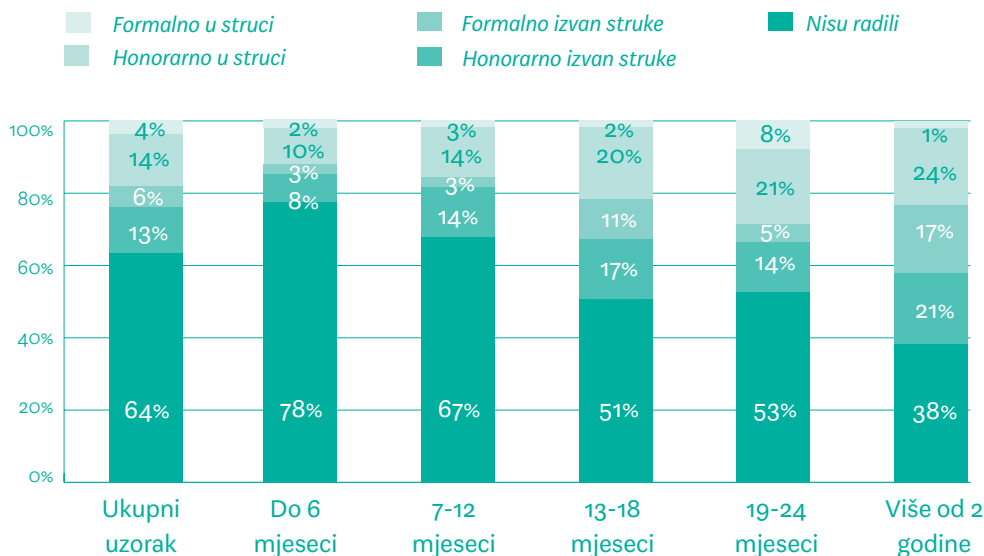
Podaci o radnom iskustvu prije ulaska u mjeru uključuju trajanje, vrstu i povezanost sa strukom poslova na kojima su korisnici radili nakon završenog školovanja, a prije ulaska u mjeru. Ove podatke svakako treba interpretirati imajući u vidu ograničenje za korištenje mjere koje propisuje da korisnici ne smiju imati više od godinu dana radnog iskustva u zvanju za koje su se školovali. Također, za razumijevanje podataka o radnom iskustvu prije ulaska u mjeru važno je utvrditi period od završetka školovanja ispitanika do ulaska u mjeru (slika 12).

Slika 12—Korisnici prema trajanju perioda između završenog školovanja i ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja

Najveći dio korisnika u mjeru ulazi nedugo nakon završetka školovanja: 40% korisnika ušlo je u mjeru manje od šest mjeseci nakon završetka školovanja, 24% korisnika u mjeru je ušlo između 7 i 12 mjeseci od završetka školovanja, a 23% korisnika između 12 i 24 mjeseca od završetka školovanja. Preostalih 14% korisnika u mjeru je ušlo više od dvije godine nakon završetka školovanja.

Slika 13—Radno iskustvo prije ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja (prema brzini ulaska u mjeru nakon završenog školovanja)

Većina korisnika nema nikakvo radno iskustvo prije ulaska u mjeru (64%), dok ostali imaju iskustvo honorarnog rada u struci (14%), honorarnog rada izvan struke (13%) te u puno manjoj mjeri iskustvo formalnog rada u struci (4%) ili izvan struke (6%). Drugim riječima, korisnici koji su prije ulaska u mjeru radili honorarno, češće su radili u zanimanjima koja su bila povezana s njihovom strukom od onih koji su prije ulaska u mjeru radili formalno (na ugovor o radu). Na razini ukupnog uzorka udio onih s prethodnim radnim iskustvom u struci je nizak (18%), no povećanjem vremena između završenog školovanja i ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja očekivano se povećava i udio onih s prethodnim radnim iskustvom općenito, kao i s iskustvom rada u struci (slika 13).

Među onima koji imaju radno iskustvo prije ulaska u mjeru, velika većina ima manje od godinu dana radnog iskustva, bilo formalnog bilo neformalnog (nije prikazano na slici). Ovakva struktura prethodnog radnog iskustva korisnika razumljiva je uzme li se u obzir ograničenje za korištenje stručnog osposobljavanja koje propisuje da korisnici ne smiju imati više od godinu dana radnog iskustva u struci, kao i relativno brz ulazak u mjeru nakon završetka školovanja većine korisnika (vidi sliku 12).

Izneseni podaci upućuju na to da je ulazak u mjeru uglavnom bio motiviran potrebom za bilo kakvim radnim iskustvom, no također i potrebom za radom u struci i formalnim radnim iskustvom. Budući da je nezanemariv dio korisnika prije ulaska u mjeru radio neformalno, za pretpostaviti je da je njihov ulazak u mjeru bio motiviran potrebom za prednostima koje donosi formalni rad u usporedbi s neformalnim radom u kojem su prethodno participirali (uplaćeni doprinosi te ubrajanje u radni staž).

2.

Financiranje stručnog osposobljavanja —troškovi i prihodi korisnika za vrijeme korištenja mjere

Uz mjesečnu naknadu za stručno osposobljavanje, koja je do 31. 12. 2014. godine iznosila 1600 kn, korisnicima su bili nužni drugi izvori prihoda kako bi participirali u mjeri stručnog osposobljavanja. Središnji dio upitnika stoga se fokusirao na ispitivanje mjesečnih troškova u razdoblju korištenja mjere i izvora prihoda, odnosno načine njihovog financiranja.

Uobičajeno je da u anketnim istraživanjima dio ispitanika ne želi davati informacije o svojim prihodima i troškovima ili ispunjava upitnik na nekonzistentan način, što utječe na računanje prosjeka navedenih iznosa. Također, velika većina korisnika mjere stručnog osposobljavanja za vrijeme korištenja mjere živjela je kod roditelja ili rodbine, zbog čega njihove procjene životnih troškova ne moraju biti realistične, pogotovo procjene troškova smještaja i hrane. Iz tog je razloga analiza ovog dijela upitnika ograničena na one ispitanike koji su naveli da su imali barem jednu od ponuđenih osam kategorija troškova. Unatoč ovoj korekciji, sve navedene iznose treba interpretirati kao okvirne procjene stvarnih životnih troškova i prihoda korisnika mjere.

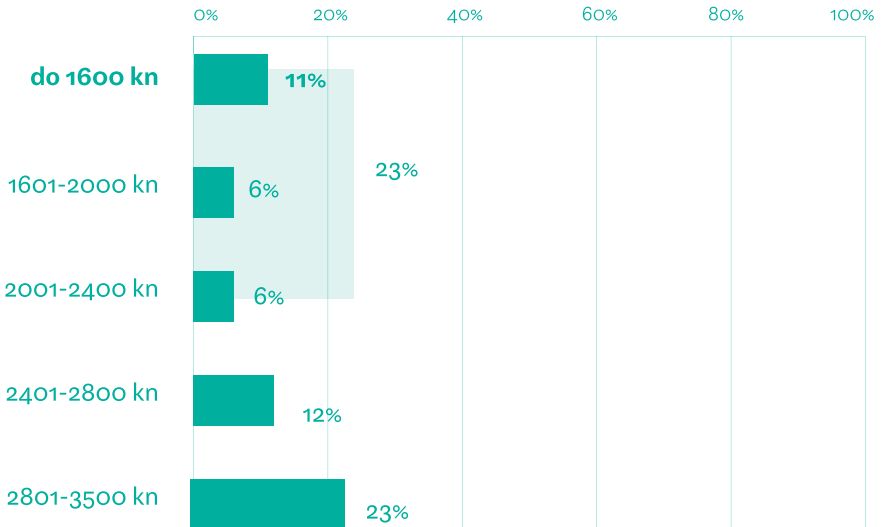
2.1. Životni troškovi tijekom stručnog osposobljavanja

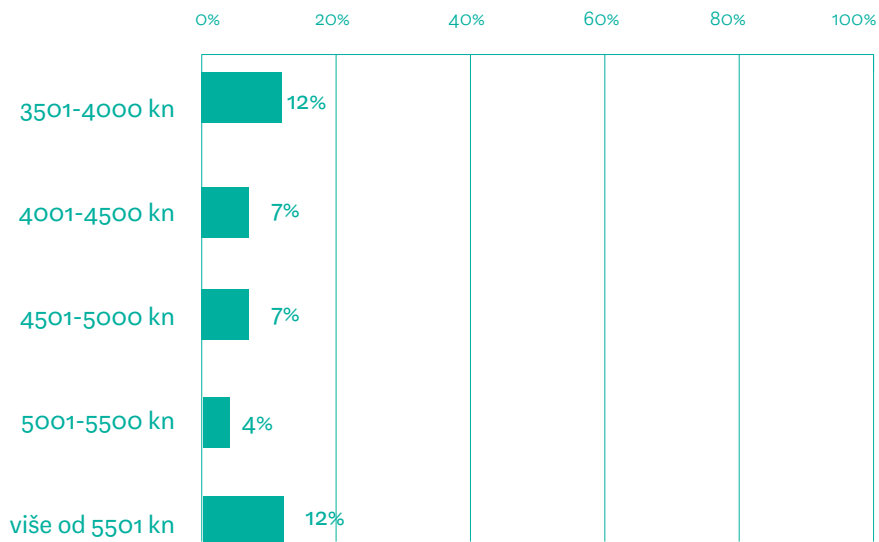
Slika 14—Smještaj za vrijeme stručnog osposobljavanja

Stambeno pitanje korisnika mjere važna je informacija koju treba imati na umu pri tumačenju procjena životnih troškova i prihoda korisnika. Podaci pokazuju da je jedan od uvjeta za korištenje mjere bila podrška roditelja ili rodbine u vidu osiguranog smještaja - velika većina korisnika za vrijeme stručnog osposobljavanja živjela je kod roditelja ili rodbine (79%). Za pretpostaviti je da korisnici koji su živjeli s roditeljima ili rodbinom uglavnom nisu sami snosili troškove smještaja i hrane, zbog čega ovaj podatak treba imati na umu pri tumačenju procjena životnih troškova i prihoda koji će biti predstavljeni u nastavku.

Slika 15—Raspon mjesečnih troškova korisnika mjere

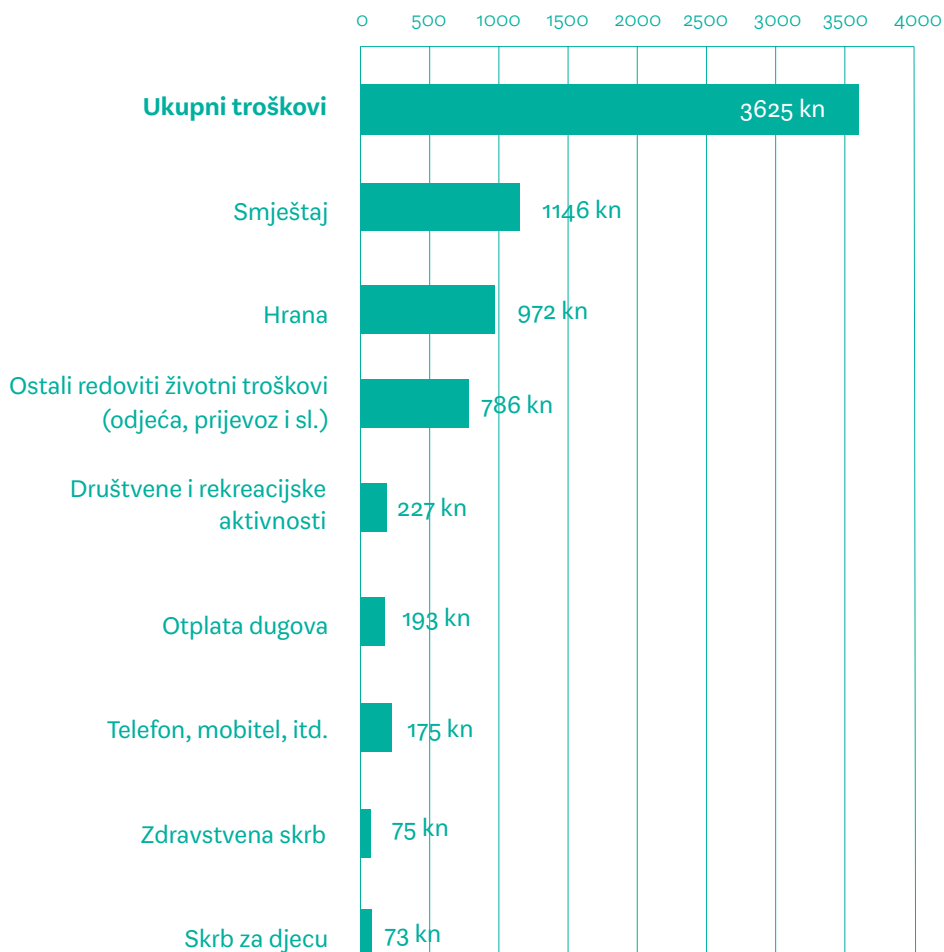

Prosjek mjesečnih troškova korisnika iznosi 3625 kn, no kao što pokazuje slika 15, dio korisnika imao je puno manje, a dio puno veće troškove od tog iznosa. Također, postoje značajne razlike između ukupnih mjesečnih troškova ispitanika koji su tijekom stručnog osposobljavanja živjeli kod roditelja ili rodbine (u prosjeku 3195 kn) i onih koji nisu živjeli kod roditelja ili rodbine (u prosjeku 4266 kn).

Mjesečni su troškovi grupirani tako da omogućuju usporedbu s iznosima mjesečne novčane naknade za stručno osposobljavanje. Naknada od 1600 kn pokrivala je mjesečne troškove vrlo malog broja korisnika (11%), a ako tome pridodamo naknadu za troškove prijevoza kao sastavni dio ukupnih troškova (naknada je uvedena u srpnju 2013. te iznosi u prosjeku 400 kn mjesečno), tim su iznosom pokriveni troškovi 17% korisnika.

Iako su ispitanici ovog istraživanja polazili stručno osposobljavanje u razdoblju prije povećanja novčane naknade, podaci o njihovim mjesečnim troškovima omogućuju usporedbu s trenutnim iznosom novčane naknade za stručno osposobljavanje od 2400 kn. Njome su pokriveni mjesečni troškovi otprilike četvrtine korisnika (23%), a ako tome pridodamo naknadu za trošak prijevoza, tim su iznosom (ukupno 2800 kn mjesečno) pokriveni troškovi 35% korisnika mjere. Dakle, možemo zaključiti da je povećanje novčane naknade u određenoj mjeri korisnicima olakšalo financijsku situaciju, međutim većina korisnika ni s ovim iznosom naknade i dalje nije umogućnosti pokriti svoje životne troškove.

Slika 16—Struktura prosječnih mjesečnih troškova korisnika tijekom stručnog osposobljavanja

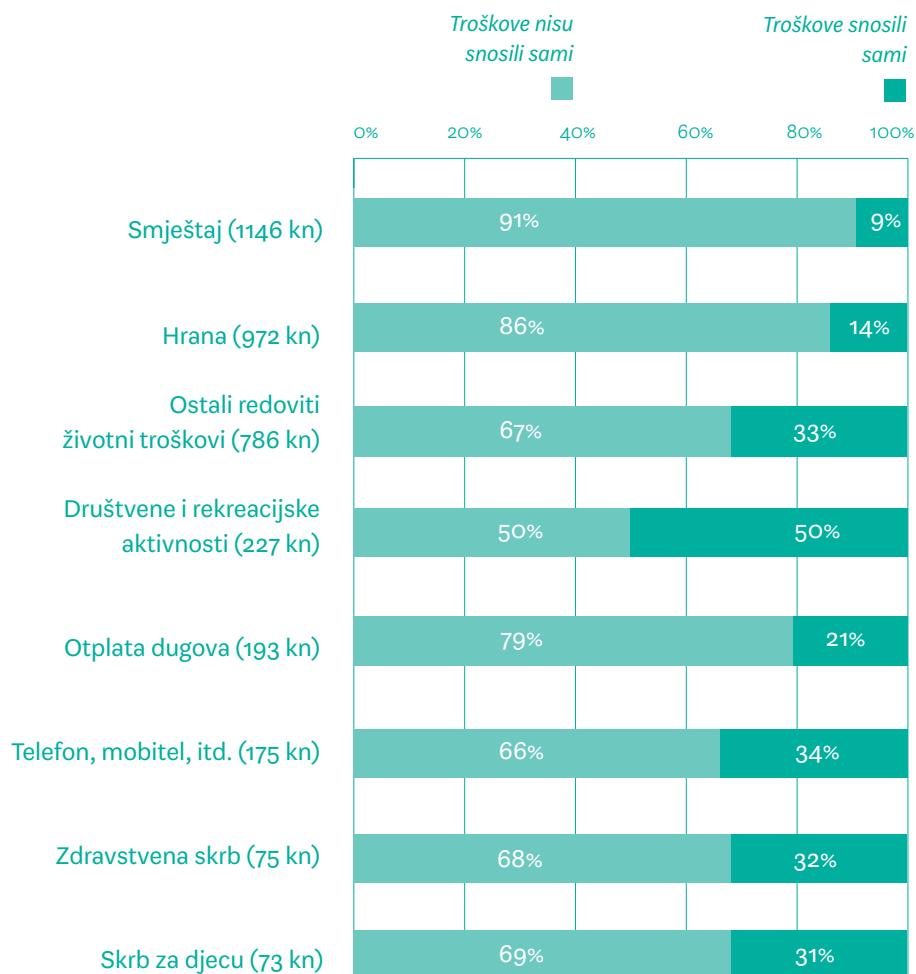

REZULTATI I INTERPRETACIJA—2.1.

Najveći dio mjesečnih troškova korisnika, ukupno 80%, odlazio je na troškove smještaja (prosječno 1146 kn), troškove hrane (prosječno 972 kn) i ostale redovite životne troškove (prosječno 786 kn).

Mjesečni troškovi korisnika u stvarnosti su vjerojatno bili nešto viši, s obzirom na već istaknutu činjenicu da ih je velika većina za vrijeme stručnog osposobljavanja živjela kod roditelja ili rodbine. Još važnije, u izračun prosječnih troškova ušli su i oni ispitanici koji su na pojedinim stavkama upisali 0 kn ili ostavili pojedina polja praznima. Primjerice, nema sumnje da su svi korisnici imali troškove smještaja (režija i/ili stanarine), no više od petine ispitanika nije navelo postojanje troškova smještaja što je smanjilo prosjek ukupnog troška smještaja.

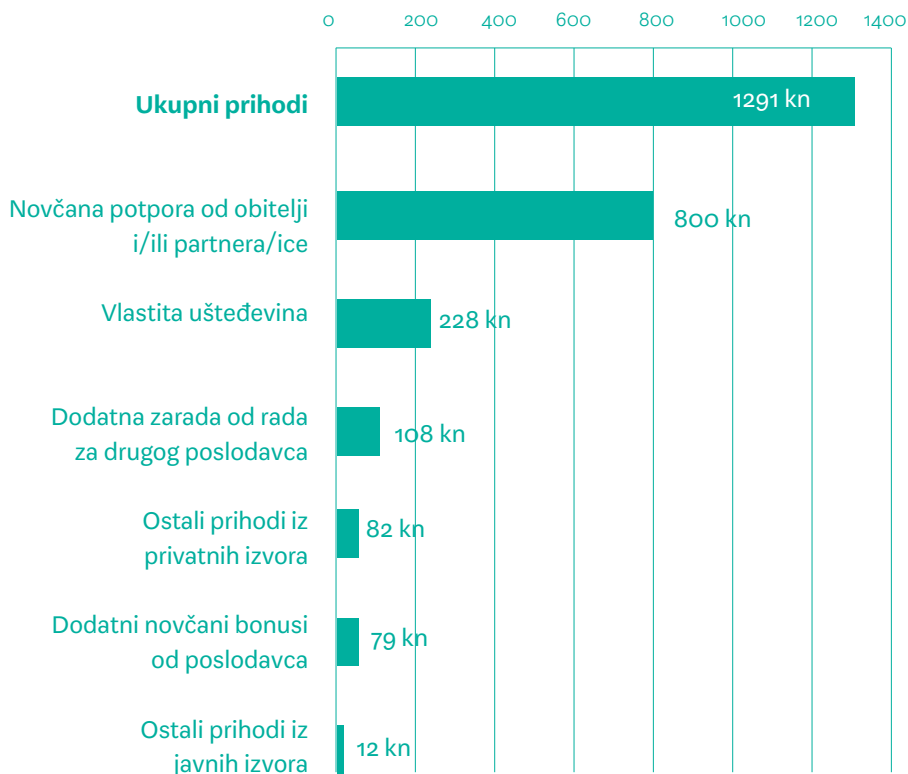
Slika 17—Financiranje troškova korisnika (ispitanici koji su naveli pojedine troškove)

Slika 17 prikazuje udio korisnika koji su sami snosili pojedine troškove i udio onih koji ih nisu snosili sami, odnosno onih u čijim je troškovima sudjelovao ili ih u potpunosti snosio netko drugi. U ovaj dio analize uključeni su samo oni ispitanici koji su imali pojedine mjesečne troškove. Pretpostavka o tome da većina korisnika nije sama snosila troškove smještaja i hrane zbog toga što su živjeli kod roditelja ili rodbine pokazala se točnom: participacija korisnika najniža je upravo u ovim, ujedno i najvećim mjesečnim troškovima: troškove smještaja samostalno je snosilo samo 9% korisnika, a troškove hrane 14% korisnika.

2.2. Prihodi tijekom stručnog osposobljavanja

Slika 18—Struktura prosječnih mjesečnih dodatnih prihoda za vrijeme stručnog osposobljavanja (svi ispitanici)

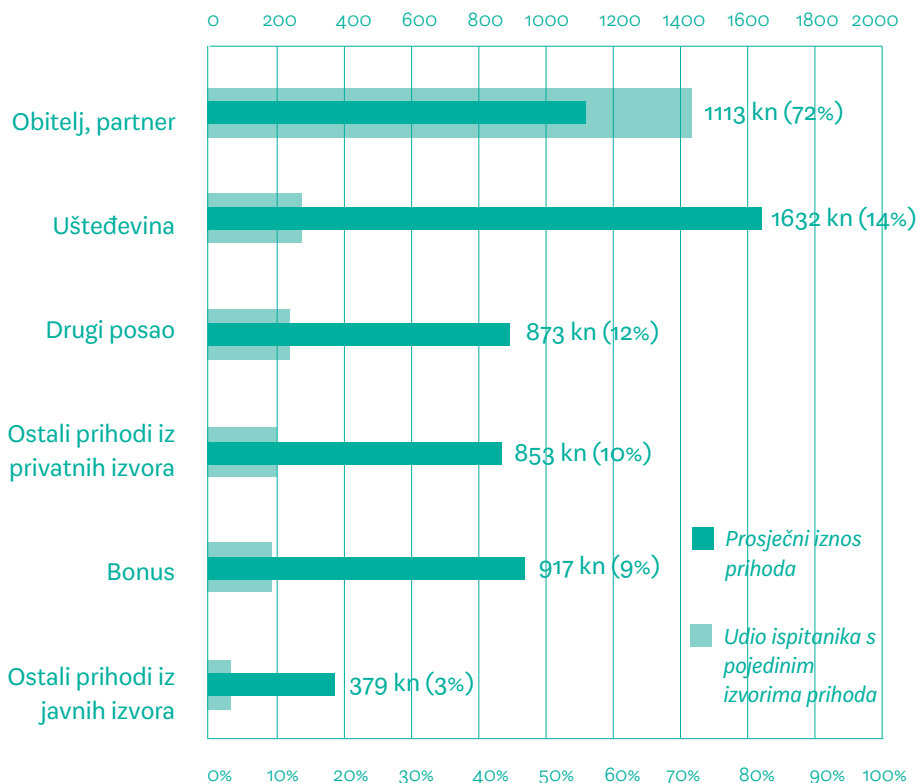
REZULTATI I INTERPRETACIJA—2.2.

Korisnici mjere stručnog osposobljavanja na raspolaganju su imali u prosjeku 1291 kn dodatnih mjesečnih prihoda povrh naknade za stručno osposobljavanje (i povrh naknade za troškove prijevoza u slučaju onih koji su u mjeru ušli nakon lipnja 2013.). Prosjek ukupnih prihoda korisnika stoga iznosi 2891 kn, pri čemu naknada za stručno osposobljavanje od 1600 kn čini 55% ukupnih mjesečnih prihoda. Novčana potpora od obitelji i/ili partnera predstavlja ključan izvor dodatnih prihoda s prosječnim iznosom od 800 kn.

Velika većina korisnika tijekom korištenja mjere živjela je kod roditelja ili rodbine (slika 14), što objašnjava nepodudaranje iznosa ukupnih mjesečnih troškova i prihoda, s obzirom na to da u ukupne troškove spadaju trošak smještaja i hrane koje korisnici većinom nisu snosili sami (slika 17).

Budući da je znatan dio ispitanika ostavljao ponuđena polja za procjenu praznima ili upisivao 0 kn, prosječni iznosi prikazani na slici 18 samo su okviran pokazatelj prihoda. Kako bi se dobila preciznija slika o stvarnim troškovima, iduća slika (19) prikazuje udio korisnika koji su imali pojedine prihode (odnosno ispitanike koji su upisivali iznos veći od 0 kn) te njihove prosječne iznose.

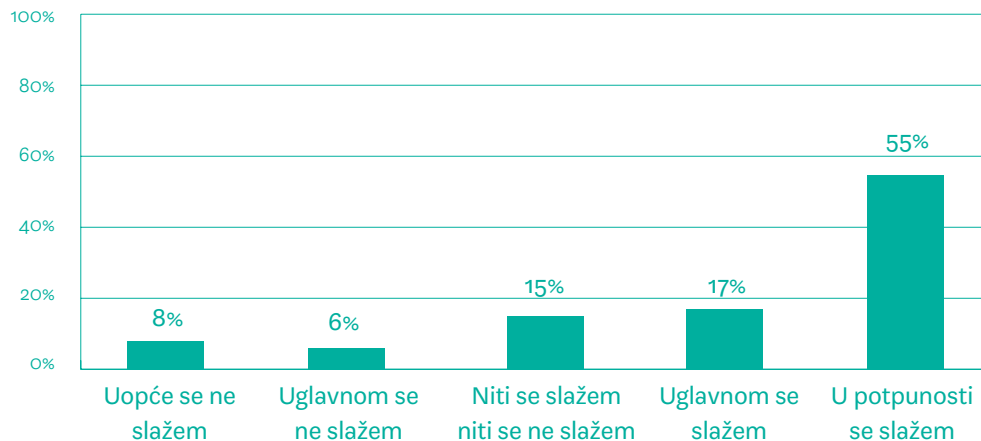
Slika 19—Struktura i iznos dodatnih mjesečnih prihoda (samo ispitanici koji su naveli pojedine izvore dodatnih prihoda)

Kao najčešći izvor dodatnih prihoda ispitanici su navodili obitelj ili partnera (71%). Financijska podrška obitelji ili partnera u prosjeku je iznosila 1113 kn mjesečno.

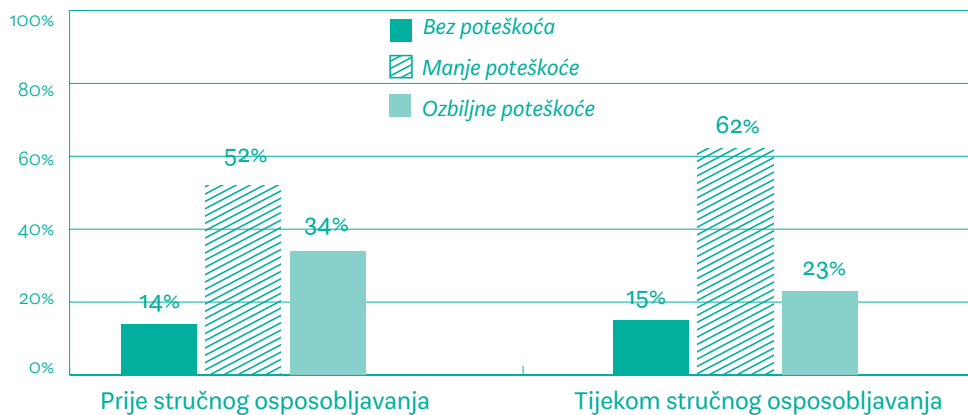
Učestalost ostalih ponuđenih izvora dodatnih prihoda puno je manja. Dok je 14% ispitanika kao dodatni izvor prihoda navelo vlastitu uštedevinu, u prosječnom iznosu od 1632 kn, 12% je navelo zaradu od rada za drugog poslodavca (prosječno 873 kn mjesečno), a 9% bonus od poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali (prosječno 917 kn mjesečno). Ostale privatne izvore prihoda u prosječnom iznosu od 853 kn navelo je 10% ispitanika, a najmanje ispitanika javne izvore (poput socijalnih naknada, dječjih doplataka i sl.) koji su u prosjeku iznosili 379 kn mjesečno.

Slika 20—Slaganje s tvrdnjom „Osobe bez financijske potpore obitelji ili partnera ne mogu si priuštiti stručno osposobljavanje“

Korisnici mjere svjesni su važnosti dodatnih izvora prihoda povrh naknade od 1600 kn za financiranje životnih troškova: 76% ispitanika uglavnom se ili u potpunosti slaže s tvrdnjom da si osobe bez financijske potpore obitelji, partnera i sl. ne mogu priuštiti stručno osposobljavanje, 15% ispitanika je zauzelo neutralnu poziciju, a samo se 14% korisnika s ovom tvrdnjom ne slaže.

Slika 21—Financijske poteškoće prije i tijekom stručnog osposobljavanja

Financijska situacija korisnika tijekom stručnog osposobljavanja nešto je povoljnija u odnosu na razdoblje prije ulaska u mjeru: smanjen je udio onih s ozbiljnim financijskim poteškoćama s 34% na 23%, a povećan je udio korisnika s manjim financijskim poteškoćama (slika 21). Budući da je većina korisnika prije ulaska u mjeru bila bez vlastitih izvora prihoda (odnosno nezaposlena ili u obrazovnom sustavu) ili zaposlena

na honorarnim poslovima, novčana naknada za stručno osposobljavanje očekivano predstavlja poboljšanje financijske situacije u odnosu na prethodno razdoblje. Međutim, usprkos ovom relativnom poboljšanju, treba imati na umu da financijska situacija većine korisnika ni u ovom razdoblju nije bila optimalna – tek 15% ih tijekom stručnog osposobljavanja nije imalo financijskih poteškoća.

Izneseni podaci o mjesečnim životnim troškovima i prihodima korisnika, uz navedene metodološke manjkavosti, ukazuju na činjenicu da je za korištenje mjere stručnog osposobljavanja bilo nužno postojanje financijske podrške iz drugih izvora, kao i da je znatan dio korisnika u pokušaju financiranja životnih troškova tijekom stručnog osposobljavanja imao manjih ili ozbiljnih financijskih poteškoća. Iznos naknade za stručno osposobljavanje omogućavao je korisnicima financiranje manje od polovice (44%) mjesečnih životnih troškova, dok su se za ostatak prihoda uglavnom oslanjali na obitelj, rodbinu ili partnere. Većinu mjesečnih troškova korisnici nisu snosili sami, već je u troškovima sudjelovao netko drugi, s prosječnim udjelom većim od 70% (slika 17). Velika većina korisnika tijekom stručnog osposobljavanja živjela je kod roditelja ili rodbine (79%), zbog čega ne iznenađuje podatak o vrlo malom udjelu onih koji su troškove smještaja i prehrane snosili sami.

Budući da se financijska podrška obitelji, uz smještaj kod roditelja ili rodbine, pokazala gotovo univerzalnim uvjetom za stručno osposobljavanje, može se pretpostaviti da je niska naknada za stručno osposobljavanje djelovala kao ograničavajući faktor pri odluci o ulasku u mjeru za dio potencijalnih korisnika koji na tu vrstu podrške nisu mogli računati. Ovo ograničenje posebno je izraženo u slučaju onih koji nisu mogli sudjelovati u mjeri stručnog osposobljavanja u svojoj županiji te bi se radi korištenja mjere morali preseliti. Podaci o znatno višim troškovima korisnika koji tijekom korištenja mjere nisu živjeli s roditeljima sugeriraju da je jedna od posljedica niskog iznosa novčane naknade za stručno osposobljavanje i manja mogućnost korištenja mjere za one u čijim je županijama odaziv poslodavaca za korištenjem ove mjere bio nizak.

3.

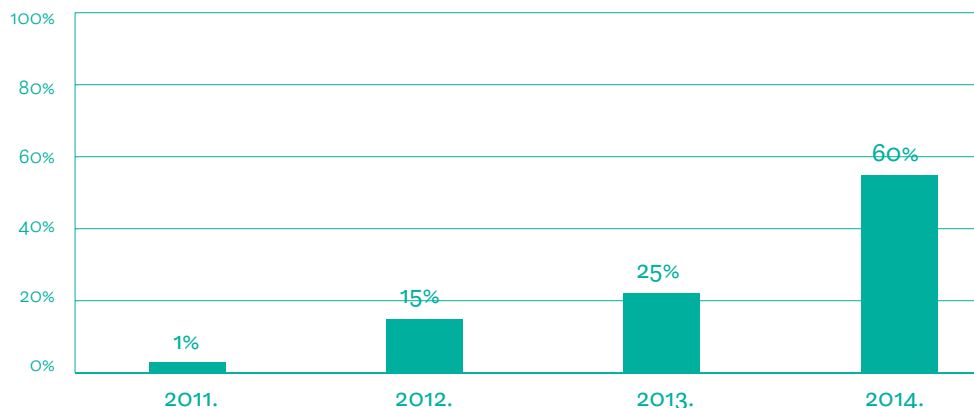
Položaj korisnika mjere na tržištu rada nakon završenog stručnog osposobljavanja

Jedno od ključnih pitanja koje proizlazi iz intervencijske logike mjere stručnog osposobljavanja jest položaj korisnika na tržištu rada nakon izlaska iz mjere. Iako mjere aktivne politike tržišta rada ne mogu izravno utjecati na broj radnih mjesta, one mogu posredno utjecati na razinu (ne)zaposlenosti povećanjem šansi korisnika za kasnije zapošljavanje. U slučaju mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, pretpostavlja se da će formalno radno iskustvo i vještine stečene u sklopu mjere povećati šanse korisnika za kasnije zapošljavanje. Kako bi se saznalo kakav je utjecaj na kasniju zapošljivost imalo sudjelovanje u mjeri stručnog osposobljavanja, potrebno je napraviti evaluaciju prikladnom metodom, primjerice tehnikom uparivanja bivših korisnika mjere i osoba sličnih obilježja koje nisu sudjelovale u mjeri. Ovim su istraživanjem obuhvaćene samo osobe koje su sudjelovale u mjeri, što je potrebno imati na umu pri interpretaciji rezultata koji će biti izneseni u ovom poglavlju.

U nastavku će biti prikazani podaci o položaju bivših korisnika na tržištu rada nakon izlaska iz mjere koji uključuju radni status bivših korisnika prema njihovom stupnju obrazovanja, radnom iskustvu i instituciji stručnog osposobljavanja, kao i indikatore kvalitete poslova na kojima rade oni koji su trenutno zaposleni.

3.1. Trenutni položaj korisnika na tržištu rada

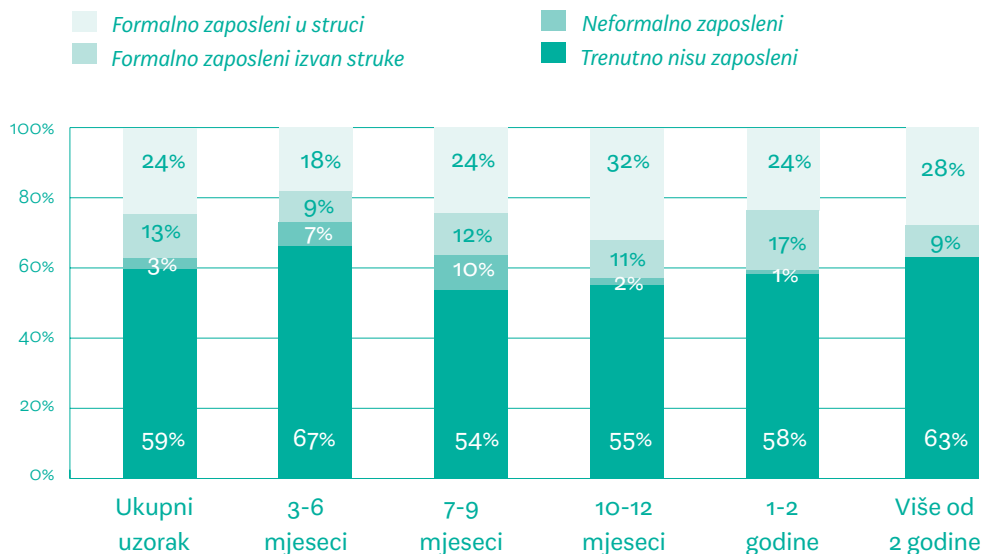
Slika 22— Izlazak iz mjere stručnog osposobljavanja

Na slici 22 prikazana je struktura ispitanika prema izlasku iz mjere. Najveći dio ispitanika, njih 60%, izašao je iz mjere u 2014. godini, 25% ih je izašlo u 2013. godini, 15% u 2012. te 1% u 2011. godini. Usporedba s podacima HZZ-a pokazuje da struktura ispitanika prema ovom kriteriju prati strukturu populacije, uz blagu nadzastupljenost (3-4%) onih koji su iz mjere izašli u 2014. godini i podzastupljenost onih koji su izašli u ranijim godinama, što se može pripisati većoj volji za sudjelovanjem u istraživanju među bivšim korisnicima sa svježijim iskustvom stručnog osposobljavanja.

Za interpretaciju daljnjih rezultata bitno je još jednom napomenuti da su uzorkom obuhvaćeni samo oni koji su izašli iz mjere najmanje tri mjeseca prije anketiranja (dakle najkasnije 30. rujna 2014.) kako bi se mogao pratiti njihov kasniji položaj na tržištu rada.

Slika 23—Trenutni položaj na tržištu rada (u trenutku anketiranja) prema vremenu proteklom od izlaska iz mjere

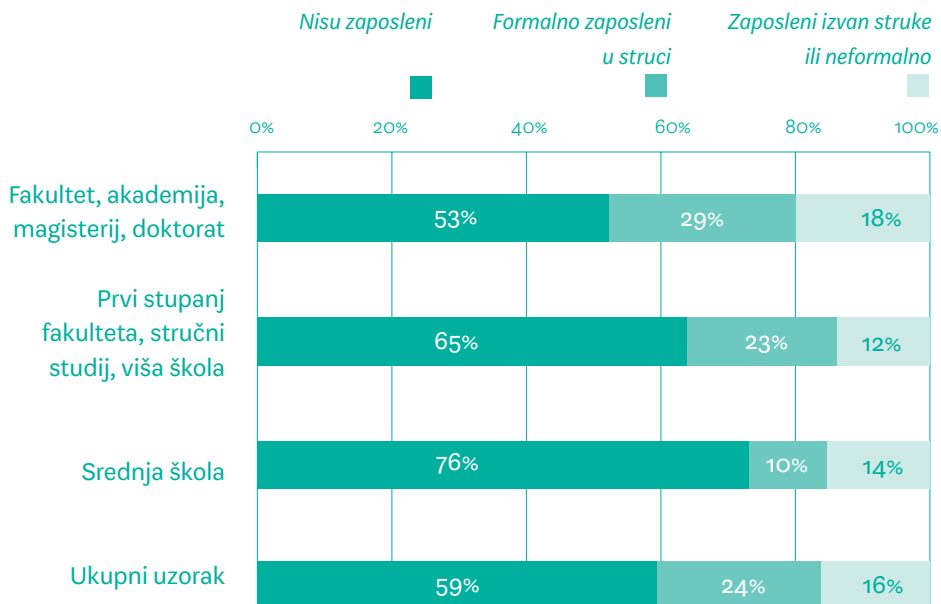
REZULTATI I INTERPRETACIJA—3.1.

Najveći dio korisnika trenutno je nezaposlen (u trenutku anketiranja), njih 59%. Tek četvrtina korisnika (24%) postigla je željeni ishod nakon izlaska iz mjere, odnosno formalno su zaposleni u struci. Ostali su formalno zaposleni izvan struke (13%) ili rade neformalno (3%). Treba istaknuti da među nezaposlenima u trenutku anketiranja veći dio čine oni koji uopće nisu radili nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja (njih 37% u ukupnom uzorku), dok su ostali trenutno nezaposleni, ali su nakon izlaska iz mjere određeno vrijeme radili (u ukupnom uzorku 22%). Dakle, dio onih koji su pronašli posao nakon stručnog osposobljavanja nije se zadržao na tim poslovima do trenutka anketiranja (detaljnije informacije o ovoj skupini korisnika nalaze se u odjeljku 3.2.2.).

Slika 23 pokazuje da je udio nezaposlenih najveći (67%) u razdoblju od 3 do 6 mjeseci nakon izlaska iz mjere, što je logično s obzirom na kraći period vremena za traženje posla. U idućem razdoblju (od 7 do 9 mjeseci nakon izlaska iz mjere) udio nezaposlenih pada na 54%, međutim nakon toga ovaj trend se ne nastavlja, već se udio nezaposlenih čak blago povećava. U slučaju onih koji su iz mjere izašli prije više od dvije godine (slika 23, zadnji stupac), osim količine vremena koje je proteklo od izlaska iz mjere, potrebno je uzeti u obzir i različite uvjete pod kojima se tada ulazilo u mjeru, kao i njezinu ciljane skupinu koja je tada obuhvaćala uži skup zanimanja, većinom vezanih uz stažiranje u javnom sektoru (za detalje o promjenama ciljane skupine i uvjeta za ulazak u mjeru vidi Prilog 1).

Ovi podaci pokazuju da je položaj bivših korisnika mjere na tržištu rada uglavnom vrlo nepovoljan, no o učinku same mjere stručnog osposobljavanja nije moguće zaključivati bez referentnih podataka o zapošljavanju mladih koji nisu sudjelovali u mjeri, a koji trenutno nisu dostupni.³²

Slika 24—Trenutni položaj na tržištu rada prema stupnju obrazovanja korisnika

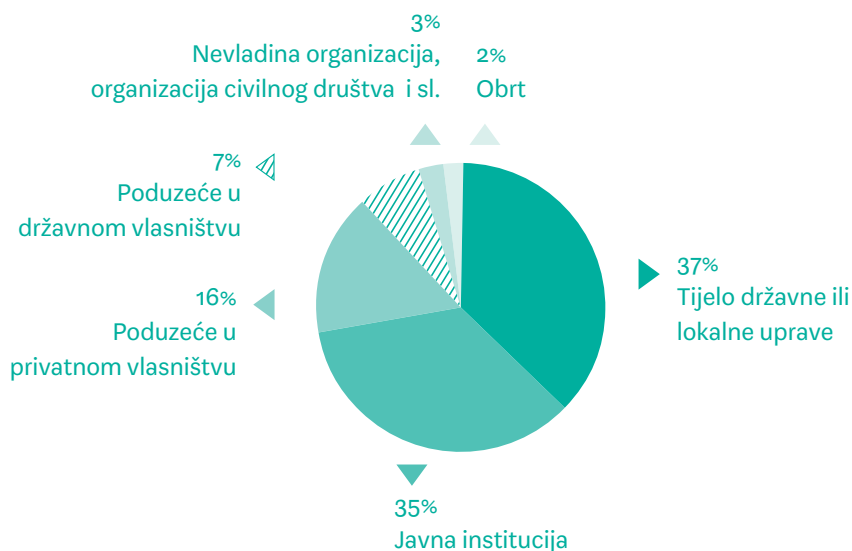

Unutar svih skupina prema stupnju obrazovanja najveći je dio korisnika nezaposlen, no primjetna je razlika između korisnika s tercijskim obrazovanjem, među kojima je 23% formalno zaposleno u struci, i onih sa završenom srednjom školom među kojima je udio formalno zaposlenih u struci samo 10%. Ovi su rezultati u skladu s rezultatima istraživanja o zapošljavanju nakon završenog školovanja, koja pokazuju da osobe s tercijskim obrazovanjem puno češće i brže nalaze (stalan) posao od osoba s nižim stupnjevima obrazovanja.³³

32—Prema dosad objavljenim podacima HZZ-a o radnom statusu korisnika nakon izlaska iz mjere, 54% korisnika bilo je zaposleno nakon 12 mjeseci – u usporedbi s 42-45% među anketiranim korisnicima mjere u ovom istraživanju. Mogući razlozi razlike u podacima s jedne strane leže u činjenici da se podaci HZZ-a odnose samo na osobe koje su iz mjere izašle u 2012. godini (što je samo 12% od ukupnog broja osoba koje su izašle iz mjere do kraja 2014. godine), a s druge strane u mogućoj pristranosti uzorka prema trenutnom radnom statusu (odnosno, u mogućnosti da su nezaposleni bivši korisnici imali više motivacije ili vremena za sudjelovanje u istraživanju).

33—Matković T. (2009.) *Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati?* Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

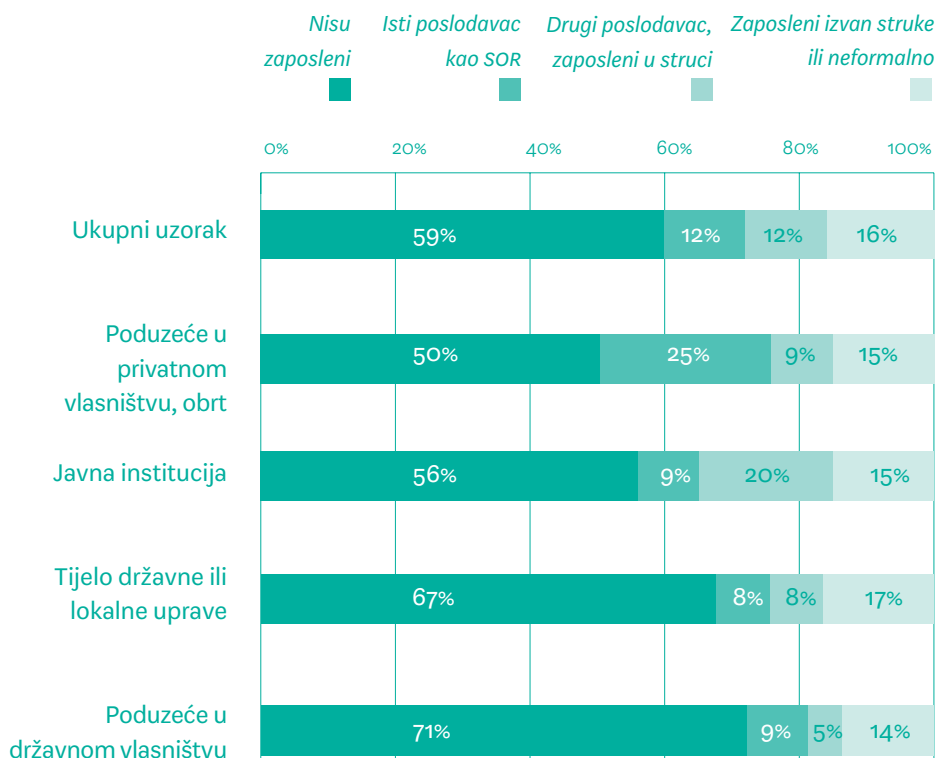
Slika 25—Institucija stručnog osposobljavanja

Bitna informacija za razumijevanje položaja korisnika na tržištu rada nakon izlaska iz mjere jest vrsta institucije u kojoj su koristili mjeru. Najveći dio ispitanika osposobljavao se u tijelima državne ili lokalne uprave (37%) i u javnim institucijama (škole, bolnice i sl., 35%) te nešto manje u poduzećima u privatnom vlasništvu (23%). Vrlo je mali dio korisnika koristio mjeru u poduzećima u državnom vlasništvu (7%), nevladinim organizacijama (3%) i u obrtima (2%). Struktura ispitanika prati strukturu populacije korisnika mjere prema podacima HZZ-a, no bitno je napomenuti da se od uvođenja mjere postepeno svake godine povećava udio onih koji su mjeru koristili u privatnom sektoru. Dio razloga za nizak udio poduzeća u privatnom vlasništvu među institucijama koje su koristile mjeru zacijelo se nalazi u uvjetima za korištenje mjere koji su do kraja 2014. godine poslodavcima iz privatnog sektora propisivali da moraju osigurati zapošljavanje najmanje 50% mladih koje su osposobljavali za rad ili u suprotnom tijekom sljedeće godine ne mogu zaposliti drugog pripravnika putem ove mjere. Također, manji udio privatnog sektora među institucijama koje su koristile mjeru stručnog osposobljavanja objašnjava i činjenica da je mjera do 2012. godine bila namijenjena zanimanjima s pripravnštvom koja se većinom prakticiraju u javnom sektoru (za detalje o uvjetima za korištenje mjere vidi u Prilogu 1).

Također, moguće objašnjenje činjenice da su tijela državne i lokalne uprave te javne institucije iskazali najveći interes za korištenjem mjere jest zabrana zapošljavanja u državnim i javnim službama koju je na ovaj način bilo moguće privremeno zaobići. Kao što je ranije navedeno, za potpuno razumijevanje ovakve strukture korisnika prema vrsti institucije osposobljavanja bilo bi korisno provesti istraživanje motivacije poslodavaca za korištenje ove mjere.

Slika 26—Poslodavac na trenutnom poslu (prema instituciji stručnog osposobljavanja)

U ukupnom uzorku 12% korisnika ostalo je raditi kod istog poslodavca kod kojeg su koristili mjeru stručnog osposobljavanja, a još 12% našlo je formalni posao u struci kod drugog poslodavca, dok su ostali nezaposleni ili rade izvan struke te neformalno. Dakle, može se reći da su poslodavci vrlo rijetko zadržavali korisnike stručnog osposobljavanja kao svoje zaposlenike po isteku mjere. Usporedivi podaci HZZ-a dostupni su samo za korisnike mjere koji su iz mjere izašli u 2012. godini, među kojima je godinu dana nakon izlaska iz mjere 15% bilo zaposleno kod istog poslodavca kod kojeg su se osposobljavali, 18% je našlo posao kod drugog poslodavca, ali u istoj djelatnosti za koju su se osposobljavali, a još 20% našlo je posao u različitoj djelatnosti od one za koju su se osposobljavali.³⁴

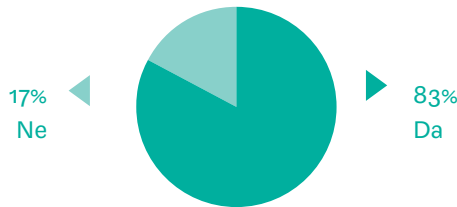
Međutim, postoje velike razlike prema vrsti institucije u kojoj su se korisnici stručno osposobljavali - među onima koji su mjeru koristili u privatnom sektoru, udio onih koji su trenutno zaposleni kod istog poslodavca kod kojeg su koristili mjeru je 26%, što je znatno više nego unutar ostalih vrsta institucija stručnog osposobljavanja (8-9%).

³⁴— Izvor: HZZ.

Ove su razlike očekivane zbog zabrane zapošljavanja u javnim i državnim službama, kao i zbog različitih propisa za poslodavce iz privatnog i javnog sektora – dok su poslodavci iz privatnog sektora u razdoblju stručnog osposobljavanja ispitanika ovog istraživanja (do kraja 2014.) imali obvezu zaposliti barem 50% mladih koje su osposobljavali ako žele i ubuduće koristiti mjeru, poslodavci iz javnog sektora nisu imali takvu obvezu.

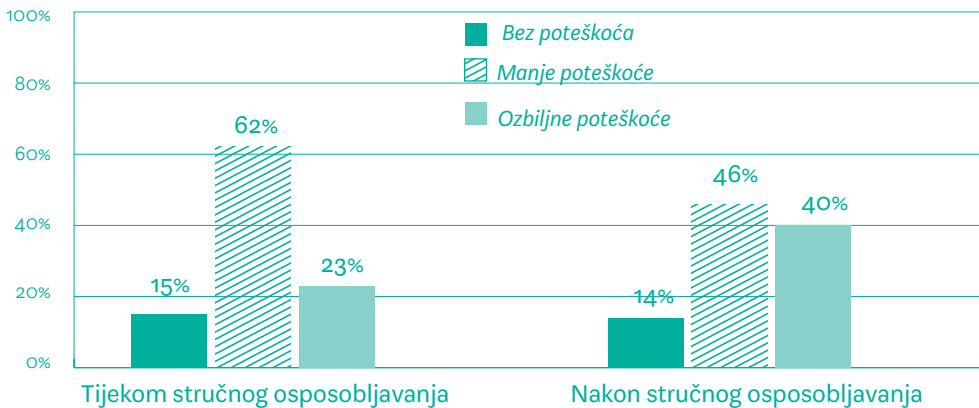
Među korisnicima koji su mjeru koristili u privatnom sektoru također je najveći udio onih koji su pronašli formalno zaposlenje u struci (ukupno 35%). Nadalje, javne institucije (škole, bolnice i sl.) ističu se nešto većim udjelom korisnika koji su se nakon izlaska iz mjere formalno zaposlili u struci (29%), iako se to većinom odnosi na zapošljavanje kod drugog poslodavca, a ne kod istog poslodavca kod kojeg su koristili mjeru.

Slika 27—Odgovori ispitanika na pitanje „Kad bi to bilo moguće, biste li voljeli ostati raditi za poslodavca kod kojeg ste se stručno osposobljavali?“

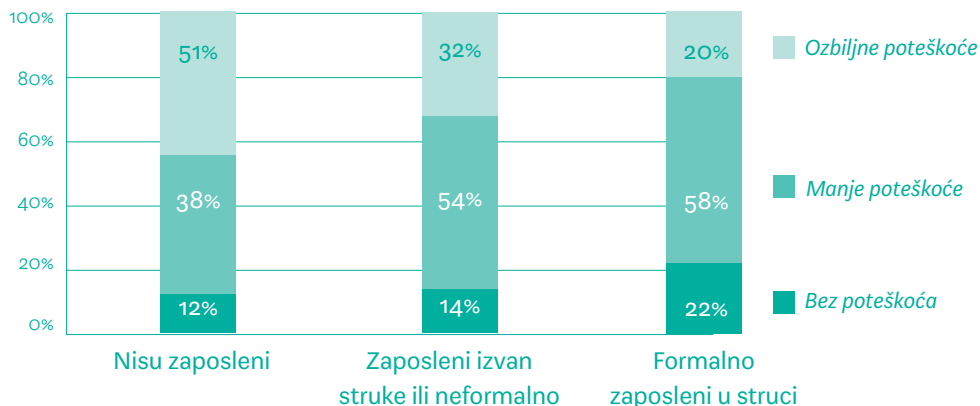
Ispitanici su upitani bi li voljeli ostati raditi kod poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali kad bi to bilo moguće, na što ih je 83% dalo pozitivan odgovor (pitanje je postavljeno samo onima koji se nakon izlaska iz mjere nisu zaposlili kod istog poslodavca kod kojeg su koristili mjeru).

Slika 28—Financijske poteškoće korisnika nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja

S obzirom na visok udio nezaposlenih nakon završetka stručnog osposobljavanja i financijske izdatke koje nosi sudjelovanje u mjeri, ispitane su financijske poteškoće u razdoblju nakon izlaska iz mjere. Općenita financijska situacija korisnika nakon izlaska iz mjere lošija je u odnosu na razdoblje stručnog osposobljavanja – smanjen je udio onih s manjim financijskim poteškoćama, a povećan je udio onih s ozbiljnim financijskim poteškoćama, s 23% na čak 40% (slika 28).

Slika 29—Financijske poteškoće nakon izlaska iz mjere prema trenutnom radnom statusu

Očekivano, položaj korisnika na tržištu rada nakon završenog stručnog osposobljavanja predstavlja važan faktor koji objašnjava razlike u financijskoj situaciji nakon izlaska iz mjere. U najlošijoj financijskoj situaciji nalaze se oni koji nisu zaposleni, među kojima čak 51% ima ozbiljne financijske poteškoće, a slijede ih zaposleni izvan struke ili neformalno zaposleni među kojima više od trećine ima ozbiljne financijske poteškoće. U najpovoljnijoj financijskoj situaciji su formalno zaposleni u struci, među kojima je najveći udio onih bez financijskih poteškoća (22%), a udio onih s ozbiljnim financijskim poteškoćama je najmanji (20%).

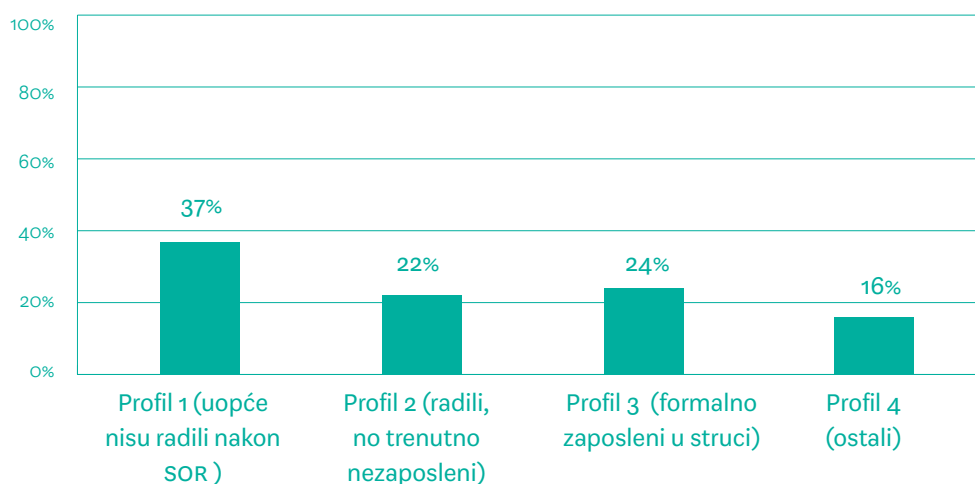
Podaci predstavljeni u ovom poglavlju pokazuju da je položaj na tržištu rada većine bivših korisnika mjere stručnog osposobljavanja sve u svemu vrlo nepovoljan. Godinu dana nakon izlaska iz mjere željeni ishod, odnosno zapošljavanje u struci, postiglo je tek oko četvrtine korisnika, dok ostali nisu zaposleni, odnosno rade izvan struke ili neformalno. O nepovoljnom položaju većine korisnika nakon izlaska iz mjere svjedoče i podaci o većim financijskim poteškoćama nakon završenog stručnog osposobljavanja u odnosu na prethodno razdoblje.

Šanse za zapošljavanje u struci nešto su veće za korisnike s višim stupnjem obrazovanja te za one koji su mjeru koristili u privatnom sektoru i javnim institucijama (bolnicama, školama i sl.). Vrlo mali dio poslodavaca zadržavao je korisnike nakon isteka mjere kao vlastite zaposlenike, pri čemu se višim udjelom izdvajaju poslodavci iz privatnog sektora.

3.2. Profili korisnika prema položaju na tržištu rada nakon završenog stručnog osposobljavanja

Na temelju radnog iskustva nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja možemo razlikovati četiri različite skupine korisnika (slika 30): oni koji nakon izlaska iz mjere uopće nisu radili (profil 1), oni koji su radili nakon izlaska iz mjere, no trenutno su nezaposleni (profil 2), trenutno formalno zaposleni u struci (profil 3) te ostali, odnosno formalno zaposleni izvan struke i neformalno zaposleni (profil 4). Zbog specifičnih iskustava nakon završene mjere svakog od navedenih profila ispitanika, u nastavku će zasebno biti prikazana struktura svakog profila korisnika prema obrazovanju i instituciji stručnog osposobljavanja, a za one koji rade ili su radili u nekom trenutku nakon izlaska iz mjere prikazat će se i podaci o vrsti ugovora o radu, poslodavcu i struci tih zaposlenja.

Slika 30—Četiri profila korisnika nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja

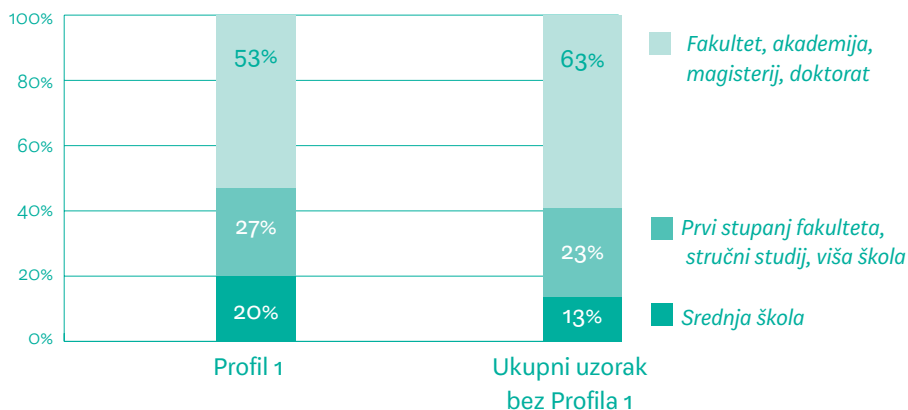
Prije analize različitih profila bivših korisnika stručnog osposobljavanja bitno je naglasiti da se ove skupine međusobno ne razlikuju prema brzini ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja nakon završenog školovanja – unutar svakog profila struktura prema trajanju razdoblja između završenog školovanja i ulaska u mjeru stručnog osposobljavanja vrlo je slična onoj na razini ukupnog uzorka (slika 12). Također, struktura korisnika prema datumu izlaska iz mjere vrlo je slična unutar sva četiri profila (slika 22), uz iznimku onih koji nakon izlaska iz mjere nisu uopće radili (profil 1) među kojima su blago nadzastupljeni oni koji su iz mjere izašli najkasnije, odnosno 3-6 mjeseci prije anketiranja. Ovu razliku treba imati u vidu pri interpretaciji s obzirom na to da je razdoblje za pronalazak posla u ovoj skupini bilo nešto kraće nego u ostalim skupinama ispitanika.

3.2.1. PROFIL 1

Korisnici koji nisu radili nakon izlaska iz mjere stručnog osposobljavanja

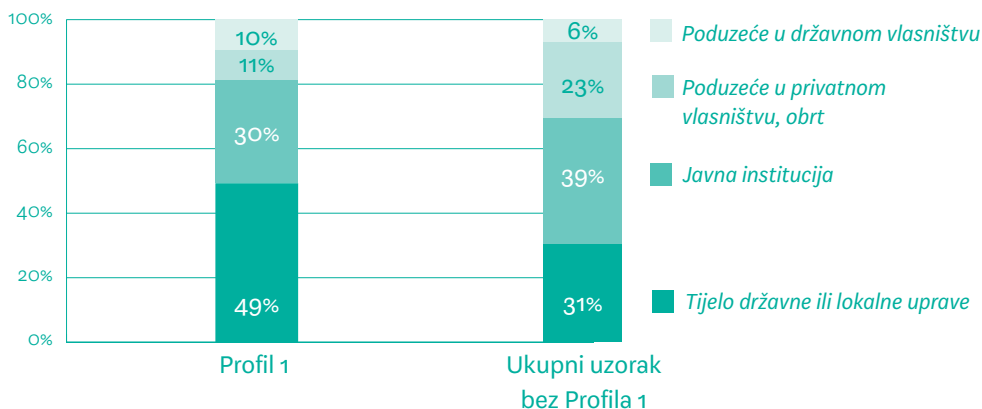
Oni koji nakon izlaska iz mjere nisu uopće radili čine najveću skupinu korisnika, s udjelom od 37% u ukupnom uzorku. Kao što je navedeno ranije, unutar ovog profila korisnika u usporedbi s ostalima nešto je veći udio onih koji su iz mjere izašli najkasnije (3-6 mjeseci prije anketiranja), što je očekivano s obzirom na kraće razdoblje za pronalazak posla u usporedbi s onima koji su iz mjere izašli ranije.

Slika 31—Obrazovna struktura korisnika (profil 1)

U usporedbi s ostalima, unutar ovog profila korisnika nešto su manje zastupljeni oni s najvišim stupnjem obrazovanja, a zastupljeniji su oni sa srednjoškolskim obrazovanjem. Ovi podaci u određenoj mjeri mogu objasniti nepovoljan položaj na tržištu rada ovog profila korisnika, s obzirom na ranije uspostavljenu vezu između stupnja obrazovanja i položaja na tržištu rada nakon završene mjere (slika 24).

Slika 32—Institucija stručnog osposobljavanja (profil 1)

Unutar profila 1 nadzastupljeni su oni koji su se stručno osposobljavali u tijelima državne ili lokalne uprave (49%, u usporedbi s prosjekom od 31% ostalih korisnika), a podzastupljeni su oni koji su se osposobljavali u privatnom sektoru (11% u usporedbi s 23% ostalih). Budući da su poslodavci u privatnom sektoru i javnim institucijama češće zapošljavali korisnike nakon završenog stručnog osposobljavanja u odnosu na poslodavce iz drugih institucija (slika 26), struktura ovog profila prema instituciji stručnog osposobljavanja djelomično može objasniti njihov položaj na tržištu rada nakon završene mjere.

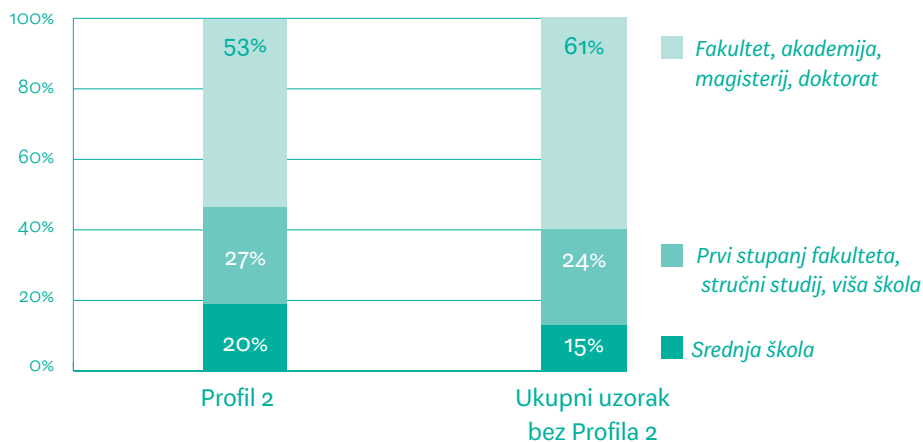
Svi ispitanici koji se nakon isteka mjere nisu zaposlili kod poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali, bili su upitani bi li voljeli ostati raditi kod istog poslodavca kad bi to bilo moguće. Na taj upit 85% ispitanika ovog profila dalo je pozitivan odgovor.

3.2.2. PROFIL 2

Korisnici koji su nakon izlaska iz mjere radili, a trenutno su nezaposleni

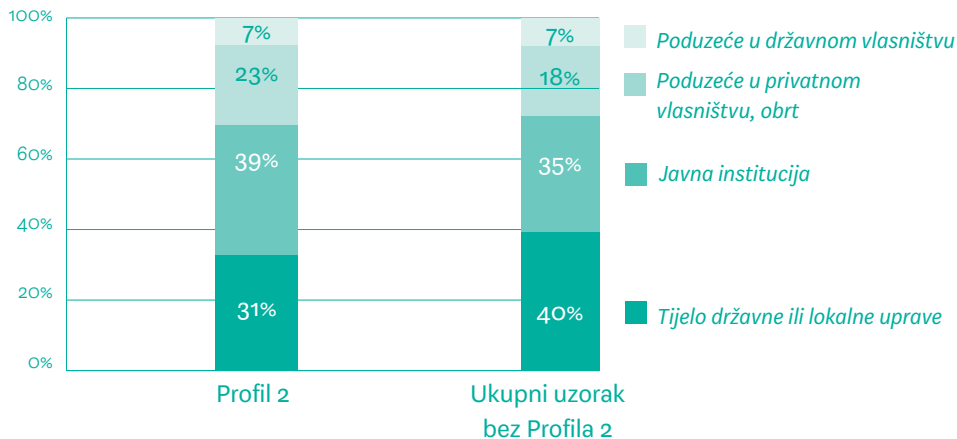
Korisnici koji su nakon završenog stručnog osposobljavanja neko vrijeme radili, a trenutno su nezaposleni čine 22% ukupnog uzorka.

Slika 33—Obrazovna struktura korisnika (profil 2)

Kao i u slučaju profila 1, unutar ovog profila manje su zastupljeni oni s najvišim stupnjem obrazovanja u odnosu na ostale korisnike, a nešto su zastupljeniji oni sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem. Iako te razlike mogu djelomično objasniti lošiji položaj ovog profila korisnika na tržištu rada, one nisu velike.

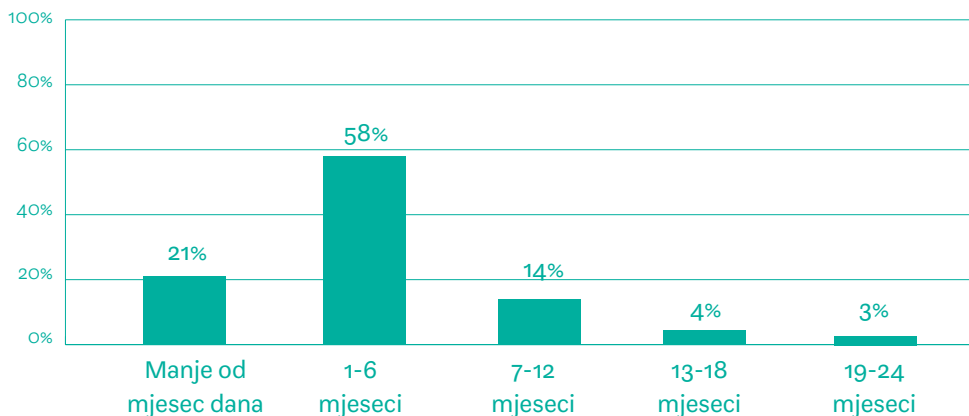
Slika 34—Institucija stručnog osposobljavanja (profil 2)

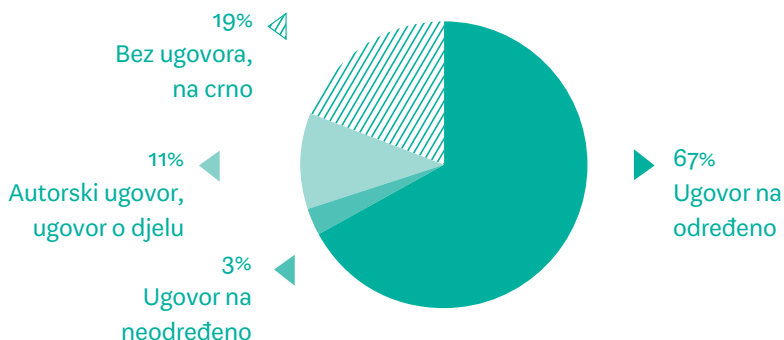
Struktura ovog profila prema instituciji stručnog osposobljavanja vrlo je slična strukturi ostalih profila korisnika – najveći je udio onih koji su mjeru koristili u javnim institucijama (39%) i tijelima državne ili lokalne uprave (31%), 23% ih je mjeru koristilo u privatnom sektoru, a 7% u državnim poduzećima.

S obzirom da je riječ o skupini koja je trenutno nezaposlena, ali je u razdoblju nakon stručnog osposobljavanja tijekom određenog perioda radila, ispitana su i neka dodatna obilježja poslova na kojima su ispitanici ovog profila radili.

Slika 35—Duljina zadržavanja na prvom poslu nakon stručnog osposobljavanja (profil 2)

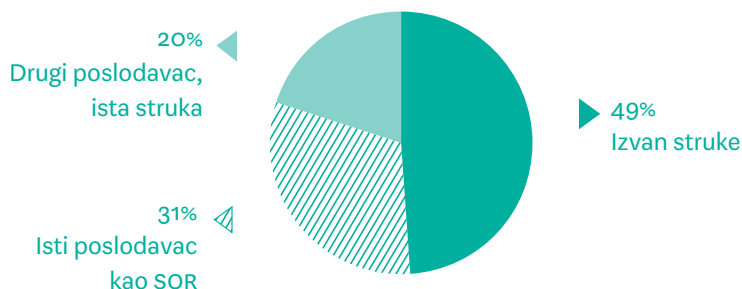

Kada je riječ o duljini zadržavanja na poslovima koje su obavljali ispitanici ovog profila, uglavnom se radi o iznimno kratkom periodu. Čak 21% ispitanika ovog profila na poslu se zadržalo manje od mjesec dana, a ukupno ih se 79% na poslu zadržalo do šest mjeseci.

Slika 36—Vrsta ugovora o radu na prvom poslu nakon stručnog osposobljavanja (profil 2)

Prema vrsti ugovora o radu na prvom poslu nakon izlaska iz mjere, 67% ispitanika ovog profila radilo je putem ugovora na određeno, 19% je radilo bez ugovora (na crno), 11% je radilo honorarno, a samo 3% je radilo putem ugovora na neodređeno

Iako je u posljednjih nekoliko godina zapošljavanje putem ugovora na određeno postalo čestom praksom pri prvom („probnom“) zapošljavanju, visok postotak zaposlenih putem ugovora na određeno ipak iznenađuje s obzirom na to da se radi o osobama s godinu dana radnog iskustva u struci, stečenog tijekom stručnog osposobljavanja. Također, iako ugovor o radu na određeno spada u formalni oblik radnog odnosa te podrazumijeva bolji status od onoga koji pruža neformalni oblik rada, ovi rezultati pokazuju da posao putem ugovora o radu na određeno može značiti i nesigurne, kratkotrajne i loše plaćene poslove.

Slika 37 - Poslodavac i struka prvog posla nakon završenog stručnog osposobljavanja (profil 2)

Približno polovica korisnika ovog profila radila je poslove izvan struke (49%), a preostali su radili kod istog poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali (31%) ili kod drugog poslodavca, ali u istoj struci za koju su se osposobljavali (20%). Činjenica da je polovica ispitanika unutar ovog profila radila izvan struke obeshrabrujuća je s obzirom na to da je logika mjere stručnog osposobljavanja pružanje iskustva rada u namjeri da se korisnicima povećaju šanse za kasnije zaposlenje u struci.

Prosječna plaća ovog profila korisnika na prvom poslu nakon izlaska iz mjere iznosila je 3414 kn (medijan iznosi 3000 kn). Dakle, ovaj profil korisnika radio je na kratkotrajnim i nisko plaćenim poslovima (posebno uzmemo li u obzir ih da je većina viskooobrazovana), od čega se samo polovica odnosila na poslove u struci.

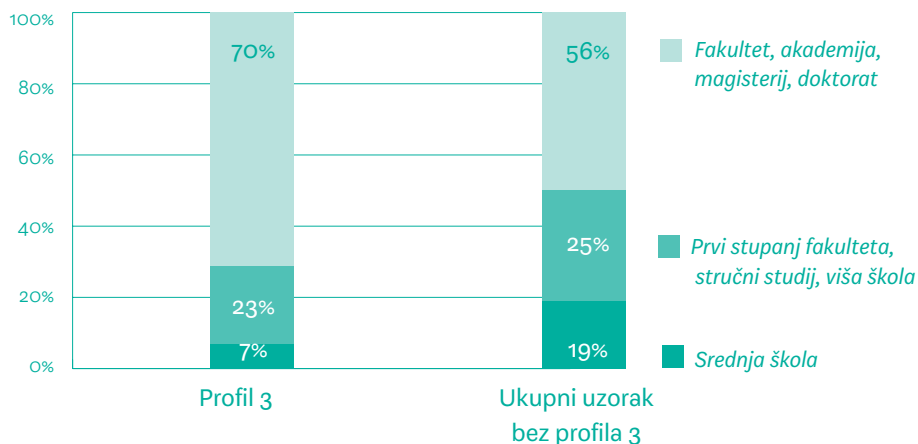
Na upit bi li voljeli ostati raditi za istog poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali kad bi to bilo moguće, 84% ispitanika ovog profila dalo je pozitivan odgovor.

3.2.3. PROFIL 3

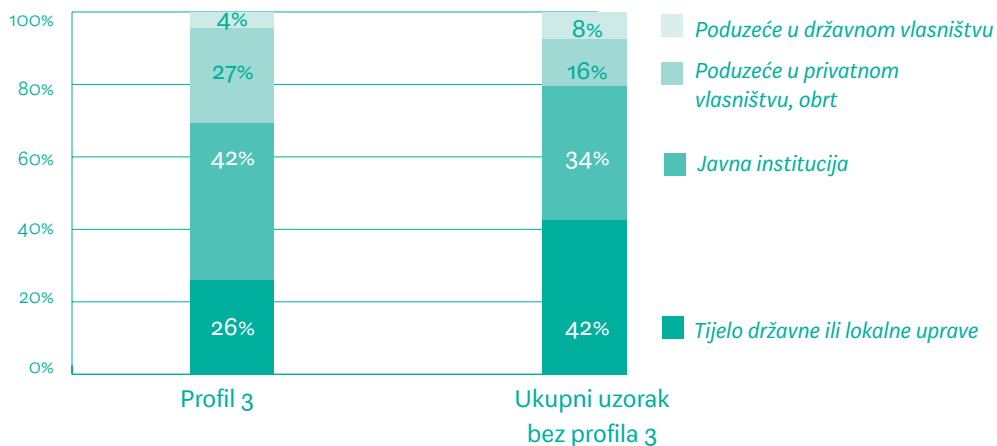
Korisnici koji su trenutno formalno zaposleni u struci

Korisnici koji su trenutno formalno zaposleni u struci čine 24% ukupnog uzorka.

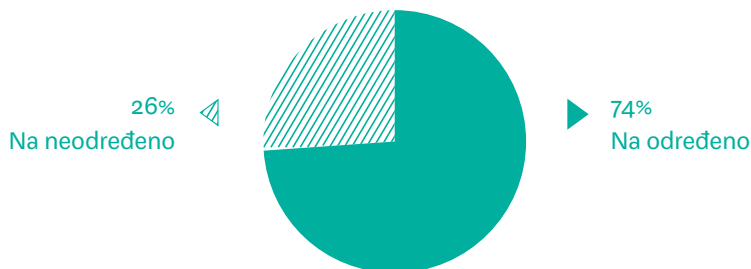
Slika 38—Obrazovna struktura (profil 3)

Korisnici koji su trenutno formalno zaposleni u struci češće imaju viši stupanj obrazovanja u usporedbi s ostalima. Kao i u slučaju prethodna dva profila, razlike u obrazovnoj strukturi donekle objašnjavaju položaj na tržištu rada ove skupine s obzirom na to da se visokoobrazovane osobe lakše i brže zapošljavaju u struci, no te razlike ni u ovom slučaju nisu velike.

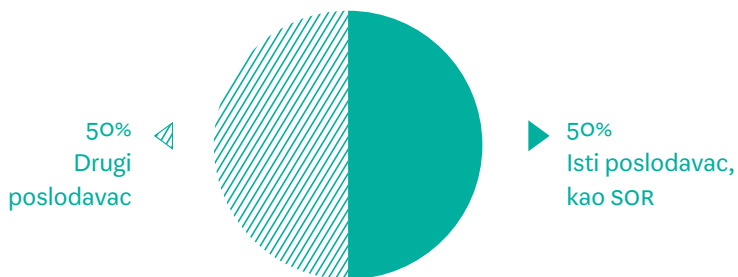
Slika 39—Institucija stručnog osposobljavanja (profil 3)

Unutar profila 3 nešto su zastupljeniji oni koji su se osposobljavali u privatnom sektoru (27%, u usporedbi s 16% među ostalim korisnicima) i javnim institucijama (42%, u usporedbi s 34% među ostalima), a manje su zastupljeni oni koji su se osposobljavali u tijelima državne i lokalne uprave (26%, u usporedbi s 42% među ostalima). Ovi podaci također mogu djelomično objasniti povoljniji položaj na tržištu rada ovog profila korisnika, s obzirom na to da su poslodavci iz privatnog sektora i javnih institucija češće zapošljavali korisnike nakon završene mjere od poslodavaca iz drugih institucija (slika 26).

Slika 40—Vrsta ugovora o radu (profil 3)

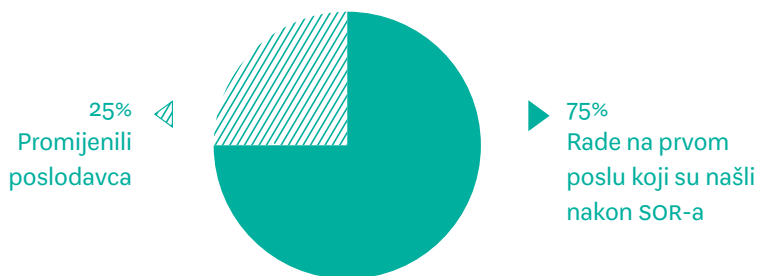
Korisnici koji su trenutno formalno zaposleni u struci bez sumnje predstavljaju skupinu u najpovoljnijem položaju na tržištu rada nakon izlaska iz mjere. No kada se radi o vrsti ugovora o radu putem kojih su zaposleni, situacija bi mogla biti i povoljnija. Budući da je riječ o osobama koje su korištenjem mjere stekle godinu dana radnog iskustva u struci, udio ugovora o radu na određeno od 74% vrlo je visok.

Slika 41—Trenutni poslodavac (profil 3)

Unutar profila 3 polovica ispitanika trenutno je zaposlena kod istog poslodavca kod kojeg su koristili mjeru stručnog osposobljavanja, a druga je polovica pronašla formalno zaposlenje u struci kod drugog poslodavca.

Slika 42—Trenutni poslodavac (profil 3)

Većina korisnika unutar ovog profila radi na prvom poslu koji su pronašli nakon izlaska iz mjere (75%), a ostali su nakon prvog posla barem jednom promijenili poslodavca.

Prosječna plaća korisnika unutar ovog profila iznosi 4434 kn (medijan iznosi 4500 kn). Među onima koji su nakon prvog posla promijenili poslodavca prosječna plaća je nešto viša, a iznosi 4690 kn (medijan 5000 kn), dok je plaća na poslovima koje su napustili bila osjetno niža (prosječna iznosi 4151 kn, a medijan 4300 kn).

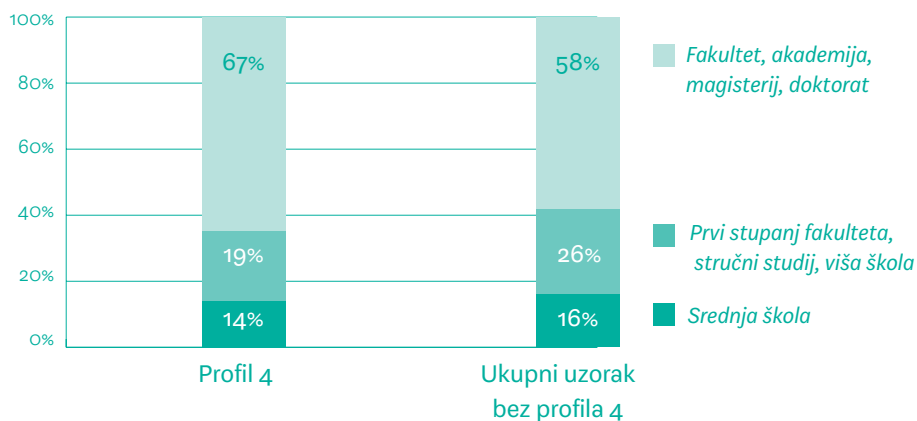
Na upit bi li voljeli ostati raditi za istog poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali kad bi to bilo moguće, 80% ispitanika ovog profila (koji nisu ostali raditi za istog poslodavca) dalo je pozitivan odgovor.

3.2.4. PROFIL 4

Korisnici koji su trenutno zaposleni izvan struke ili neformalno

Profil 4 čine oni koji u trenutku anketiranja nisu bili nezaposleni, no nisu ni pronašli formalni posao u struci. Njihov je udio u ukupnom uzorku 16% i uključuje formalno zaposlene izvan struke te neformalno zaposlene. Unatoč međusobnim razlikama, ove dvije skupine korisnika prikazane su zajedno zbog niskog udjela u ukupnom uzorku. Međutim, one se razlikuju prema razini sigurnosti zaposlenja, pri čemu su neformalno zaposleni u lošijem položaju od formalno zaposlenih izvan struke.

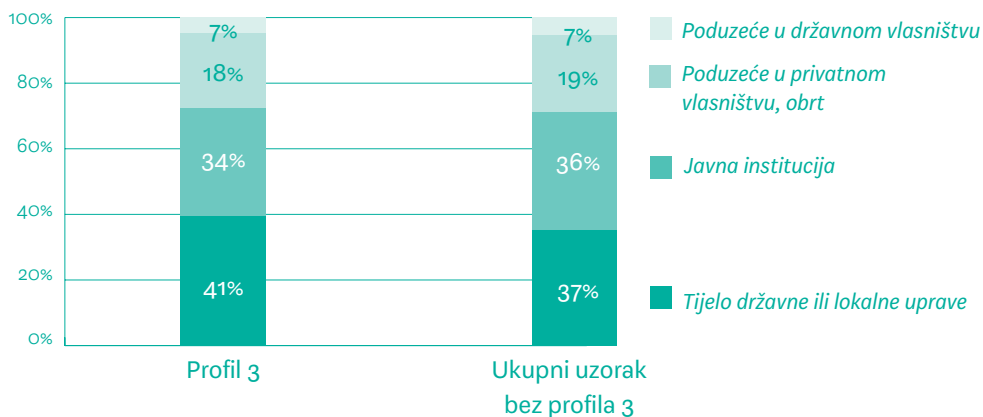
Slika 43—Obrazovna struktura (profil 4)

REZULTATI I INTERPRETACIJA—3.2.4.

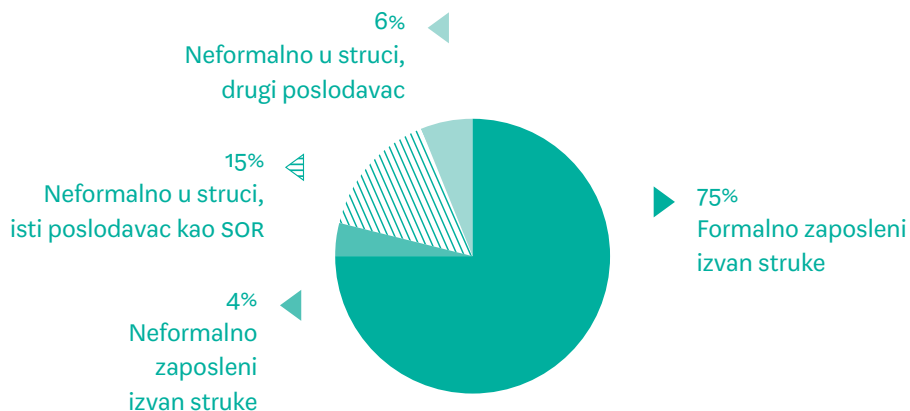
Udio onih s najvišim stupnjem obrazovanja među ispitanicima ovog profila nešto je viši nego među ostalima, no sve u svemu obrazovna struktura ovog profila nije puno drukčija od strukture ostalih korisnika.

Slika 44—Institucija stručnog osposobljavanja

Struktura korisnika ovog profila prema vrsti institucije stručnog osposobljavanja gotovo je ista kao i među ostalim korisnicima – najviše je onih koji su mjeru koristili u tijelima državne ili lokalne uprave i javnim institucijama.

Slika 45—Struktura profila 4 prema vrsti zaposlenja

Kao što je naznačeno ranije, unutar profila 4 nalaze se formalno zaposleni izvan struke i neformalno zaposleni. Udio formalno zaposlenih je 75% te među njima kao i unutar ostalih profila dominiraju zaposleni putem ugovora na određeno (nije prikazano na slici). Kao što pokazuje slika 45, među neformalno zaposlenima većina je zaposlena u struci, a većina ih radi za poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali. Drugim riječima, dio poslodavaca zadržao je korisnike nakon isteka mjera kao honorarne ili neprijavljene zaposlenike – no s obzirom na vrlo nizak udio ove skupine ispitanika u ukupnom uzorku (3%), to nije česta praksa.

Prosječna plaća formalno zaposlenih izvan struke iznosi 3927 kn (medijan iznosi 3200 kn), a prosječna plaća neformalno zaposlenih iznosi 2678 kn (medijan iznosi 3400 kn). Dakle, ispitanici ovog profila nalaze se u nepovoljnom položaju na tržištu rada: unatoč završenom stručnom osposobljavanju rade izvan struke, ili su pak zaposleni neformalno te u oba slučaja imaju vrlo niske plaće.

Na upit bi li voljeli ostati raditi za istog poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali kad bi to bilo moguće, 78% ispitanika ovog profila (koji nisu ostali raditi za istog poslodavca) dalo je pozitivan odgovor.

Podaci izneseni u ovom poglavlju ukazuju na to da je generalna slika položaja na tržištu rada bivših korisnika mjere stručnog osposobljavanja vrlo loša. Tek četvrtina ispitanika postigla je željeni ishod nakon završenog stručnog osposobljavanja, odnosno pronašli su formalno zaposlenje u struci, a pregled njihovih obilježja pokazuje da se radi o skupini s nešto većim udjelom onih s najvišim stupnjem obrazovanja te onih koji su koristili

mjeru u privatnom sektoru i javnim institucijama u usporedbi s ostalim korisnicima. Najveći dio ispitanika (37%) nakon izlaska iz mjere nije radio, a još je 22% trenutno nezaposleno, iako su nakon izlaska iz mjere određeno vrijeme radili na kratkotrajnim i nisko plaćenim poslovima. Ostatak ispitanika radi izvan struke (13%) ili neformalno (3%), u oba slučaja za vrlo niske plaće.

Loš položaj na tržištu rada bivših korisnika mjere svakako je odraz nepovoljnih uvjeta na tržištu rada odnosno niske potražnje za radom, a o učinku same mjere stručnog osposobljavanja moći će se zaključivati tek nakon provedene evaluacije mjere, odnosno kada se utvrdi jesu li korisnicima mjere stručnog osposobljavanja povećane šanse za zapošljavanje u odnosu na osobe istih obilježja koje nisu sudjelovale u mjeri. Međutim, korisno je još jednom naglasiti da su mjere aktivne politike tržišta rada u praksi često neuspješne zbog lošeg odabira ciljanih skupina. Kao što je obrazloženo u uvodu, podaci o obrazovnoj i regionalnoj strukturi korisnika mjere stručnog osposobljavanja upućuju na to da mjera stručnog osposobljavanja nije zaobišla ovaj problem, favorizirajući natprosječno zapošljive skupine mladih. Stoga je pri raspravi o uspješnosti mjere stručnog osposobljavanja potrebno voditi računa i o tome koje su skupine nezaposlenih imale pristup ovoj mjeri.

4.

Stavovi korisnika o mjeri stručnog osposobljavanja

U ovom poglavlju bit će predstavljeni podaci o zadovoljstvu korisnika iskustvom stručnog osposobljavanja te njihovi stavovi o samoj mjeri. Stavovi uključuju mišljenje o primjerenom iznosu novčane naknade za stručno osposobljavanje, motivaciju za ulazak u mjeru te percepciju učinaka mjere stručnog osposobljavanja.

Tablica 2—Zadovoljstvo korisnika ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja

STUPANJ OBRAZOVANJA	PROSJEK (1-5)
Srednja škola	3,93
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij, viša škola	3,82
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	3,40
INSTITUCIJA POLASKA STRUČNOG OSPOSABLJAVANJA	
Tijelo državne ili lokalne uprave	3,68
Javna institucija	3,70
Poduzeće u privatnom vlasništvu ili obrt	3,25
Poduzeće u državnom vlasništvu	3,57
Nevladina organizacija, organizacija civilnog društva i sl.	3,19
FINANCIJSKE POTEŠKOĆE TIJEKOM KORIŠTENJA MJERE	
Bez poteškoća	3,72
Manje poteškoće	3,61
Ozbiljne poteškoće	3,38
UKUPNI UZORAK	3,58

Ispitanici su procjenjivali svoje zadovoljstvo ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja na ljestvici od 1 (uopće nisam zadovoljan/a) do 5 (u potpunosti sam zadovoljan/a). Na razini ukupnog uzorka ispitanici su uglavnom zadovoljni (prosjeak zadovoljstva iskustvom stručnog osposobljavanja iznosi 3,58), međutim postoje razlike između skupina korisnika prema nekoliko kriterija. Korisnici s najvišim stupnjem obrazovanja izrazili su nešto niže ukupno zadovoljstvo mjerom od ostalih. Također, oni koji su mjeru koristili u poduzećima u privatnom vlasništvu izrazili su manje zadovoljstvo od onih koji su se osposobljavali u javnim institucijama. Očekivano, korisnici koji su imali ozbiljne financijske poteškoće tijekom stručnog osposobljavanja manje su zadovoljni iskustvom stručnog osposobljavanja u usporedbi s onima koji u tom razdoblju nisu imali financijskih poteškoća. Unatoč pretpostavci da bi se korisnici mogli razlikovati u zadovoljstvu iskustvom stručnog osposobljavanja prema godini ulaska u mjeru (s obzirom na razlike u uvjetima pod kojima su ulazili u mjeru i ne/postojanje naknade za troškove prijevoza), razlike prema tom kriteriju nisu pronađene.

Osim same brojčane procjene zadovoljstva stručnim osposobljavanjem, ispitanicima je ponuđena i mogućnost upisivanja dodatnog komentara o vlastitom zadovoljstvu mjerom. Korisnici koji su izrazili zadovoljstvo ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja kao razlog zadovoljstva često su navodili kvalitetnog mentora/icu i stečeno znanje. Međutim, uz pozitivan komentar samog iskustva često su navodili i negativne komentare koji često spominju nedostatnu novčanu naknadu i loše šanse za zapošljavanje nakon izlaska iz mjere:

—“Potpuno sam zadovoljna stručnim osposobljavanjem jer danas nakon godinu dana mislim da sve poslove u opisu moje struke mogu obavljati samostalno, ali nažalost nemam gdje.”

—“Mjera omogućuje početak rada, skupljanje iskustva, staža i općenito učenje i prilagođavanje poslu. Međutim, smatram da je bilo premalo plaćeno te da je većina poslodavaca iskorištavala tu mjeru kako bi besplatno dobila radnike.”

—“Stručno osposobljavanje pružilo mi je iskustvo i dodatna znanja, no financijska korist je bila zanemariva, a mogućnost dugotrajnijeg zaposlenja u instituciji u kojoj sam se osposobljavala nisam imala, što svakako iznosim kao najveću manu mjere, jer je na moje mjesto došla nova osoba na stručno osposobljavanje, kao jeftina obrazovana radna snaga.”

Ispitanici koji su izrazili nezadovoljstvo ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja u otvorenim su komentarima isticali negativne strane stručnog osposobljavanja koje obuhvaćaju nedostatnu novčanu naknadu za osamostaljivanje od roditelja, izostanak mentorskog rada, manjak prikupljenog znanja te osjećaj iskorištenosti kao „besplatne radne snage“. Jedan od motiva koji se često javlja u komentarima ispitanika koji su izrazili nezadovoljstvo iskustvom stručnog osposobljavanja, jest osjećaj „cirkularnosti“ mjere koja im ne dozvoljava ostanak kod poslodavca kod kojeg su se stručno osposobljavali:

—“Iskorištavanje, puno se traži, ništa se ne dobije zauzvat. Nakon završetka stručnog osposobljavanja opet sam završila na burzi, a na moje mjesto je došao novi pripravnik...”

—“Radiš za minimalna primanja i svjestan si da će proći dvije godine i da ćeš morati otići jer država je poslodavcima na lijep način omogućila besplatnu radnu snagu, pa se samo izmjenjuju zaposlenici...nažalost.”

Oni koji su mjeru koristili u privatnom sektoru kao razloge nezadovoljstva, osim nedostatne novčane naknade, vrlo često su isticali neplaćeni prekovremeni rad te dojam da su poslodavci ovu mjeru koristili prvenstveno kao način smanjivanja vlastitih troškova.

Kao što je naglašeno u uvodu, istraživanja učinaka mjera aktivne politike tržišta rada koje nude obrazovanje ili osposobljavanje pokazuju da one daju najbolje rezultate kad su namijenjene onim skupinama nezaposlenih među kojima postoji stvarna potreba

za stjecanjem konkretnih vještina i znanja u praksi. Komentari korisnika sa srednjoškolskim obrazovanjem, koji su izrazili najviše zadovoljstvo mjerom od svih skupina korisnika, upućuju na to da je stečeno radno iskustvo u praksi i kvalitetno mentorstvo vrlo često razlog njihovog nadprosječnog zadovoljstva:

—“Stručno osposobljavanje je ispunilo sva moja očekivanja u smislu radnog iskustva i otvorilo mi je put nakon 20 god. traženja posla u struci (...) Jedina pritužba stručnom osposobljavanju je mala naknada od 1600 kn, plus prijevoz, koja bi zaista trebala biti veća.”

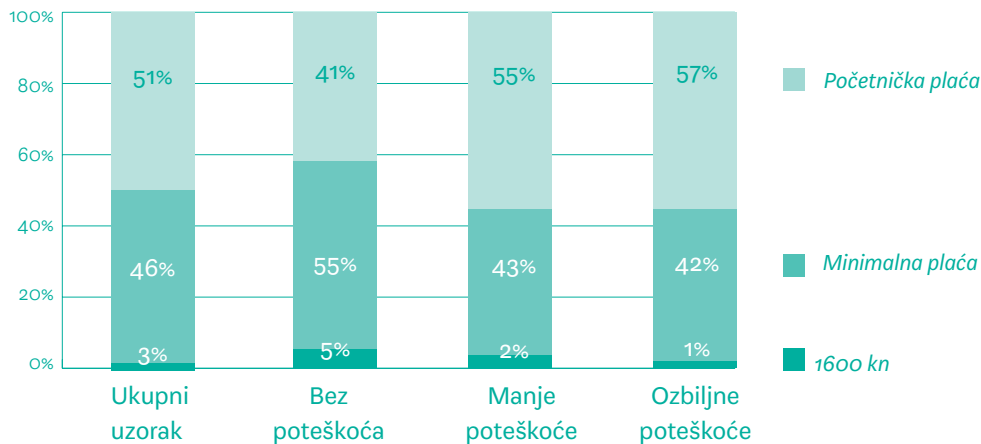
—“Sve ono što vas nauče na fakultetu ili u srednjoj školi kroz stručno osposobljavanje iskusite u praksi. Meni je bilo lijepo tijekom staža jer su me naučili poslu koji volim, ali nisam nikako zadovoljna jer šanse da se zaposlim u svojoj struci su mi nikakve; kao i da nisam odradila pripravnički staž.”

S druge strane, korisnici s najvišim stupnjem obrazovanja izrazili su nešto niže zadovoljstvo iskustvom stručnog osposobljavanja, a u otvorenim komentarima kao razlog često navode činjenicu da su radili u zanimanjima koja ne odgovaraju struci za koju su se školovali i za kojima nema stvarne potražnje na tržištu rada:

—“Sva znanja i iskustvo stečeno na stručnom osposobljavanju mi ne znače ništa za daljnje traženje posla s obzirom da su isključivo vezana uz radno mjesto za koje sam se osposobljavao, a trenutno nema potrebe za zapošljavanjem na tom radnom mjestu, a i ne vjerujem da će uskoro biti.”

—“Smatram da je ova mjera samo prividno smanjenje nezaposlenih i izigravanje nas koji smo na stručnom osposobljavanju. Nakon mjere poslodavci nas ne uzimaju u obzir kod zapošljavanja (...) Državni ispit mi ne pomaže puno kad ne mogu dobiti posao u državnoj javnoj službi. Promašena mjera u potpunosti.”

Slika 47—Stav o primjerenom iznosu naknade za stručno osposobljavanje*

*Ponudeni odgovor "Bez naknade" nije prikazan jer postotak ispitanika koji su odabrali taj odgovor iznosi 0%

U pogledu stava o primjerenom iznosu novčane naknade za stručno osposobljavanje, gotovo da nema ispitanika koji smatraju da bi ona trebala iznositi manje od minimalne plaće (nitko ne smatra da za stručno osposobljavanje ne bi trebala postojati novčana naknada, a samo 3% ispitanika naknadu od 1600 kn smatra primjerenom). Da bi primjerena naknada za stručno osposobljavanje trebala iznositi koliko inače iznosi početnička plaća za radno mjesto za koje su se osposobljavali smatra 51% ispitanika, a 49% smatra da bi primjerena razina naknade iznosila koliko i minimalna plaća (otprilike 2500 kn neto). Očekivano, naknada od 1600 kn prihvatljivija je onima koji nisu imali financijskih poteškoća tijekom stručnog osposobljavanja u usporedbi s korisnicima koji su imali manje ili ozbiljne financijske poteškoće u tom razdoblju.

Uz ovo pitanje također je ponuđena opcija ostavljanja komentara za dodatno pojašnjenje. Većina ispitanika iznijela je vrlo negativan stav o iznosu od 1600 kn, navodeći razloge poput nemogućnosti osamostaljenja od roditelja i otežanog financiranja životnih troškova za vrijeme stručnog osposobljavanja. No osim nezadovoljavajućeg iznosa same naknade, ispitanici su vrlo često navodili i nezadovoljstvo činjenicom da su radili posao jednakog ili većeg opsega i složenosti u usporedbi s ostalim zaposlenicima koji su za svoj rad primali puno višu plaću:

—“1600 - 2500 kn su iznosi koje si mogu priuštiti ljudi koji imaju riješene osnovne troškove, nipošto netko tko ima račune za plaćati.”

—“Te novce potrošiš na prijevoz i hranu, doslovno mi ne ostane ni za biber da mami kupim kad kuha juhu.”

—“Na stručnom osposobljavanju pripravnik radi jednako kao i osoba koja za isti posao prima punu plaću. Pripravnik je tu kako bi ga se “jeftino” iskoristilo.”

—“Ako radimo kao stalni zaposlenici, u slučaju mog poslodavca mi na stručnom osposobljavanju radili smo i više, ako smo tamo puno radno vrijeme, ako moram platiti režije, ako moram kupovati hranu i gablec, kako pobogu da čovjek preživi s 1600kn ????”

—“Žalosno je da netko isti posao obavlja za puno manju plaću jer moje obaveze su već u drugom tjednu rada bile iste kao i za ostale zaposlenike. Sa 1600 kn teško se danas može preživjeti, osim ako i dalje živiš s roditeljima. Nakon 3 godine fakulteta dolaziš raditi, a radiš gotovo za ništa. (...) Znači radno vrijeme i obaveze kao i kod ostalih zaposlenika, a imaš 4-5 puta manju plaću od njih. I tako punih godinu dana. Ne kažem da odmah na početku treba plaća biti ista, ali barem dostatna za preživljavanje.”

—“Kad se radi neki posao mislim da je morbidno nekome dati normalnu plaću, a nekome tko radi isti taj posao na stručnom dati samo 1600.”

Tablica 3—Motivacija za ulazak u mjeru (prosjeci, 1-5)

FINANCIJSKE POTEŠKOĆE PRIJE ULASKA U MJERU	NEMOGUĆNOST PRONALASKA POSLA	PRIHODI ZA OSIGURANJE EGZISTENCIJE	NAPREDOVANJE U KARIJERI	RAD NA ŽELJENOM RADNOM MJESTU
BEZ FINANCIJSKIH POTEŠKOĆA	3,92	3,06	4,44	3,79
MANJE FINANCIJSKE POTEŠKOĆE	4,16	3,73	4,24	3,68
OZBILJNE FINANCIJSKE POTEŠKOĆE	4,39	4,15	4,05	3,51
UKUPNI UZORAK	4,18	3,73	4,22	3,68

Prema intenzitetu slaganja s ponuđenim motivacijama za ulazak u mjeru stručnog osposobljavanja, korisnicima je najvažnije napredovanje u karijeri (prosječna ocjena 4,22) i nemogućnost pronalaska posla (4,18), nakon čega slijedi nužnost bilo kakvih prihoda za osiguranje egzistencije (3,73) i naposljetku rad na željenom radnom mjestu (3,68).

Međutim, postoje razlike u motivaciji za ulazak u mjeru prema financijskoj situaciji korisnika prije ulaska u mjeru: onima s ozbiljnim financijskim poteškoćama glavnu motivaciju čine nemogućnost pronalaska posla i nužnost bilo kakvih prihoda za osiguranje egzistencije, dok je onima bez ili s manjim poteškoćama napredovanje u karijeri najviše rangirana motivacija za ulazak u mjeru. No, bez obzira na ove razlike, treba primijetiti da je svim ispitanicima nemogućnost pronalaska posla jedna od najvažnijih motivacija za ulazak u mjeru, što odražava nepovoljnu situaciju na tržištu rada.

Tablica 4—Percepcija društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja (prosjeci, 1-5)

	OVA ĆE MJERA DUGOROČNO POVEĆATI ZAPOSLENOST MLADIH	OD OVE MJERE NAJVIŠE PROFITIRAJU POSLODAVCI	OVA MJERA JE DOBRA JER OMOGUĆUJE MLADIMA STJECANJE POTREBNOG RADNOG ISKUSTVA	ZBOG OVE ĆE MJERE POSLODAVCI U BUDUĆNOSTI NUDITI NIŽE POČETNIČKE PLAĆE	JEDINA JE FUNKCIJA OVE MJERE PRIVIDNO SMANJENJE NEZAPOSLENOSTI
TREKNTNI RADNI STATUS					
PROFIL 1 (NISU RADILI NAKON IZLASKA IZ MJERE)	2,15	4,44	3,53	4,00	4,23
PROFIL 2 (RADILI, NO TREKNTNO NEZAPOSLENI)	2,04	4,58	3,59	4,17	4,46
PROFIL 3 (FORMALNO ZAPOSLENI U STRUCI)	2,58	4,27	3,83	3,98	3,85
PROFIL 4 (ZAPOSLENI IZVAN STRUKE ILI NEFORMALNO)	2,23	4,50	3,64	4,12	4,30
FINANCIJSKE POTEŠKOĆE TIJEKOM KORIŠTENJA MJERE					
BEZ FINANCIJSKIH POTEŠKOĆA	2,45	4,30	3,87	3,85	4,03
MANJE FINANCIJSKE POTEŠKOĆE	2,15	4,52	3,55	4,08	4,20
OZBILJNE FINANCIJSKE POTEŠKOĆE	2,16	4,53	3,49	4,33	4,42
UKUPNI UZORAK	2,25	4,44	3,63	4,05	4,20

Percepcija društvenog učinka mjere uključuje procjenu slaganja s pet tvrdnji o mjeri stručnog osposobljavanja čiji je sadržaj stvoren prema najčešćim stavovima ispitanika koji su sudjelovali u kvalitativnom dijelu istraživanja. Ispitanici su procjenjivali slaganje s tvrdnjama na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem).

Tablica 4 pokazuje da je percepcija društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja među ispitanicima uglavnom vrlo negativna. Tvrdnje koje izražavaju negativan stav o društvenom učinku mjere bilježe puno više ocjene od onih koje izražavaju pozitivan stav – na razini ukupnog uzorka najveće slaganje ispitanici su izrazili s tvrdnjama „Od ove mjere najviše profitiraju poslodavci“ (prosjeak iznosi 4,44), „Jedina je funkcija ove mjere prividno smanjenje nezaposlenosti mladih“ (4,20) te „Zbog ove će mjere u budućnosti poslodavci nuditi niže početničke plaće“ (4,05), a najmanje s tvrdnjom „Ova će mjera dugoročno povećati zaposlenost mladih“ (2,25). S tvrdnjom „Ova je mjera dobra jer omogućuje mladima stjecanje potrebnog radnog iskustva“ ispitanici se slažu (3,63), no manjim intenzitetom nego što je to slučaj s tvrdnjama koje iskazuju negativan stav spram učinaka mjere.

U pogledu razlika među korisnicima prema trenutnom radnom statusu, formalno zaposleni u struci imaju nešto više prosjeke slaganja s tvrdnjama koje izražavaju pozitivan stav spram društvenog učinka mjere u odnosu na ostale profile korisnika. Međutim, to ne znači da je njihova percepcija učinka mjere stručnog osposobljavanja pozitivna – naprotiv, ispitanici ovog profila također izražavaju visoko slaganje s tvrdnjama koje izražavaju negativan stav spram društvenog učinka mjere. Također, korisnici koji su imali ozbiljne financijske poteškoće u razdoblju stručnog osposobljavanja imaju intenzivnije izražen negativan stav spram učinka mjere u odnosu na ostale.

Tablica 5 – Skala kritičnosti spram društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja

TREKUTNI RADNI STATUS	PROSJEK (1-20)
PROFIL 1 (nisu radili nakon izlaska iz mjere)	15,25
PROFIL 2 (radili, no trenutno nezaposleni)	15,68
PROFIL 3 (formalno zaposleni u struci)	14,05
PROFIL 4 (zaposleni izvan struke ili neformalno)	15,28
FINANCIJSKE POTEŠKOĆE TIJEKOM KORIŠTENJA MJERE	
Bez financijskih poteškoća	14,28
Manje financijske poteškoće	14,97
Ozbiljne financijske poteškoće	15,68
UKUPNI UZORAK	15,06

Kako bi se predodžba o percepciji društvenog učinka mjere među korisnicima učinila jasnijom, stvorena je skala kritičnosti spram društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja. Vrijednosti svih tvrdnji su rekonstruirane tako da viši rezultati označavaju negativniji stav spram učinka mjere te je zbrajanjem rezultata na pojedinim tvrdnjama stvorena skala čija je maksimalna vrijednost 20, pri čemu veći rezultat označava veću kritičnost spram učinaka mjere, odnosno negativniju percepciju njezinog društvenog učinka.³⁵

Većina je ispitanika sklona negativnoj percepciji društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja – prosjek cijelog uzorka vrlo je visok (iznosi 15,06 na skali čije se vrijednosti kreću u rasponu od 1 do 20). Korisnici se razlikuju prema trenutnom položaju na tržištu rada: formalno zaposleni u struci (profil 3) imaju nešto manje negativan stav u usporedbi s ostalima, međutim njihov prosječan rezultat na skali također je vrlo visok (14,05). Isto tako, korisnici koji su imali ozbiljne financijske poteškoće u razdoblju stručnog osposobljavanja imaju izraženiji negativan stav spram društvenog učinka mjere (prosječan iznosi 15,68).

³⁵—Cronbachov koeficijent pouzdanosti iznosi 0,7.

Kada se promatraju rezultati na razini ukupnog uzorka, zanimljivo je primijetiti da korisnici smatraju da je mjera stručnog osposobljavanja dobra jer omogućuje stjecanje radnog iskustva, a istovremeno iskazuju neslaganje s tvrdnjom da će ova mjera dugoročno povećati zaposlenost mladih (tablica 4). Sličan raskorak u stavovima pojavljuje se i kod usporedbe ukupnog zadovoljstva iskustvom stručnog osposobljavanja (tablica 2) s percepcijom društvenog učinka mjere (tablica 5): iako korisnici uglavnom imaju negativnu percepciju širih društvenih učinaka mjere, zadovoljni su vlastitim iskustvom stručnog osposobljavanja. Ovi se rezultati mogu objasniti kao odraz konteksta visoke nezaposlenosti mladih u kojem se mladi vode logikom „bolje išta nego ništa“ i imaju pozitivan stav spram svake mogućnosti rada i stjecanja radnog iskustva, no istovremeno smatraju da ova mjera nema osobito pozitivan učinak na široj, društvenoj razini. Kao što pokazuju iskazi o motivaciji za ulazak u mjeru (tablica 3), mjera stručnog osposobljavanja među korisnicima je prihvaćena kao način za napredovanje u karijeri u danim okolnostima. No s druge strane, korisnici imaju negativan stav spram šireg učinka ove mjere na (ne)zaposlenost mladih i razinu plaća te smatraju da umjesto mladima ova mjera najviše koristi poslodavcima. Iskazi samih ispitanika u otvorenim komentarima također ukazuju na djelomično zadovoljstvo pojedinim aspektima iskustva stručnog osposobljavanja poput usvojenog znanja i vještina, uz istovremeno nezadovoljstvo ostalim aspektima. Iznimku predstavljaju oni koji su mjeru koristili u privatnom sektoru – oni su izrazili manje zadovoljstvo samim iskustvom i stečenim znanjem te veći dojam iskorištenosti spram korisnika koji su mjeru koristili u javnom sektoru. Najčešći uzroci ukupnog nezadovoljstva korisnika iskustvom stručnog osposobljavanja niska su novčana naknada koja im nije omogućila čak ni djelomično financijsko osamostaljivanje od roditelja te činjenica da su od početka stekli dojam da ova mjera predstavlja tek privremenu pomoć koja im vjerojatno neće donijeti stabilno zaposlenje. Zanimljivo je da čak i među onima koji su nakon izlaska iz mjere pronašli formalno zaposlenje u struci prevladava negativan stav spram šireg društvenog učinka mjere stručnog osposobljavanja. Može se zaključiti kako su korisnici ove mjere relativno zadovoljni vlastitim iskustvom stručnog osposobljavanja, no to im iskustvo ne ulijeva optimizam u kontekstu nedostatne novčane naknade za osamostaljivanje od roditelja tijekom korištenja mjere i loših šansi za zapošljavanje nakon njezinog isteka.

Sažetak rezultata i zaključni komentari

O istraživanju

Kvantitativni dio istraživanja korisnika mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, čiji su rezultati predstavljeni u ovom izvještaju, proveden je krajem prosinca 2014. godine putem *on-line* ankete na reprezentativnom uzorku osoba koje su do kraja rujna 2014. završile mjeru stručnog osposobljavanja u punom trajanju (N=790). Pristup ispitanicima omogućio je Hrvatski zavod za zapošljavanje te je dobivena potvrda Povjerenstva Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu za prosudbu etičnosti istraživanja. Ciljevi istraživanja bili su ispitati socio-ekonomsku strukturu korisnika mjere stručnog osposobljavanja i njihove načine uzdržavanja tijekom korištenja mjere uz mjesečnu novčanu naknadu koja je do siječnja 2015. iznosila 1600 kn; ispitati kasniji položaj korisnika na tržištu rada i njihove stavove o iskustvu stručnog osposobljavanja

Sažetak glavnih rezultata istraživanja

PRISTUP MJERI STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Podaci istraživanja pokazuju da su šanse za korištenje mjere stručnog osposobljavanja manje za djecu roditelja koji nemaju visoko obrazovanje te za one čiji roditelji u razdoblju stručnog osposobljavanja nisu imali stalan izvor prihoda od rada ili mirovina. Socio-ekonomska struktura korisnika mjere vrlo je slična socio-ekonomskoj strukturi studenata u Hrvatskoj, što je posljedica propisa koji favoriziraju ulazak u mjeru onih s visokim obrazovanjem, a ograničavaju ulazak osobama sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem. Drugim riječima, propisi o ulasku u mjeru zakidaju mlade koji su ugroženiji na tržištu rada, ali i neizravno pridonose reprodukciji postojećih nejednakosti na tržištu rada prema socio-ekonomskom statusu. Zaobilaženje najugroženijih skupina na tržištu rada poput onih s nižim razinama obrazovanja od tercijarnog te osoba nižeg socio-ekonomskog statusa posebno je problematično kad uzmemo u obzir da bi funkcija aktivne politike tržišta rada trebala biti upravo suprotno – pružanje pomoći teže zapošljivim skupinama na tržištu rada.

FINANCIRANJE MJERE STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Iako je pristup mjeri otežan mladima nižeg socio-ekonomskog statusa, to nipošto ne znači da su korisnici mjere bez poteškoća financirali svoje životne troškove u razdoblju stručnog osposobljavanja. Dapače, samo 15% korisnika procjenjuje da nisu imali financijskih poteškoća u tom razdoblju. Prosječni mjesečni životni troškovi korisnika u razdoblju korištenja mjere iznosili su 3625 kn, a novčana naknada za stručno osposo-

bljavanje, koja je u razdoblju korištenja mjere iznosila 1600 kn (uz naknadu za troškove prijevoza od srpnja 2013.), nije bila dostatna za pokrivanje životnih troškova velike većine korisnika.

Velika je većina korisnika u razdoblju korištenja mjere živjela kod roditelja ili rodbine, a kao najčešći izvor dodatnih prihoda korisnici su navodili obitelj ili partnera (71%), s prosječnim iznosom od 1113 kn mjesečno. Najveće životne troškove velika većina korisnika nije snosila sama: samo je 9% korisnika samostalno snosilo troškove smještaja, a troškove hrane njih 14%. Drugim riječima, trošak programa stručnog osposobljavanja podijeljen je između države i obitelji samih korisnika.

Budući da se financijska podrška obitelji, uz smještaj kod roditelja ili rodbine, pokazala gotovo univerzalnim uvjetom za stručno osposobljavanje, može se pretpostaviti da je nedostatna naknada za stručno osposobljavanje djelovala kao ograničavajući faktor pri odluci o ulasku u mjeru za dio potencijalnih korisnika koji na tu vrstu podrške nisu mogli računati.

POLOŽAJ KORISNIKA NA TRŽIŠTU RADA NAKON IZLASKA IZ MJERE STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Rezultati ovog istraživanja donose vrijedne informacije o položaju bivših korisnika mjere na tržištu rada. U trenutku anketiranja najveći dio korisnika bio je nezaposlen, njih 59%. Manje od trećine korisnika bilo je formalno zaposleno u struci, a preostalih 16% bilo je zaposleno izvan struke ili su radili neformalno. Zanimljiv je podatak da je dio trenutno nezaposlenih ostvario određeno radno iskustvo nakon izlaska iz mjere, no uglavnom se radilo o kratkotrajnim i iznimno nisko plaćenim poslovima. Formalno zaposlenje u struci nešto su češće pronalazili korisnici s visokim stupnjem obrazovanja i oni koji su mjeru koristili u privatnom sektoru ili javnim institucijama.

Nakon isteka mjere poslodavci iz privatnog sektora znatno su češće zadržavali korisnike kao vlastite zaposlenike u usporedbi s poslodavcima u javnom sektoru. Nizak udio korisnika koji su nakon isteka mjere zadržani kao zaposlenici na radnom mjestu na kojemu su se osposobljavali (12%), osim generalno lošom situacijom na tržištu rada može se objasniti i činjenicom da se mjera najviše koristila u javnom sektoru u kojemu je na snazi zabrana zapošljavanja te u kojemu za razliku od privatnog sektora nisu postojali nikakvi uvjeti vezani uz uzastopno korištenje mjere.

STAVOVI KORISNIKA O MJERI STRUČNOG OSPOSBLJAVANJA

Primjetan je raskorak između izraženog zadovoljstva korisnika iskustvom stručnog osposobljavanja s jedne strane te negativnog stava spram šireg društvenog učinka mjere s druge strane. Dok korisnici u prosjeku imaju pozitivan stav u pogledu zadovoljstva ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja, istovremeno najveći broj korisnika smatra da od ove mjere najviše profitiraju poslodavci. Također, raširen je stav kako ova mjera prvenstveno služi tome da se prividno smanji broj nezaposlenih. Posebno je zanimljivo što mjeru stručnog osposobljavanja korisnici uglavnom smatraju dobrom zbog toga što omogućuje stjecanje radnog iskustva, no istovremeno ne vjeruju da će ona doista povećati zaposlenost mladih.

Dakle, u nedostatku drugih prilika za stjecanje radnog iskustva korisnici uglavnom imaju pozitivan stav spram iskustva stečenog ovim putem, no unatoč tome zadržavaju vrlo negativan stav o učinku mjere kada ju promatraju u širem kontekstu. Ove rezultate dijelom može objasniti činjenica da velika većina korisnika nakon izlaska iz mjere nije pronašla stabilan posao: iako je negativan stav spram učinkovitosti mjere izražen među svim skupinama ispitanika, oni koji su nakon završene mjere pronašli formalni posao u struci imaju nešto manje izražen negativan stav u odnosu na ostale koji su u lošijem položaju na tržištu rada. U otvorenim komentarima korisnici su često navodili dojam o stručnom osposobljavanju kao privremenom rješenju koje nije uspjelo ukloniti osjećaj nesigurnosti u pogledu vlastitog položaja na tržištu rada nakon isteka mjere. Također, korisnici su uglavnom iskazali izrazito negativno mišljenje o visini naknade od 1600 kn zbog nemogućnosti financijskog osamostaljivanja od obitelji, kao i zbog percepcije iznosa naknade kao nepravednog za količinu i opseg poslova koje su obavljali u usporedbi s drugim zaposlenicima čija je plaća višestruko nadmašivala iznos naknade.

ZAKLJUČNI KOMENTARI

Na razini Europske unije programi pripravnništva i naukovanja u posljednje su vrijeme postali sve prisutniji instrumenti uvođenja mladih u tržište rada, odnosno nošenja s nezaposlenošću koja je kao posljedica tekuće ekonomske krize posebno pogodila mlade. Europske su institucije poseban naglasak stavile na nezaposlenost mladih kao zaseban problem koji iziskuje specifična rješenja, pritom ostavljajući po strani pitanje niske potražnje za radom, odnosno uzroka krize koji se nalaze kako u pozadini porasta ukupne razine nezaposlenosti, tako i porasta nezaposlenosti mladih. Primjerice, locirajući srž problema u nedostatku radnog iskustva kao što je to slučaj s mjerama poput Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, nezaposlenost mladih tretira se kao problem koji je moguće riješiti ili ublažiti intervencijama na strani ponude rada koje će povećati njihovu „konkurentnost“ na tržištu rada. Međutim, uzroci viših stopa nezaposlenosti među mladima nisu samo generacijski specifični, već odražavaju

probleme tržišta rada saturiranog radnom snagom koje „prednost“ pri otpuštanju daje privremeno zaposlenima i onima s manje radnog iskustva. Kao što pokazuje analiza iznesena u Uvodu, porastu nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj od početka krize u najvećoj su mjeri pridonijeli gubici radnih mjesta u istim onim sektorima u kojima je zabilježen najveći pad razine ukupne zaposlenosti uslijed pada prekograničnih kapitalnih priljeva i ispuhavanja nekretninskog mjehura. Drugim riječima, nezaposlenost mladih prije svega je simptom dugotrajnih problema na strani potražnje za radom, dodatno pogoršanih izbijanjem krize. Rješenje ovih problema izlazi iz okvira aktivne politike tržišta rada i zahtijeva fundamentalno drugačiji pristup od onoga koji europske institucije promiču programima poput Garancije za mlade.

Poznato je da je učinak mjera aktivne politike tržišta rada u pravilu ograničen na intervencije na strani ponude rada, što njihovu ulogu u smanjenju nezaposlenosti u kriznom kontekstu čini marginalnom. Kao dio socijalne politike, aktivna politika tržišta rada ipak može imati ulogu osiguranja pravednije raspodjele tereta nezaposlenosti u korist najugroženijih skupina na tržištu rada. Povećavanjem zapošljivosti određenih skupina nezaposlenih moguće je i dugoročno ostvariti posredan učinak na razinu zaposlenosti. Međutim, to se često ne događa zbog lošeg definiranja ciljanih skupina što dovodi do tzv. efekta mrtvog tereta nezaposlenosti, odnosno favoriziranja kandidata koji bi se (lakše) zaposlili i bez sudjelovanja u mjerama aktivne politike tržišta rada. Postojeće znanstvene spoznaje o učincima mjera aktivne politike tržišta rada koje korisnicima nude obrazovanje ili usavršavanje sugeriraju da najbolji učinak postižu one koje ciljaju usko definirane skupine korisnika među kojima postoji stvarna potreba za stjecanjem novih znanja i vještina. Korisnici mjere Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa u pravilu ne odgovaraju tom profilu, već se većinom radi o osobama sa završenim fakultetom koje ne mogu pronaći posao prvenstveno uslijed ekonomske krize, a ne nedostatka znanja ili vještina. Stoga mjera stručnog osposobljavanja, kao što je naznačeno u uvodu, nije zaobišla problem favoriziranja natprosječno zapošljivih skupina mladih na štetu mladih koji nemaju visoko obrazovanje te su izloženiji riziku nezaposlenosti. Također, regionalne nejednakosti u pogledu nezaposlenosti nisu nimalo ublažene ovom mjerom - obuhvat nezaposlenih mladih mjerom stručnog osposobljavanja najveći je u najrazvijenijim regijama u kojima mladi imaju relativno bolje šanse za zapošljavanje, dok je obuhvat najmanji upravo u regijama s najvećim stopama nezaposlenosti.

Rezultati ovog istraživanja čine nadopunu službenim podacima te pokazuju da je u pristupu mjeri stručnog osposobljavanja stvorena i nejednakost prema socio-ekonomskom statusu korisnika. Postavljeni uvjeti za korištenje mjere ograničili su ulazak mladih koji nemaju visoko obrazovanje, što je neizravno dovelo do ispodprosječne zastupljenosti onih koji dolaze iz obitelji nižeg socio-ekonomskog statusa. Rezultati ukazuju na to da je za financiranje životnih troškova korisnika tijekom stručnog osposobljavanja bila nužna značajna financijska podrška iz privatnih izvora, najčešće obitelji. Drugim riječima, iznos mjesečne novčane naknade otežao je pristup stručnom

osposobljavanju osobama koje na takvu podršku nisu mogle računati, a velika većina korisnika je tijekom korištenja mjere imala manje ili ozbiljne financijske poteškoće.

Temeljem rezultata istraživanja i analize iznesene u uvodu, moguće je ocrtati okvirne smjernice za djelovanje u cilju postizanja boljih rezultata mjera aktivne politike tržišta rada namijenjenih mladima:

- ////////// usmjerenost na najteže zapošljive skupine nezaposlenih: u slučaju mladih, to su oni s nižim stupnjevima obrazovanja od tercijarnog, kao i mladi za čijim kvalifikacijama nema potražnje na tržištu rada
- ////////// precizno definiranje ciljanih skupina u cilju povećanja učinkovitosti mjera: mjere koje pružaju obrazovanje ili osposobljavanje za rad najbolje rezultate postižu kad su fokusirane na mlade među kojima postoji potreba za stjecanjem novih vještina i znanja, poput dokvalifikacije ili prekvalifikacije onih za čijim kvalifikacijskim profilom nema potražnje na tržištu rada
- ////////// nastojanje smanjenja nejednakosti na tržištu rada: potrebno je omogućiti jednakost pristupa mjerama aktivne politike tržišta rada bez obzira na socio-ekonomski status korisnika; korisnicima mjera potrebno je osigurati novčanu naknadu koja omogućava pristup i onima koji ne mogu računati na financijsku podršku iz drugih izvora poput obitelji; potrebno je voditi računa i o izraženim regionalnim nejednakostima u nezaposlenosti mladih te poticati korištenje mjera u regijama koje su teže pogođene nezaposlenošću
- ////////// intenzivnije praćenje rezultata mjera aktivne politike tržišta rada u cilju izbjegavanja nekih od uočenih grešaka u budućnosti, a posebice u kontekstu planirane primjene mjera u sklopu Garancije za mlade u narednom razdoblju; u slučaju mjere stručnog osposobljavanja bilo bi korisno istražiti njezin dugoročan utjecaj na iznos i percepciju primjerenog iznosa početničke plaće među zaposlenicima i poslodavcima, kao i istražiti postoje li razlike u plaćama između korisnika ove mjere u odnosu na one koji ju nisu koristili, te istražiti motivaciju poslodavaca za korištenje ove mjere

Popis literature

Babić, Z. (2003). Uloga aktivne politike na tržištu rada u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 27 (4): 547-566.

Babić, Z. (2012). Aktivna politika tržišta rada: europski kontekst i hrvatska praksa. *Socijalna ekologija*, 21 (1): 31-52.

Barbieri, P., Scherer, S. (2009). Labour Market Flexibilization and its Consequences in Italy. *European Sociological Review*, 25(6): 677–692. doi: 10.1093/esr/jcp009.

Burić, I. (2010). *Nacija zaduženih: od komunističkog pakla do potrošačkog kapitalizma*. Zagreb: Jesenski i Turk i Hrvatsko sociološko društvo.

Družić, G. (2004). *Hrvatska obratnica: stanje i perspektive hrvatskog gospodarstva*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

DZS. *Popis stanovništva 2011.*, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Pristupljeno 30.5.2015. na http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/ho1_01_32/ho1_01_32_RH.html

DZS. (2014). *Srednje škole i učenički domovi, kraj šk. g. 2012./2013. i početak šk. g. 2013./2014.*, Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. Preuzeto 30.5.2015. s http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/SI-1521.pdf

Eurostat. *Population, activity and inactivity – annual averages*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Unemployment rate by sex and age groups – annual average, %*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Employment by sex, age and economic activity (1983-2008 NACE Rev 1.1) (1000)*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards NACE Rev.2) (1000)*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Unemployment rates by sex, age and educational attainment level (%)*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat. *Employment rates by sex, age and nationality (%)*. Pristupljeno 30.5.2015. na <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Global Employment Trends for Youth 2012 (2012). Geneva: International Labour Office.
HZZ. *Statistika on-line*. Pristupljeno 29.5.2015.

Kerovec, N. (1997). Uloga i dometi aktivne politike u reguliranju tržišta rada. *Revija za socijalnu politiku*, 4(3): 223-235.

Maibom, J., Rosholm, M., Svarer, M. (2014). Can Active Labour Market Policies Combat Youth Unemployment?. Bonn: IZA, Discussion Paper No.7912.

Marić, Z., Maletić, I., Rukelj, D. (2011). Analiza agregatnih investicija i perspektiva njihova kretanja u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na mogućnost korištenja Europskih fondova. *Ekonomski pregled* 62 (1-2): 3-34.

Matković, T. (2008). Politika zapošljavanja i nezaposlenost. Puljiz, V. (ur.). *Socijalna politika Hrvatske*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 163-219.

Matković, T. (2009). Mladi između obrazovanja i zapošljavanja: isplati li se školovati?, Zagreb: Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj.

Matković, T. (2011). *Obrasci tranzicije iz obrazovnog sustava u svijet rada u Hrvatskoj*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet.

Matković, T., Babić Z., Vuga, A. (2012). Evaluacija mjera aktivne politike zapošljavanja 2009. i 2010. godine u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 19(3): 303-336.

Mrnjavac, Ž. (2013). Aktivna politika tržišta rada: čačalicom protiv zmaja. Zakošek, N. (ur.). *7. Zagrebački ekonomski forum*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.

Myant, M., Piasna, A. (2014). *Why have some countries become more unemployed than others? An investigation of changes in unemployment in EU member states since 2008*. Brussels: European Trade Union Institute.

Obadić, A., Oršolić, D. (2012). Kvalifikacijska (ne)usklađenost ponude i potražnje visokoobrazovanih osoba na tržištu rada Grada Zagreba. *Ekonomski pregled*, 63 (12): 681-712.

Obadić, A. (2004). Usporedba osnovnih makroekonomskih indikatora na tržištu rada odabranih zemalja. Bejaković, P., Lowther, J. (ur.) *Konkurentnost hrvatske radne snage*. Zagreb: Institut za javne financije. <http://www.ijf.hr/konkurentnost/obadic1.pdf>.

Penava, M. (2014). *Makroekonomija hrvatske deindustrijalizacije*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb.

Radošević, D. (ur.) (2010). *Kriza i ekonomska politika: Politika i ekonomija razvoja Hrvatske*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Socijalna i ekonomska slika studentskog života u Hrvatskoj: Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT za Hrvatsku (2011). Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.

Škare, M. (2011). Priroda nezaposlenosti u Hrvatskoj i determinante potražnje za radom. *Revija za socijalnu politiku*, 8 (1): 19-34.

Tomić, I. (2014). Structural unemployment in Croatia – How important is the occupational mismatch?. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1): 346-365, DOI: 10.1080/1331677X.2014.966969.

Van Eyck, K. (2003). *Flexibilizing Employment: an Overview*. Geneva: International Labour Office.

PRILOG 1:

O mjeri Stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa

Mjera stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa uvedena je krajem 2010. godine. Korištenje ove mjere tada je bilo ograničeno na osobe koje su sukladno članku 41. *Zakona o radu* bile dužne polagati stručni/državni ili majstorski ispit, u dobi do 25 (ukoliko su završile srednjoškolsko obrazovanje) i do 29 godina života (ukoliko su završile visokoškolsko obrazovanje) te koje imaju manje od 6 mjeseci radnog staža. Dok je ovaj institut bio reguliran Zakonom o radu, isključivo poslodavcima u javnom i državnom sektoru bilo je dopušteno zaključiti ugovor o stručnom osposobljavanju za rad s nezaposlenom mladom osobom, uz obvezu dodjele mentora i plaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje, bez obvezne plaće za stažista, ali uključujući sve ostale nematerijalne koristi koje proizlaze iz redovitog ugovora o radu ili kolektivnog ugovora. Osposobljavanje je moglo trajati najviše 12 mjeseci.

U svibnju 2012. godine usvajanjem Zakona o poticanju zapošljavanja ciljana je skupina proširena na osobe koje nisu u obvezi polagati stručni ispit, a prijavljene su u evidenciju nezaposlenih najmanje 90 dana te imaju manje od godinu dana radnog staža. Izmjenama zakona u studenom 2012. godine uvjet dužine prijave na evidenciju smanjen je na minimalno 30 dana, a uvjet količine radnog staža u zvanju za koje su se osobe obrazovale produžen je na godinu dana.

Iste je godine omogućeno dulje trajanje stručnog osposobljavanja za rad: u svibnju 2012. omogućeno je stručno osposobljavanje u trajanju do 24 mjeseca, a u studenom do 36 mjeseci. Zakonom o poticanju zapošljavanja uklonjena je i dobna granica za primjenu mjere. Mjesečna novčana naknada za korisnike do siječnja 2015. godine iznosila je 1600 kn, nakon čega je povišena na 2400 kn. Od srpnja 2013. godine financira se i trošak prijevoza korisnika u maksimalnom iznosu do 1000 kn. Tijekom stručnog osposobljavanja korisnicima se uplaćuju doprinosi za zdravstveno i mirovinsko osiguranje.

Ograničenje za poslodavce iz privatnog sektora, prema kojem ne mogu nastaviti s korištenjem mjere u sljedećoj godini ako ne osiguraju zapošljavanje najmanje 50% osoba koje su osposobljavali za rad po završetku mjere, ukinuto je 2014. godine. Ograničenja ove vrste nisu postojala za poslodavce iz javnog i državnog sektora.

Mjera Stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa financira se iz državnog proračuna RH te se od početka 2014. godine sufinancira sredstvima iz Europskog socijalnog fonda

PRILOG 2:

Anketni upitnik

////////////////////////////////////

- o. Molimo Vas da označite kvačicom sljedeće polje kako biste potvrdili da ste u cijelosti završili mjeru stručnog osposobljavanja do 30. rujna 2014. godine te kako biste potvrdili dobrovoljno sudjelovanje u istraživanju:

Potvrđujem

Sljedeća pitanja odnose se na Vaše obrazovanje i period prije stručnog osposobljavanja.

1. Vaš postignuti stupanj obrazovanja:

- Bez školske spreme ili završena osnovna škola
- Završena trogodišnja strukovna škola (škola za industrijska, obrtnička, zanatska zanimanja i sl.)
- Završena četverogodišnja strukovna škola (tehnička, ekonomska, medicinska, umjetnička i sl.)
- Završena gimnazija
- Završen stručni studij ili visoka škola
- Završen preddiplomski sveučilišni studij
- Završen diplomski ili integrirani sveučilišni studij
- Završen postdiplomski sveučilišni studij

2. Molimo Vas, označite županiju u kojoj ste se školovali tijekom zadnje tri godine Vašeg obrazovanja?

☐ Grad Zagreb	☐ Virovitičko-podravska
☐ Zagrebačka	☐ Požeško-slavonska
☐ Krapinsko-zagorska	☐ Brodsko-posavska
☐ Sisačko-moslavačka	☐ Zadarska
☐ Karlovačka	☐ Osječko-baranjska
☐ Varaždinska	☐ Vukovarsko-srijemska
☐ Koprivničko-križevačka	☐ Splitsko-dalmatinska
☐ Bjelovarsko-bilogorska	☐ Istarska
☐ Primorsko-goranska	☐ Dubrovačko-neretvanska
☐ Ličko-senjska	☐ Međimurska
☐ Šibensko-kninska	☐ U inozemstvu

3. Kad ste završili svoje školovanje? (Označite godinu i mjesec)

GODINA:

- 2013.
- 2012.
- 2011.
- 2010.
- 2009.
- 2008. ili ranije

MJESEC:

- Siječanj
- Veljača
- Ožujak
- Travanj
- Svibanj
- Lipanj
- Srpanj
- Kolovoz
- Rujan
- Listopad
- Studeni
- Prosinac

4. Kojem području pripada zvanje za koje ste se obrazovali?

- Zanatsko/uslužno (obrt, trgovina, turizam, ugostiteljstvo, prijevoz, zaštita i sl.)
- Prirodnoslovno (biologija, fizika, kemija, geoznanosti i matematika i sl.)
- Tehničko (arhitektura, računarstvo, strojarstvo, elektrotehnika i sl.)
- Biomedicinsko (medicina i zdravstvo, veterina, farmacija i sl.)
- Biotehničko (agronomija, šumarstvo, prehrambene znanosti i sl.)
- Društveno (ekonomija, pravo, psihologija, odgojne, informacijske, socio-znanosti i sl.)
- Humanističko (filologija/jezici, filozofija, teologija, etnologija, povijest i sl.)
- Umjetničko (dramsko, glazbeno, likovno, filmsko i sl.)

5. U kojoj ste se mjeri tijekom zadnje tri godine Vašeg školovanja financijski uzdržavali vlastitim radom?

- 1 - Nisam se uzdržavao/la svojim radom
- 2 - U manjoj mjeri sam se uzdržavao/la svojim radom
- 3 - U većoj mjeri sam se uzdržavao/la svojim radom
- 4 - U potpunosti sam se uzdržavao/la svojim radom

6. Jeste li tijekom zadnje tri godine Vašeg školovanja primali bilo kakvu stipendiju za obrazovanje?

- 1 – Ne
- 2 – Da, ali je pokrivala zanemariv dio mojih troškova
- 3 – Da, i pokrivala je znatan dio mojih troškova

7. Koliko ste ukupno bili formalno nezaposleni nakon završetka školovanja, a prije stručnog osposobljavanja?

- Do 3 mjeseca
- Od 3 do 6 mjeseci
- Od 6 do 9 mjeseci
- Od 9 do 12 mjeseci
- Više od 12 mjeseci
- Od 1 do 2 godine
- Od 2 do 3 godine
- Od 3 do 5 godina
- 5 godina ili više

8. Jeste li između završetka školovanja i početka stručnog osposobljavanja bili formalno zaposleni?

- 1 – Da
- 2 – Ne (idi na pitanje 11)

** Formalnim zaposlenjem smatra se zasnivanje radnog odnosa ugovorom na neodređeno ili određeno vrijeme.*

9. Molimo Vas, procijenite koliko ste dugo prije stručnog osposobljavanja bili formalno zaposleni:

- Do 3 mjeseca
- Između 3 i 6 mjeseci
- Između 6 i 9 mjeseci
- Između 9 mjeseci i godinu dana
- Između 1 i 2 godine
- Između 2 i 3 godine
- Između 3 i 4 godine
- 5 godina ili više

10. **Koliko su, na ljestvici od 1 do 5, zanimanja u kojima ste bili formalno zaposleni prije stručnog osposobljavanja bila povezana sa zvanjem za koje ste se obrazovali?**

(1=nimalo povezana s mojim zvanjem; 5=vrlo usko povezana s mojim zvanjem)

1 2 3 4 5

11. **Jeste li između završetka školovanja i početka stručnog osposobljavanja radili honorarno (tj. bez zasnivanja radnog odnosa na određeno ili neodređeno vrijeme)?**

Da
 Ne (idi na pitanje 14)

12. **Kad biste zbrojili svo vrijeme koje ste nakon završenog školovanja, a prije stručnog osposobljavanja proveli radeći honorarno, koliko bi to otprilike mjeseci iznosilo?**

Do 3 mjeseca
 Između 3 i 6 mjeseci
 Između 6 i 9 mjeseci
 Između 9 i 12 mjeseci
 Između 1 i 2 godine
 Između 2 i 3 godine
 Između 3 i 4 godine
 5 godina ili više

13. **Koliko su, na ljestvici od 1 do 5, poslovi koje ste radili honorarno prije stručnog osposobljavanja bili povezani sa zvanjem za koje ste se obrazovali?**

(1=nimalo povezana s mojim zvanjem; 5=vrlo usko povezana s mojim zvanjem)

1 2 3 4 5

Sljedeća se pitanja odnose na period tijekom i nakon Vašeg stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa.

14. Institucija u kojoj ste se stručno osposobljavali je:

- Poduzeće u privatnom ili pretežno privatnom vlasništvu
- Poduzeće u državnom ili pretežno državnom vlasništvu
- Obrt
- Tijelo državne ili lokalne uprave (ministarstva, državne agencije i sl.)
- Javna institucija (škole, bolnice i sl.)
- Nevladina organizacija, organizacija civilnog društva i sl.

15. Za koje ste se konkretno zanimanje stručno osposobljavali?

Upišite naziv i kratki opis zanimanja, npr. profesor/ica povijesti, medicinska sestra/tehničar, stručni suradnik u državnoj službi i sl.

16. Je li vam stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa poslužilo (ili će vam poslužiti) za polaganje državnog ili stručnog ispita?

- Da
- Ne

17. Molimo Vas, označite kada ste započeli s programom stručnog osposobljavanja (označite godinu i mjesec).

GODINA:

- 2014.
- 2013.
- 2012.
- 2011.

MJESEC:

- Siječanj
- Veljača
- Ožujak
- Travanj
- Svibanj
- Lipanj
- Srpanj
- Kolovoz
- Rujan
- Listopad
- Studeni
- Prosinac

**18. Molimo Vas, označite kad ste završili program stručnog osposobljavanja
(označite godinu i mjesec):**

GODINA:

- 2014.
- 2013.
- 2012.
- 2011.

MJESEC:

- Siječanj
- Veljača
- Ožujak
- Travanj
- Svibanj
- Lipanj
- Srpanj
- Kolovoz
- Rujan
- Listopad
- Studeni
- Prosinac

**19. Jeste li nakon završenog stručnog osposobljavanja radili bilo kakav plaćeni
posao (uključujući honorarne poslove i rad "na crno")?**

- Da
- Ne (idi na pitanje 32)

** Rad "na crno" podrazumijeva dobivanje novčane naknade "na ruke", bez ugovora ili rad preko tuđeg studentskog ugovora i sl.*

20. Na koji ste način radili nakon završenog stručnog osposobljavanja?

- Putem ugovora o radu na neodređeno
- Putem ugovora o radu na određeno
- Putem autorskog ugovora ili ugovora o djelu
- "Na crno" (bez ugovora li na tuđi ugovor)

21. Koliko je vremena prošlo između završetka stručnog osposobljavanja i pronalaska prvog posla?

- Do mjesec dana
- 2 mjeseca
- 3 mjeseca
- 4 mjeseca
- 5 mjeseci
- 6 mjeseci
- 7 mjeseci
- 8 mjeseci
- 9 mjeseci
- 10 mjeseci
- 11 mjeseci
- Između 12 i 18 mjeseci
- Između 18 i 24 mjeseca
- Više od 2 godine

22. Radite li i trenutno na prvom poslu koji ste dobili nakon završetka stručnog osposobljavanja?

- Da (idi na pitanje 27)
- Ne, u međuvremenu sam promijenio/la poslodavca
- Ne, trenutno sam nezaposlen/a (idi na pitanje 23, pa na pitanje 27)

23. Koliko ste se zadržali na prvom poslu koji ste dobili nakon završetka stručnog osposobljavanja?

- Do mjesec dana
- Između 1 i 3 mjeseca
- Između 3 i 6 mjeseci
- Između 6 i 9 mjeseci
- Između 9 i 12 mjeseci
- Između 12 i 18 mjeseci
- Između 18 i 24 mjeseca
- Više od 2 godine

24. Radite li trenutno u zanimanju bliskom struci za koju ste se stručno osposobljavali?

- Da
- Ne

25. Koliko iznosi Vaša prosječna mjesečna neto plaća na trenutnom poslu?

(Upišite iznos u kunama)

26. Kakav ste ugovor sklopili za posao koji trenutno radite, odnosno na koji način ste plaćeni?

- Sklopio/la sam ugovor o radu na neodređeno
- Sklopio/la sam ugovor o radu na određeno
- Plaćen/a sam putem autorskog ugovora ili ugovora o djelu
- "Na crno" (bez ugovora ili na tuđi ugovor)

Sljedeća se pitanja odnose na prvi posao koji ste radili nakon stručnog osposobljavanja - ako ste u međuvremenu promijenili poslodavca ili trenutno ne radite, molimo Vas da se prisjetite svog prvog zaposlenja nakon završetka stručnog osposobljavanja.

27. Gdje ste se prvo zaposlili nakon završetka stručnog osposobljavanja?

- Zaposlio/la sam se kod istog poslodavca kod kojeg sam se osposobljavao/la
- Zaposlio/la sam se kod drugog poslodavca, ali u istoj struci za koju sam se osposobljavao/la
- Zaposlio/la sam se u različitoj struci od one za koju sam se osposobljavao/la

28. U kojem ste se zanimanju zaposlili na svojem prvom zaposlenju nakon stručnog osposobljavanja?

(Upišite naziv zanimanja, npr. profesor/ica povijesti, konobar/ica, medicinska sestra)

29. Kakav ste ugovor sklopili za prvi posao nakon završenog stručnog osposobljavanja, odnosno na koji ste način bili plaćeni?

- Sklopio/la sam ugovor o radu na neodređeno
- Sklopio/la sam ugovor o radu na određeno
- Bio/la sam plaćen/a putem autorskog ugovora ili ugovora o djelu
- Radio/la sam bez ugovora, "na crno"

30. Koliko je iznosila/iznosi Vaša prosječna mjesečna neto plaća na prvom poslu koji ste dobili nakon stručnog osposobljavanja?

(Upišite iznos u kunama)

31. Da je to tada bilo moguće, biste li voljeli ostati raditi kod poslodavca kod kojeg ste se stručno osposobljavali?

- Da
- Ne
- Ostao/la sam raditi kod poslodavca kod kojega sam se stručno osposobljavao/la

Sljedećih nekoliko pitanja odnosi se na neke Vaše stavove o mjeri stručnog osposobljavanja.

32. Procijenite Vaše zadovoljstvo ukupnim iskustvom stručnog osposobljavanja:
(1=uopće nisam zadovoljan/a, 5=potpuno sam zadovoljna/n)

- 1 2 3 4 5

33. Molimo Vas da ukratko obrazložite Vaš odgovor na prethodno pitanje o ukupnom zadovoljstvu iskustvom stručnog osposobljavanja:

34. Koja tvrdnja najbolje odgovara Vašem mišljenju o prikladnoj razini naknade za korisnike mjere stručnog osposobljavanja?

- Za stručno osposobljavanje ne bi se trebala dobivati nikakva naknada
- Naknada od 1600 kn je primjerena
- Naknada bi trebala iznositi koliko i minimalna plaća (otprilike 2500 kn neto)
- Naknada bi trebala iznositi onoliko koliko je iznosila početnička plaća za određeno radno mjesto prije uvođenja ove mjere

35. Molimo Vas da ukratko obrazložite Vaš odgovor na prethodno pitanje o primjenoj visini naknade za stručno osposobljavanje:

36. Molimo Vas, procijenite koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – uopće se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem, niti se ne slažem;
4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem)

Ušao/la sam u mjeru stručnog osposobljavanja zato što nisam mogao/la pronaći neki drugi posao. 1 2 3 4 5

Ušao/la sam u mjeru jer su mi bili nužni bilo kakvi prihodi da osiguram egzistenciju. 1 2 3 4 5

Ušao/la sam u mjeru jer sam smatrao/la da će mi iskustvo stručnog osposobljavanja pomoći u napredovanju u karijeri. 1 2 3 4 5

Ušao sam u mjeru jer je to bio jedini način da radim na željenom radnom mjestu. 1 2 3 4 5

37. Molimo Vas, procijenite koliko se slažete sa sljedećim tvrdnjama.

(1 – uopće se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem, niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem)

Ova će mjera dugoročno povećati zaposlenost mladih.	1	2	3	4	5
Osobe bez financijske potpore obitelji, rodbine ili partnera ne mogu si priuštiti stručno osposobljavanje.	1	2	3	4	5
Od ove mjere najviše profitiraju poslodavci.	1	2	3	4	5
Ova mjera je dobra jer omogućuje mladima stjecanje potrebnog radnog iskustva.	1	2	3	4	5
Zbog ove će mjere u budućnosti poslodavci nuditi niže početničke plaće.	1	2	3	4	5
Jedina je funkcija ove mjere prividno smanjenje nezaposlenosti mladih.	1	2	3	4	5

Slijedi nekoliko općenitih pitanja o Vašem socio-ekonomskom statusu.

38. Koja je najviša razina obrazovanja koju su stekli Vaši roditelji?

	OTAC	MAJKA
Bez školske spreme ili završena osnovna škola	☐	☐
Završena trogodišnja strukovna škola (škola za industrijska, obrtnička, zanatska zanimanja, itd.)	☐	☐
Završena četverogodišnja strukovna škola (tehnička, ekonomska medicinska, umjetnička itd.)	☐	☐
Završena gimnazija	☐	☐
Završena viša škola, stručni studij, veleučilište	☐	☐
Završen sveučilišni studij, akademija	☐	☐
Magisterij ili doktorat	☐	☐

39. Koje je sadašnje ili posljednje zanimanje Vašeg oca i majke?

Molimo Vas da klasificirate posao u skladu s jednom od sljedećih kategorija profesija.

	OTAC	MAJKA
////////////////////////////////////		
Menadžeri, dužnosnici, zakonodavci	☐	☐
Stručnjaci ili znanstvenici	☐	☐
Inženjeri, tehničari i srodna zanimanja	☐	☐
Uredski i šalterski službenici	☐	☐
Uslužna i trgovačka zanimanja	☐	☐
Poljoprivredni, šumski radnici, lovno-uzgojni i ribari	☐	☐
Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	☐	☐
Rukovatelji strojevima, vozilima i sastavljači proizvoda	☐	☐
Jednostavna zanimanja	☐	☐
Oružane snage / vojska	☐	☐
Nikad nije bio/la aktivan/a na tržištu rada (npr. kućanica)	☐	☐

40. Koji je bio radni status Vaših roditelja dok ste bili u mjeri stručnog osposobljavanja?

	OTAC	MAJKA
Zaposlen/a kao zaposlenik kod poslodavca	☐	☐
Samozaposlen/a, u vlastitom obrtu, poduzeću ili imanju	☐	☐
Nezaposlen/a: ne radi, ali traži posao	☐	☐
Nije aktivan/na na tržištu rada (npr. kućanske obveze)	☐	☐
U mirovini	☐	☐
Premинуo/la	☐	☐

41. Većina ljudi sebe doživljava pripadnikom određene društvene klase. Što biste rekli kojoj društvenoj klasi pripadate Vi i Vaša obitelj?

- Nižoj klasi
- Nižoj srednjoj klasi
- Višoj srednjoj klasi
- Višoj klasi

42. Molimo Vas da procijenite Vaš osobni materijalni status (primanja, imovina s kojom raspolazete i sl.) u odnosu na većinu Vaših vršnjaka u Hrvatskoj:

- Mnogo lošiji od većine drugih
- Nešto lošiji od većine drugih
- Poput većine drugih
- Nešto bolji od većine drugih
- Puno bolji od većine drugih

43. Jeste li za vrijeme stručnog osposobljavanja živjeli kod roditelja ili rodbine (većinu vremena)?

- Da
- Ne

44. Jeste li za vrijeme stručnog osposobljavanja živjeli u iznajmljenom smještaju?

- Da
 Ne

45. Pokušajte procijeniti koliki ste prosječni mjesečni novčani iznos (u kunama) imali na raspolaganju iz navedenih izvora u razdoblju stručnog osposobljavanja?

- Novčana potpora od obitelji ili partnera/ice ____
 Dodatni novčani bonusi od poslodavca povrh 1600kn
(ne uključujući naknadu za troškove prijevoza) ____
 Dodatna zarada radom za drugog poslodavca (ili više njih) ____
 Vlastita uštedevina od ranije ____
 Ostali prihodi iz javnih izvora (dječji doplati, mirovine i sl.) ____
 Ostali prihodi iz privatnih izvora ____

Ako niste imali navedenu vrstu prihoda, ostavite polje praznim ili upišite 0.

46. Pokušajte procijeniti koliko su iznosili Vaši prosječni mjesečni životni troškovi (u kunama) za vrijeme stručnog osposobljavanja i tko ih je snosio?

Molimo Vas da navedete samo redovite troškove koji ne uključuju kupovinu trajnih dobara (bijela tehnika, automobil i sl.), putovanja radi odlaska na odmor i slično.

	PLAĆAO/LA SAM IZ VLASTITIH SREDSTAVA	TROŠKOVE JE PLAĆAO NETKO DRUGI
Ukupni trošak smještaja (stanarina i režije)	☐	☐
Hrana	☐	☐
Troškovi zdravstvene skrbi	☐	☐
Komunikacija (telefon, mobitel, internet itd.)	☐	☐
Skrb za djecu	☐	☐

	PLAĆAO/LA SAM IZ VLASTITIH SREDSTAVA	TROŠKOVE JE PLAĆAO NETKO DRUGI
Otplata duga (osim hipoteke)	☐	☐
Društvene i rekreacijske aktivnosti	☐	☐
Ostali redoviti životni troškovi (prijevoz, odjeća, toaletni pribor, duhanski proizvodi, kućni ljubimci)	☐	☐

47. Koliko su, na ljestvici od 1 do 5, bile ozbiljne Vaše financijske poteškoće u sljedećim razdobljima:

(1=nisam imao nikakvih financijskih poteškoća, 5=imao sam vrlo ozbiljne financijske poteškoće).

Prije stručnog osposobljavanja	1	2	3	4	5
Za vrijeme stručnog osposobljavanja	1	2	3	4	5
Nakon stručnog osposobljavanja	1	2	3	4	5

48. Godina Vašeg rođenja:

☐ 1997	☐ 1993	☐ 1979	☐ 1965	☐ 1951
☐ 1996	☐ 1992	☐ 1978	☐ 1964	☐ 1950
☐ 1995	☐ 1991	☐ 1977	☐ 1963	☐ 1949
☐ 1994	☐ 1990	☐ 1976	☐ 1962	
☐ 1993	☐ 1989	☐ 1975	☐ 1961	
☐ 1992	☐ 1988	☐ 1974	☐ 1960	
☐ 1991	☐ 1987	☐ 1973	☐ 1959	
☐ 1990	☐ 1986	☐ 1972	☐ 1958	
☐ 1989	☐ 1985	☐ 1971	☐ 1957	
☐ 1998	☐ 1984	☐ 1970	☐ 1956	
☐ 1997	☐ 1983	☐ 1969	☐ 1955	
☐ 1996	☐ 1982	☐ 1968	☐ 1954	
☐ 1985	☐ 1981	☐ 1967	☐ 1953	
☐ 1994	☐ 1980	☐ 1966	☐ 1952	

49. Spol

- Muški
- Ženski

50. Molimo Vas, označite županiju u kojoj ste proveli većinu života do Vaše 18. godine:

☐ Grad Zagreb	☐ Virovitičko-podravska
☐ Zagrebačka	☐ Požeško-slavonska
☐ Krapinsko-zagorska	☐ Brodsko-posavska
☐ Sisačko-moslavačka	☐ Zadarska
☐ Karlovačka	☐ Osječko-baranjska
☐ Varaždinska	☐ Vukovarsko-srijemska
☐ Koprivničko-križevačka	☐ Splitsko-dalmatinska
☐ Bjelovarsko-bilogorska	☐ Istarska
☐ Primorsko-goranska	☐ Dubrovačko-neretvanska
☐ Ličko-senjska	☐ Međimurska
☐ Šibensko-kninska	☐ U inozemstvu

51. Molimo Vas, označite županiju u kojoj ste se stručno osposobljavali

☐ Grad Zagreb	☐ Virovitičko-podravska
☐ Zagrebačka	☐ Požeško-slavonska
☐ Krapinsko-zagorska	☐ Brodsko-posavska
☐ Sisačko-moslavačka	☐ Zadarska
☐ Karlovačka	☐ Osječko-baranjska
☐ Varaždinska	☐ Vukovarsko-srijemska
☐ Koprivničko-križevačka	☐ Splitsko-dalmatinska
☐ Bjelovarsko-bilogorska	☐ Istarska
☐ Primorsko-goranska	☐ Dubrovačko-neretvanska
☐ Ličko-senjska	☐ Međimurska
☐ Šibensko-kninska	☐ U inozemstvu

52. U kakvom ste se mjestu stručno osposobljavali?

- U gradu s više od 500.000 stanovnika (Zagreb)
- U gradu s 80.001 do 500.000 stanovnika (Split, Rijeka, Osijek)
- U gradu s 10.000 do 80.000 stanovnika
- U selu, općini, prigradskom naselju ili gradu s manje od 10.000 stanovnika

53. U kakvom ste mjestu proveli većinu života do Vaše 18. godine?

- U gradu s više od 500.000 stanovnika (Zagreb)
- U gradu s 80.001 do 500.000 stanovnika (Split, Rijeka, Osijek)
- U gradu s 10.000 do 80.000 stanovnika
- U selu, općini, prigradskom naselju ili gradu s manje od 10.000 stanovnika

Za kraj, molimo Vas da odgovorite na nekoliko pitanja o samom anketnom upitniku koji ste upravo ispunili.

54. Molimo Vas, napišite ukoliko imate nekih dodatnih sugestija i komentara u vezi s Vašim iskustvom stručnog osposobljavanja koja nisu pokrivena ovim upitnikom:

55. Kako ste došli do ovog upitnika?

- Putem e-maila od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje
- Nekim drugim putem

Hvala na sudjelovanju!

